

Mona Elisabeth Andersen

Barnevernet som medietekst

**En kritisk lesning av en artikkelserie fra NRK om svikt og
utilstrekkelighet i barnevernet**

**Masteroppgave i sosialfag, studieretning barnevern
Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for samfunnsfag**

Sammendrag

I denne studien analyserer jeg en artikkelserie fra www.nrk.no om svikt og utilstrekkelighet i barnevernet. Tekstene leses med støtte i diskursanalytiske prinsipper og dekonstruktive lesepraksiser som legger til grunn at tekster innehar en rekke meningsmuligheter som skapes i møtet mellom tekst, leser og samfunnskontekst. Ved å stille spørsmål til tekstene og lese dem i en bredere sosialpolitisk og historisk kontekst, utforsker jeg hvordan det snakkes om barnevernproblematikk i offentligheten og hvilke barnevernforståelser dette skaper. Videre undersøker jeg hvordan samfunnets hegemoniske forståelser av barn, barndom og velferdspolitikkk får betydning for tekstenes problemforståelse, hvilke løsninger det argumenteres for og hvem som kommer til orde. Jeg studerer også tekstenes definisjonsmakt, hva som tas for gitt og løfter fram temaer og stemmer som utelukkes fra debatten, men som kanskje burde vært en del av debatten?

Når tekstene framhever lovbrudd og feilhandlinger og samtidig dysser ned strukturelle forklaringer, trekkes leseren inn i en formaljuridisk årsaks-virkningslogikk som peker ut de som arbeider i kommunalt barnevern og barneverninstitusjonene som ansvarlige for svikten i barnevernet. Når debatten domineres av autoritetsfigurer og de som arbeider i kommunalt barnevern og institusjonene i liten grad kommer til orde, bidrar dette til at tekstene konstituerer barnevernsarbeiderne i disse virksomhetene som *uvesentlige og uverdige deltakere i debatten om eget arbeidsfelt*. Ut fra den virkeligheten tekstene konstruerer, synes tekstene å tale innenfor tre rådende diskurser om barnevernet: *diskursen om det inkompetente unnfallende barnevernet, diskursen om det inkompetente overgripende barnevernet og diskursen om det lukkede barnevernet*. Jeg diskuterer hvordan barnevernets virkeområde i samfunnets randsone, lav yrkesstatus og usikkerhetsmomentene ved profesjonell skjønnsutøvelse synes å medvirke til opprettholdelse av negative diskurser. Tabloidisering trekker også i retning av at de emosjonelle og dramatiske historiene prioriteres i mediebildet. Min konklusjon er at reproduksjon av negative diskurser, manglende politikerstøtte og praktikernes fravær i barneverndebatten kan ha en rekke samfunns effekter, og jeg peker her på hvordan dette kan påvirke omdømme og tillit, politiske beslutningsprosesser, rekruttering til yrket, profesjonsidentitet og barnevernsarbeideres muligheter til å utøve faglig fundert samfunnskritikk i offentligheten.

Abstract

In this master's thesis I analyze a selection of webarticles on failures and inadequacy in the Norwegian Child Welfare Services (CWS). My analysis is inspired by discourse theory and deconstructive reading practices, which emphasize that texts express a diversity of meanings, depending on the social and political context and the reader's interpretations. By reading the texts in a broader sociopolitical and historical context, I study the public debate on CWS and how explanations and solutions to CWS' shortcomings interact with dominant images of child welfare workers. I further examine how hegemonic understandings of children, childhood and welfare politics affect the debate and who gets invited to explain problems and suggest solutions within the CWS field. I also explore the power of influence in the texts, what they take for granted and shed light on topics and voices that are excluded from the debate, but perhaps should have been included?

When failures, offenses and incompetency is highlighted in the texts while structural causes are hardly mentioned, this seem to lead the reader to blame social workers in the CWS frontline and residential care for youth for failures and offenses. And when the debate on CWS is dominated by debaters holding powerful positions, while child welfare workers are almost absent in the debate, this contributes to constitute child welfare workers as *unworthy and unimportant participants in public debates about their own professional practice*. I identify three discourses on CWS within the texts: *The Discourse of the Incompetent Passive CWS*, *The Discourse of the Incompetent Abusive CWS* and *The Discourse of the Unwilling-to-Communicate CWS*. I further discuss how the CWS's workspace in the outskirts of society, the low status of social work and the uncertainty and ambiguity of professional discretionary judgments seem to interact with negative media coverage of CWS. Tabloidization of the media also gives precedence to the emotional and dramatic stories which again maintain the dominant negative discourses on CWS. My conclusion is that dominant images, lack of political support and the absence of child welfare workers in the debate can have multiple societal effects. I point out how they may affect CWS's reputation and public confidence, political decision making in the CWS field, recruitment to the profession, professional identity and practitioners opportunities to come forward and share knowledge about critical professional issues in public debate.

Forord

Jeg er utdannet barnevernspedagog og har arbeidet i barnevernfeltet i snart 20 år. Blant annet har jeg sju års erfaring fra barnevernets førstelinjetjeneste og nesten ti års erfaring fra barneverninstitusjon. Helt fra jeg var nyutdannet, har jeg vært stolt av utdanningen min og tenkt at barnevernet utfører en vanskelig, men viktig samfunnsoppgave i et etisk minefelt. Denne studien har for min del vært en akademisk reise inn i det offentlige ordskiftet om barnevernet, der jeg har bestrebet meg på å ta et skritt til siden for å utforske språkspillet og posisjonene i mediedebatten om barnevernet. Marianne Ragna Andreassen som ble kåret til årets sosialarbeider under Fellesorganisasjonens kongress 2015 framholder at sosialarbeidere har makt og anmoder oss om å forvalte denne makten med personlig mot og faglig klokskap (Rød 2015a, 24). Videre hevder hun at ”det trengs en nasjonal dugnad for å heve sosialarbeidernes verdi i det norske samfunnet” (ibid, 25). Med dette antyder hun at vi sosialarbeidere ikke blir tilstrekkelig verdsatt for jobben vi gjør. Denne studien utforsker noen av mekanismene som kan stå i veien for å anerkjenne barnevernsarbeideres arbeidsinnsats og dediseres til alle oss som arbeider i samfunnets randsoner med komplekse faglige og etiske spørsmål hver dag!

Det er mange som har hjulpet meg i forskningsarbeidet på ulike måter som må takkes. Først vil jeg takke veileder Anne Jansen som har loset meg framover med konstruktive spørsmål, vennlig interesse og verdifulle råd. Jeg takker også bidragsyterne på kurset *Velferd som tekst* som satte meg på sporet av språkets finurligheter og mulige analysemodeller. Takkes må også IT-vakten i P 48 som hjalp meg med datatekniske problemer i sluttfasen. Medstudenter takkes for diskusjoner og trivelig pauseselskap - særlig takk til Aisha og Heidi - dere gjorde skolen mye morsommere for meg! En stor takk til kolleger på Aline familieavdeling, Aline poliklinikk og til gamle, gode venner – fordi dere heiet på meg, også når skrivearbeidet gikk trått. Sist, men ikke minst; en hjertelig takk til de viktigste personene i livet mitt – verdens fineste Elida og Lina – som har kommet med oppmuntrende tilrop og minnet meg på at det finnes et liv utenfor masterbobla – og Stein – som har laget god mat til periodevis sliten masterstudent og kommet med nyttige innspill og konstruktiv kritikk til oppgaven.

Oslo, november 2015

Mona Elisabeth Andersen

Innhold

Kapittel 1. Innledning	1
Presentasjon av problemstilling	2
Studiens formål og relevans	2
Oppgavens oppbygning og struktur	3
Kapittel 2. Studiens kontekst.....	5
Dagens barnevern: lovgrunnlag og barneforståelse	7
Kort om NRKs kulturelle posisjon og presseetikk.....	8
Forholdet mellom barnevernet og media: et anstrengt forhold?	10
Kapittel 3. Tidligere forskning.....	11
Kapittel 4. Teoretiske innfallsvinkler	17
Diskursteoretiske utgangspunkter for analysen – sammenheng mellom språk og diskurs	17
Inspirasjon fra kritisk diskursanalyse.....	18
Sosialkonstruksjonistiske nøkkelpremisser for analysen	19
Diskursteoretiske bidrag som har kastet lys over analysen.....	20
Tekstsjanger, mediemakt og nyheter som sosial konstruksjon	20
Tabloidisering og dramaturgiske virkemidler i nyhetsproduksjon	21
Kapittel 5. Metodologisk tilnærming – empiri, prosess og etikk	23
Tekstutvalget.....	23
Min framgangsmåte - analysestrategi og kunnskapsproduksjon	24
Første analyseskritt: inspirasjon fra kvalitativ innholdsanalyse	25
Andre analyseskritt: inspirasjon fra kritisk diskursanalyse og dekonstruktive lesepraksiser	26
Om egen bakgrunn, forforståelse og andre forskningsetiske overveielser	29
Vurdering av prosjektets forskningskvalitet og overføringsverdi	32
Kapittel 6. Tekstenes ideologiske grunnlag og autoritetsmakt	34
Tekstenes underliggende politiske retorikk	34
Tekstenes ideologiske grunnlag – problemforståelse og løsningsforslag	35
Hvilke temaer utelates eller nedprioriteres i tekstene?	37
Barnet i tekstene.....	37
Tekstenes definisjonsmakt og autoritetens mystiske fundament	38
Kapittel 7. Holdninger til barnevern i tekstene	41
Positiv holdning til barnevern i artiklene	41
Nøytral holdning til barnevern i artiklene.....	42

Negativ holdning til barnevern i artiklene – gjentakelsens retorikk	42
Tekstenes omtale av kommunalt barnevern.....	43
Tekstenes omtale av barneverninstitusjoner	45
Negativ holdningsskaping ved etablering av implisitte historiske forbindelser	46
Holdningsskaping ved språklig modalitet i materialet.....	46
Kapittel 8. Hovedstemmer i tekstene.....	48
Hovedstemmer – hvem fører barneverndebatten i tekstene?	48
Hvem kommer ikke til orde i tekstene?	49
Politikernes tilstedeværelse og engasjement i barneverndebatten	50
Kommunelederens og statlig barneverns bidrag i debatten	52
Barnevernet som en av flere kilder – en tale fra posisjonen som perifere informasjonskilder	54
Fagforeningsleders bidrag i debatten	54
Forskerstemmer i debatten	55
Hovedstemmer fra andre fagfelt	58
Effekten av de personlige historiene	59
Kapittel 9. Diskurser om barnevern i tekstene.....	61
Implisitte årsakssammenhenger i tekstene	61
Diskursen om det inkompetente unnfallende barnevernet	62
Diskursen om det inkompetente overgripende barnevernet.....	64
Diskursen om det lukkede barnevernet.....	66
Kapittel 10. Samfunnsmessige konsekvenser av tekstenes barnevernframstillinger.....	68
Hvordan framstilles barnevernet i tekstene?.....	68
Hvorfor er barnevernet særlig utsatt for negativ medieomtale?	70
Hvilke samfunnsmessige konsekvenser kan negativ medieomtale ha?	72
Avsluttende kommentarer	76
Litteratur.....	78
Vedlegg 1 Oversikt over empirisk materiale med internettlinker.....	90
 Tabeller og figurer	
Figur 1 Hovedstemmer i artiklene.....	49
Figur 2 Tematikk og implisitte årsakssammenhenger i tekstene.....	62

Kapittel 1. Innledning

Media har en sentral kulturell rolle i vår tid, og vår kunnskap om samfunnet formes i stor grad av medietekster (Phillips og Schrøder 2005, 276). Barnevernet får tidvis mye medieoppmerksomhet, og forskning viser at en stor del av mediereportasjene om barnevernet er negative (Ask 2000, 11-14; Stang 2007, 7; Barne- og likestillingsdepartementet 2008, 2; Føleide 2011, 1). Både i Norge og andre vestlige land ses tendens til økende kritikk av barnevernet som samfunnsinstitusjon, og kritikken retter seg ofte mot barnevernets kompetanse, tvangsmuligheter og lukkethet (Veland 2004, 200; Føleide 2011, 1; Messel 2013, 260-262 og 300-311; Einarsson 2015, 166). Lars Gule (2015, 3) beskriver medias logikk som ”forenkende og sensasjonalistisk” og hevder at måten media omtaler ulike fenomener på blir bestemmende for vår forståelse av disse fenomenene. Det er ut fra dette rimelig å anta at pressens omtale av barnevernet både får betydning for hvordan barnevernet framstår i offentligheten og virker inn på barnevernsarbeideres arbeidshverdag på ulike måter. I en ny undersøkelse rapporterer for eksempel barnevernansatte at de opplever massiv mediekritikk og omdømmeproblematikk som et større arbeidsmiljøproblem enn høyt arbeids- og tidspress, vold og trusler (Rød 2015c).

Media og barnevernet har ulike samfunnsroller. Mens barnevernet skal sikre barn som lever under uverdige forhold hjelp og omsorg, er medias samfunnsoppdrag å sette kritisk søkelys på ulike samfunnsinstitusjoner, også barnevernet (Ekanger 2006, 24; Stang 2007, 13; Føleide 2011, 1; Pressens faglige utvalg 2012). Ofte omtales media som *den fjerde statsmakt*, og dette indikerer at media oppfattes som en vesentlig maktfaktor i samfunnet (Urdal 2012, 4). I stortingsmeldingen *Makt og demokrati* beskrives mediernes påvirkningskraft slik:

Ved sin kanalvokterfunksjon har mediene betydelig innflytelse på *befolkningens dagsorden*; hvilke spørsmål og saker befolkningen skal være opptatt av, og dermed også hva den ikke skal være opptatt av. Mediene tvinger med dette både publikum, politikere og andre samfunnsaktører til å forholde seg til visse utvalgte saker eller emner (St.meld. nr. 17 (2004-2005), 126).

Vi kan ut fra dette legge til grunn at medietekster har innflytelse på sosial og politisk praksis. Tema for denne studien er hvordan barnevernet framstilles i media og hvilke samfunnsmessige konsekvenser framstillingene kan ha. Nærmere bestemt analyserer jeg en artikkelserie om svikt og utilstrekkelighet i barnevernet. Denne artikkelserien ble publisert på NRKs nettplattform fra november 2014 til mars 2015 og gir en tilsynelatende balansert, etterrettelig og grundig framstilling av tilstanden i norsk barnevern. Ved å studere disse

tekstene og sammenligne dem med andre tekster om barnevern, ønsker jeg å belyse hvordan det snakkes om barnevernproblematikk i offentligheten og utforske om tekstene er så saklige og balanserte som de gir inntrykk av ved første øyekast. Beslutningen om å studere medietekster om barnevern er resultat av en årelang interesse for den offentlige samtalen om barnevernet og intern kjennskap til debattene i barnevernsmiljøene. Avgjørelsen er også tuftet på interesse for mediernes nyhetskonstruksjoner og hvordan språkbruk sammen med institusjonell makt bidrar til å konstruere ulike bilder av den sosiale virkeligheten som påvirker hvordan vi oppfatter virkeligheten og handler i verden (Bourdieu 1996, 45).

Presentasjon av problemstilling

På bakgrunn av temaene jeg har belyst ovenfor, spør jeg: *Hvordan framstilles barnevernet i et utvalg NRK-tekster og hvilke samfunnsmessige konsekvenser kan disse framstillingene ha?*

Problemstillingen som søkes belyst er todelt. Mens det første forskningsspørsmålet retter seg mot å undersøke hvordan barnevernet framstilles i tekstene, impliserer det andre spørsmålet at måten mediene framstiller barnevernet på kan ha samfunnsmessige konsekvenser utover budskapet i de enkelte tekstene.

Studiens formål og relevans

Barnevernets oppgave er å gjøre individuelle skjønnsvurderinger av utsatte barns hjelpebehov ut fra en overordnet målsetting om å løse sosiale problemer og redusere menneskelig lidelse (Figenschow, Ringberg og Ekanger 2006, 11). Barnevernets troverdighet og legitimitet er tett knyttet til at offentligheten forstår og aksepterer denne skjønnsutøvelsen. Mange mener imidlertid at negativ medieomtale gir barnevernet legitimitetsproblemer til tross for legal forankring (Ask 2000, 8; Figenschow 2006, 166-167; Stang 2007, 9-10). Som desidert største medieaktør i Norge, har NRK en framtrædende kulturell posisjon og betydning. Deres barnevernreportasjer når ut til mange og har dermed makt til å påvirke hvordan allmennheten oppfatter barnevernet. Det er derfor av stor samfunnsmessig interesse å se kritisk på disse framstillingene. Dette står ikke i motstrid til å erkjenne at barnevernet har makt til å fatte beslutninger om "de mest kostbare ting i livet" og at en slik makt må adresseres og problematiseres (Kjølørød 2003, 195). Mitt formål er ikke å kritisere at barnevernet debatteres i NRK eller bestride at det forekommer svikt og feilhandlinger i barnevernet. Hensikten er heller ikke å komme med løsninger om hvordan svikt i barnevernet bør håndteres. Derimot

Ønsker jeg å se kritisk på tekstene - hvordan de er bygd opp og skaper mening - og utforske om de muligens sender ut andre budskap enn de eksplisitt formulerte (Engebretsen 2007, 19). Mitt kunnskapsprosjekt er dermed å se kritisk på medietekster om barnevern og komme med noen forståelsestilbud som kanskje kan destabilisere tilvante forestillinger om barnevernet og utvide debattrommet.

Oppgavens oppbygning og struktur

Oppgaven består av ti kapitler, medregnet denne innledningen der jeg har introdusert tema, problemstilling og begrunnet studiens formål og relevans.

- I kapittel 2: *Studiens kontekst*, settes barnevernet og NRK inn i en historisk, sosial og kulturell kontekst.
- Kapittel 3: *Tidligere forskning*, presenterer forskning om barnevern og media som har dannet bakteppe for analysen.
- Kapittel 4: *Teoretiske innfallsvinkler*, introduserer diskursanalyse som mitt overordnede rammeverk og viser hvordan nyheter kan betraktes som sosiale konstruksjoner.
- I kapittel 5: *Metodologisk tilnærming - empiri, prosess og etikk*, drøftes og begrunnes de metodologiske valgene jeg har gjort underveis i arbeidet.
- Kapittel 6: *Tekstenes ideologiske grunnlag og autoritetsmakt*, er det første analysekapitlet. Her settes tekstene inn i en bredere sosialpolitisk kontekst, og jeg drøfter hvordan samfunnets rådende forståelser av barn, barndom og velferdspolitikkk får betydning for tekstenes barnevernkonstruksjoner, hvor ansvar for svikt plasseres, hvilke løsninger det argumenteres for og hvilke temaer som utelates. Jeg analyserer også makten i tekstene ved hjelp av begrepet autoritetens mystiske fundament.
- Kapittel 7: *Holdninger til barnevern i tekstene*, undersøker om artiklene er positivt, nøytralt eller negativt ladet og utforsker hvordan språklige virkemidler, ordvalg, henvisning til andre tekster og redigering innvirker på holdningsladningen i artiklene.
- Kapittel 8: *Hovedstemmer i tekstene*, belyser hvem som fører barneverndebatten i artiklene. Her utforsker jeg både hvordan stemmene som kommer til orde utfyller og komplementerer hverandre og løfter fram stemmer som ikke kommer til orde, men som kanskje burde ha kommet til orde.
- Kapittel 9: *Diskurser om barnevern*, handler om hvordan tekstene forteller og skaper mening. Her beskrives tre ulike barnevernforestillinger som skrives fram i tekstene ut

fra den virkeligheten tekstene konstruerer. Her fokuseres det både på innhold, språklige og visuelle virkemidler i tillegg til mulige implisitte betydninger og årsakssammenhenger i analyse materialet.

- I kapittel 10: *Samfunnsmessige konsekvenser av tekstenes barnevernframstillinger*, drøftes analyseresultatene og noen samfunnsmessige konsekvenser av barnevernforståelsene som realiseres i analysen. Avslutningsvis kommer jeg med noen betraktninger om implikasjoner for praksis og videre forskning.

Kapittel 2. Studiens kontekst

Grunnlagstenkningen i denne studien er at medietekster skapes i en sosial, kulturell og historisk kontekst, og dette innebærer at tekstenes meningsmuligheter må studeres i konteksten de er skrevet i (Skovholt og Veum 2014, 20). I et kontekstuellet perspektiv er det rimelig å anta at måten NRK omtaler barnevernet på vil være forankret i og hente sine begrunnelser fra dominerende ideer om barn, barndom og barnevern som sirkulerer i samfunnet. På bakgrunn av denne antakelsen gjennomgår og drøfter jeg her enkelte trekk ved barnevernets historie som kan tenkes å influere på tekstenes barnevernframstillinger. Deretter redegjør jeg for sentrale trekk ved dagens barnevern og rådende oppfatninger om barn og barndom i vestlige samfunn, før jeg kort sammenfatter NRKs rolle i mediebildet. Kontekstualiseringen er avgrenset til det jeg har vurdert som relevant i analysearbeidet.

Barnevernets samfunnsmandat er forankret i en historisk, juridisk og sosialpolitisk kontekst som legitimerer at staten kan gripe inn i familier med sosiale problemer (Dahl 1978, 9-11). Det framholdes ofte at Norge var første land i verden som fikk et offentlig barnevern gjennom *Lov om forsømte børns behandling* (senere kalt vergerådsloven). Loven ble vedtatt i 1896 og iverksatt i 1900, det første året i det som omtales som ”barnets århundre” (ibid, 9). Vergerådene målgruppe var unge lovbrøyttere, forsømte barn og barn som levde i hjem med ”moralsk utglidning,” med andre ord barn som dels var i fare og dels utgjorde en fare for samfunnet (Dahl 1978, 9; Ericsson 2009b, 10-11). Den norske barnevernlovgivningen er reformert to ganger; i 1953 og 1992. Siktemålet for ny barnevernlov i 1953 var å utrydde strafferettslig tankegang og styrke hjelpetiltak i hjemmet for å forebygge omsorgsovertakelser. Et ankepunkt mot 1953-loven var at barnevernet verken greide å forebygge alvorlig mishandling eller gi barn og unge nødvendig hjelp (Midjo 2010, 12-14). Dette førte til ny lovrevisjon i 1992. 1992-loven betraktes som en videreføring av 1953-loven og presiserer at barnevernet skal sette inn hjelpetiltak tidlig for å forebygge at det offentlige må overta omsorgen.

Tove Stang Dahl (1978, 10) påstår i boka *Barnevern og samfunnsvern* at barnevernets ideologiske grunnlag primært er tuftet på ideen om å verne samfunnet mot kriminelle og i mindre grad på humanitet i offentlig omsorg. Hun argumenterer for at samfunnsvern fortsatt er en viktig del av barnevernets ideologigrunnlag (ibid, 23 og 170-190). I boka dokumenter hun hvordan mange barn under offentlig omsorg i løpet av 1900-tallet ble utsatt for overgrep

og vanskjøtsel på skolehjem, verneskoler og andre oppdragelsesanstalter og skriver avslutningsvis:

Barnevernet settes i dag – som den gang det ble opprettet – til å løse motsetningsfylte problemer. Barnevernet som system har derfor – bak velment ideologi, skiftende ordbruk og nye administrasjonsordninger – noen evige problemer som må erkjennes. I denne erkjennelsen må arbeidet med å forandre ta sitt utgangspunkt (Dahl 1978, 190).

Slik jeg forstår Dahl, antyder hun at overgrep kan skje igjen dersom man ikke erkjenner barnevernets historie, ideologigrunnlag og maktdilemmaer. Også Kjersti Ericsson (1996; 2009a; 2009b) og andre har satt kritisk søkelys på overgrep i barnevernets regi.¹ Ericsson (2009a, 182; 2013) hevder at samfunnets syn på barnevernsbarn til alle tider har vært preget av forakt for fattigfolk og holdninger om at disse barna er ”defekte barn fra dårlige hjem.” Hun stiller spørsmål ved om slike holdninger fortsatt eksisterer i dagens barnevern. Flere har også dokumentert den diskriminerende, tvangsassimilerende politikken som den norske staten og barnevernet har ført overfor samer, kvener, tatere og romer og framhevet de rasistiske holdningene denne politikken har vært tuftet på (se for eksempel Lidén 2005; Pettersen 2005; Karoli 2009; 2014; Rosvoll og Bielenberg 2012).² Medienes fokus på denne problematikken har i stor grad medvirket til at staten har erkjent ansvar og opprettet erstatningsordninger som oppreisningstiltak til personer som ble utsatt for omsorgssvikt og overgrep i offentlige barnevernsinstitusjoner i perioden 1945-1993 (St.meld nr. 24 (2004-2005), 5).³ Fra 2005-2010 utbetalte norske kommuner drøyt 1,3 milliarder kroner i oppreisning til 2600 tidligere barnevernsbarn.⁴ Tidligere barnevernsbarn kan også søke rettfærdsvederlag fra staten, og mange har mottatt både statlig og kommunal oppreisning. I kjølvannet av at denne mørke delen av barnevernets historie har blitt løftet fram og erkjent, har politikerne presisert nødvendigheten av å kontrollere barnevernets arbeid og føre tilsyn med barnevernsinstitusjoner og fosterhjem for å avdekke og forebygge nye myndighetsovergrep (St. meld. nr. 24 (2004-2005), 17-18). Historien understreker behovet for å ha en åpen debatt om maktinstitusjoner i samfunnet og legitimerer langt på vei at pressen har et kritisk blikk på barnevernets praksiser og løfter fram kritikkverdige forhold.

¹ Se for eksempel Marius Holsts film *Kongen av Bastøy* fra 2010 som handler om et voldsomt opprør blant guttene på Bastøy skolehjem 20. mai 1915. Filmen bygger på virkelige hendelser, og staten svarte med å sende et panserskip med 150 væpnede soldater til øya for å gjenopprette ro og orden.

² Se også utstillingen *Norvegiska romá – norske sigøynere* på Interkulturelt Museum i Oslo.

³ Oppreisingsordningen for tidligere barnevernsbarn tar utgangspunkt i erstatningsordningen for krigsbarn, samer, kvener, tatere (se St.meld. nr. 44 (2003-2004)).

⁴ Se Ergo og Aass 2014: <http://www.aftenbladet.no/nyheter/politikk/Kommunene-forskjellsbehandler-barnehjemsbarn-utsatt-for-overgrep-3594544.html> (lastet ned 29.04.15).

Dagens barnevern: lovgrunnlag og barneforståelse

Det overordnede ansvaret for barnevernet ligger hos Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD), mens det forvaltningsmessige ansvaret for myndighetsutøvelsen er lagt til kommunene, med unntak av oppgaver som er plassert hos statlig organ (barnevernlovens § 2-1). Fra 2004 ble ansvaret for det fylkeskommunale barne- og familievernet overført til staten og det nyopprettede Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat).⁵ Bufetat ble organisert i et sentralt nivå; Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) med fem regioner på etatsnivå. I 2014 ble det registrert at 53 100 barn og unge mellom 0-23 år hadde tiltak fra barnevernet, hvorav 43 500 mottok hjelpetiltak og 9600 hadde omsorgstiltak (SSB 2015). I 2010 fikk barnevernet tilført 850 nye stillinger, og i 2011 var 6560 personer ansatt i heltidsstillinger, mens nærmere 500 personer hadde deltidsstillinger i det kommunale barnevernet (Johansen 2014, 10).⁶

Den norske barnevernspolitikken er fundert på bred faglig, juridisk og politisk enighet om at samfunnet har ansvar for å beskytte barn mot mishandling, forsømmelse eller utnyttelse fra omsorgspersoner (Lov om barneverntjenester 1992, § 1-1; Killén 2009, 29; NOU 2012:5, 19; Prop. 106 L (2012-2013), 9; Bufdir 2013, 36; Horne 2014). Det normative grunnlaget for dagens norske barnevernlovgivning er også tuftet på inkorporering av menneskerettsloven og FNs barnekonvensjon i lovverket (FN 1989; Lidén 2004, 196; Tessem 2015). Mens barnekonvensjonens artikkel 19 fastslår at staten skal beskytte barn mot alle former for omsorgssvikt og vold, presiserer barnekonvensjonens artikkel 12 og barnevernlovens § 6-3 at barn skal involveres i alle prosesser som berører det (Gording Stang 2007, 36). Alle avgjørelser skal i tillegg være til barnets beste jfr barnekonvensjonens artikkel 3 og barnevernlovens § 4-1. Barnekonvensjonen og de norske barnelovene fastslår med dette foreldres og samfunnets *felles moralske ansvar for å sikre barn god omsorg og beskytte barn mot risiko*, slik det framgår av barnekonvensjonens artikler 2 og 3, barnelovens § 30 og barnevernlovens § 1-1. Lovverket gjenspeiler med dette to syn på barn som reflekterer kulturelle praksiser og forestillinger om barndom som er vanlig i vesten; det sårbare, uskyldige barnet som trenger beskyttelse og det kompetente barnet med autonome rettigheter (Lidén 2004, 198). Dette medvirker til å konstituere to hegemoniske diskurser i vår tids

⁵ Oslo kommune ble unntatt fra vedtaket, og barnevernstiltakene i Oslo administreres av Barne- og familieetaten, en fagetat under Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester.

⁶ Med kommunalt barnevern menes kommunale barneverntjenester, altså barnevernets førstelinjetjeneste.

barnepolitikk: en psykososial rehabiliteringsdiskurs og en rettighetsdiskurs (Hennum 2015, 135).

Det hevdes at vesten kjennetegnes av en opptatthet av barn og barns interesser som man ikke har sett tidligere i historien (James og Prout 1997, 1). I følge Nicole Hennem (2015, 124-138) preges vesten - og Norge i sær - av en barneorientert kultur, der barn er opphøyet til integrerende nasjonale symboler som danner grunnlag for normer for foreldreskap og velferdspolitik og bidrar til å skille mellom gode og dårlige oppdragelsespraksiser. Barna tillegges i dette perspektivet mening og følelsesmessig appell i kraft av å være barn, og dagens vestlige barnediskurs maner både til å beskytte barns uskyld og tilrettelegge for sosial deltakelse ved hjelp av utviklingsstøttende omsorg (ibid). Som nasjonale integreringssymboler inngår barn og barndom i en moralsk retorikk som ikke trenger forklaring, men som blir ideologiske veivisere for de rette måtene å beskytte og oppdra barn på (Hennem 2015, 124-138). Slik vil den vestlige barneforståelsen virke integrerende og selvfølgelig for de som er sosialisert inn i dette kulturelle synet på barn, men også medvirke til å identifisere, skille ut og stigmatisere de som ikke deler de dominerende kunnskapsdiskursene om hvordan barn bør oppdras. Denne opptattheten og ikoniseringen av barn og barndom, plasserer et stadig større ansvar på foreldre (særlig mødre) og barnevernet (Parton 2014, 2049). Dette gir på den ene siden grobunn for disiplinering og patologisering av foreldre som ikke agerer i tråd med samfunnets gjeldende barneforståelse, mens det på den andre siden legitimeres at det kan rettes et moralsk raseri mot barnevernet når de feiler i å beskytte barn i risiko (ibid).

Kort om NRKs kulturelle posisjon og presseetikk

NRK er pr i dag landets største mediebedrift med om lag 3500 ansatte, tre tv-kanaler, 14 radiokanaler og et stadig bredere nettilbud.⁷ NRK er en ikke-kommersiell, lisensfinansiert mediebedrift som er underlagt Kulturdepartementet og eies av staten. Fra starten i 1933 og helt fram til 1980-tallet hadde NRK kringkastingsmonopol, idet kringkasting ble definert som en offentlig oppgave. I dag har NRK status som allmennkringkaster sammen med P4, Radio Norge og TV2. Som allmennkringkaster er NRK forpliktet til å lage daglige nyhetssendinger som gir grundig nasjonal og internasjonal orientering om aktuelle samfunns- og kulturspørsmål. NRK-plakaten, NRKs vedtekter, Kringkastingsloven, Åndsverkloven, Offentlighetsloven, Lov om offentlige anskaffelser og pressens egne etiske regler setter rammene for NRKs virksomhet og daglige drift. Pressens etiske regler er nedfelt i *Vær*

⁷ NRK. 2015a. <http://www.nrk.no/informasjon/dette-er-allmennkringkasting-1.6512112> (lastet ned 16.04.15).

Varsomplakaten (VVP), og der framgår det at pressens hovedoppgave er å bedrive samfunns- og maktkritikk og slippe til ulike syn (VVP 2013, pkt 1.2).⁸ Gjennom samfunnskritikk skal mediene ”beskytte enkeltmennesker og grupper mot forsømmelse og overgrep fra offentlige myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre” (VVP 2013, pkt 1.5). Pressen plikter også å være kritisk til hvordan de selv fyller sin samfunnsrolle og skal sikre at de som utsettes for kritikk og beskyldninger gis adgang til samtidig imøtegåelse av kritikk jfr VVP pkt 1.4 og 4.14. Saker om barnevern kan være interessante for pressen, nettopp fordi de aktualiserer maktulighet og konflikter som kan oppstå mellom myndigheter og ”det lille mennesket” (Figenschow 2006, 53-54). Rollen som ”samfunnets rensende kraft, som etterprøver den moralske gehalten i enhver handling” inngår i følge Magne Lindholm (2015, 58) som en feiret del av journalistenes profesjonelle selvbilde, og journalister definerer gjerne journalistikken som ”demokratiets fundament.” I dette verdensbildet blir journalistene følgelig å anse som ”moralske revisorer” og voktere av forsømmelser og overgrep mot enkeltmennesker (ibid).

NRK-plakatens § 12b fastslår at ”NRK skal bidra til å fremme den offentlige samtalen og medvirke til at hele befolkningen får tilstrekkelig informasjon til å kunne være aktivt med i demokratiske prosesser.”⁹ Og i plakatens § 12d heter det:

NRK skal verne om sin integritet og sin troverdighet for å kunne opptre fritt og uavhengig i forhold til personer eller grupper som av politiske, ideologiske, økonomiske eller andre grunner vil øve innflytelse på det redaksjonelle innholdet. Virksomheten skal preges av høy etisk standard og over tid være balansert. Saklighet, analytisk tilnærming og nøytralitet skal etterstrebes, jf. bl.a. prinsippene i Redaktørplakaten, Vær Varsom-plakaten og Tekstreklameplakaten.

NRKs ambisjon er altså å bidra til en demokratisk, balansert og analytisk samfunnsdebatt der ulike syn slipper til. NRK har behandlet barnevernstematikk i en årrekke, både gjennom dokumentarprogrammet *Brennpunkt*, i nyhetsendinger og gjennom en rekke artikler på nettplattformen.¹⁰ Barnevernreportasjene behandler ulike temaer og har varierende vinklinger og kildegrunnlag.¹¹ Medienes rolle som opionsdannere og normsettere vil avhenge av deres status, makt og tillit i befolkningen (Meld. St. 6. (2012-2013), 108). I en ny omdømmeundersøkelse fra 2015, rapporterer hele 73 % av lisensbetalerne at de har stor tillit

⁸ Pressens faglige utvalg. 2013. <http://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/> (lastet ned 16.04.15).

⁹ NRK. 2015b. <http://www.nrk.no/informasjon/nrk-plakaten-1.12253428> (lastet ned 16.04.15).

¹⁰ Søk på ordet ”barnevern” på www.nrk.no pr 06.05.15 ga 3820 treff.

¹¹ Se for eksempel Brennpunkt 25.02.14 *Brustne hjerterom* (om fosterhjem), 04.03.14 *Med tvang skal vondt fordrives* (om tvang i en privat barneverninstitusjon), 08.04.14 *Barnediplomatiet* (om andre lands reaksjoner på norsk barnevern) og 22.04.14 *Skjulte bånd* (om sakkyndiges habilitet i barnevernsutredninger).

til NRK.¹² Dette støtter min antakelse om at NRKs barnevernframstillinger har stor definisjons- og påvirkningskraft.

Forholdet mellom barnevernet og media: et anstrengt forhold?

Gjennom offentlig debatt kan barnevernets oppgaver, rammebetingelser og praksis debatteres, og man kan tenke seg at media og barnevernet har felles interesse i å sette kritisk søkelys på strukturelle forhold som hindrer barnevernet i å sikre utsatte barn hjelp og omsorg. Det er også flere eksempler på slike samarbeidsprosjekter (se for eksempel Ulset 2012 som beskriver et samarbeidsprosjekt mellom Adresseavisen og barnevernet i Trondheim). De siste tiårene har det vært fokus på at barnevernet må bli mer åpent, og både departement, Bufetat og fagforening (Fellesorganisasjonen) har arbeidet for å bedre dialogen med mellom barnevern og media (Stang 2007, 22; BLD 2008, 2-7; 2012). Som et ledd i å motvirke negativ skjevformidling om barnevernet og bygge ned mistillit mellom pressen og barnevernet, ble det fra 1995 innført felles undervisningsbolker for kommende barnevernspedagoger og journalister med tanke på å gi yrkesgruppene bedre kjennskap til hverandres mandat og arbeidsmetoder (Urdal 2012, 1-2; Oltedal og Johannesdottir 2015, 29). Flere mener imidlertid at forholdet mellom barnevernet og pressen fortsatt kjennetegnes av gjensidig mistillit – der pressen beskylder barnevernet for å gjemme seg bak taushetsplikten og barnevernet anklager pressen for å blåse opp enkeltsaker, navngi sårbare barn og vinkle saker om barnevernet negativt (Pressens faglige utvalg 1999; Figenschow, Ringberg og Ekanger 2006, 20; Stang 2007, 10-14).¹³

¹² NRK 2015c. <http://www.nrk.no/informasjon/nrks-omdomme-styrket-1.12242631> (lastet ned 17.04.15).

¹³ Barnevernets taushetsplikt er nedfelt i barnevernlovens § 6-7, forvaltningslovens § 13 og i yrkesetiske retningslinjer (Fellesorganisasjonen 2015). Personvern er en grunnleggende verdi i helse- og sosialfaglig arbeid (Fellesorganisasjonen 2015, 9).

Kapittel 3. Tidligere forskning

I dette kapitlet presenteres empiriske og sosialpolitiske bidrag som har kastet lys over analysen, og litteraturen som presenteres er et resultat av mine teoretiske, metodiske og analytiske valg. Jeg har funnet flere nordiske og internasjonale forskningsprosjekter fra 1980-tallet og fram til i dag som behandler problemstillinger knyttet til barnevern og media. Sosialarbeideres arbeidsfelt og ytringsmuligheter for offentlig ansatte er også gjenstand for interesse, spesielt innenfor en fagforenings- og sosialpolitisk kontekst. Flertallet av de norske forskningsrapportene jeg har funnet er innholdsanalyser av løssalgspressens barnevernframstillinger eller kvalitative intervjuundersøkelser med en hermeneutisk kunnskapsforankring. NRKs barneverndekning ser ikke ut til å være omfattet av den samme forskningsinteressen som løssalgspressens, og tekstanalytiske tilnærminger synes å være lite benyttet. Min studie kan derfor være et supplerende forskningsbidrag som tilbyr et kritisk tekstanalytisk perspektiv på medietekster om barnevern. Jeg har i hovedsak sammenlignet egne analyseresultater med den nordiske forskningen som presenteres, mens de internasjonale studiene setter analysen inn i en større sammenheng og en bredere tidshorisont.

Av internasjonal forskning vil jeg trekke fram noen britiske studier som regnes som klassikere i dette forskningsfeltet. I boka *Images of Welfare. Press and Public Attitudes to Poverty* undersøker Peter Golding og Sue Middleton (1982) medieframstillinger av velferdsstaten og velferdsstatens ansatte. De kombinerer funn fra en undersøkelse om medieframstillinger av fattigdom og velferd med en stor spørreundersøkelse om holdninger til fattigdom og velferd. Forskerne konkluderer med at de dramatiske presseoppslagene overskygger de nøytrale og bidrar til negativ kategorisering av sosialarbeidere. Det konkluderes med at velferdspolitik, særlig på barnevernsfeltet, ofte kommer i medias søkelys i alvorlige enkeltsaker der det har forekommet alvorlig svikt, unnfallenhet og feilhandlinger (ibid, 89-90). I slike saker framstilles barnevernsarbeidere gjennomgående som inkompetente og uten handlekraft overfor barn som utsettes for vold og seksuelle overgrep, slik for eksempel følgende overskrift fra Daily Mirror 16. januar 1980 eksemplifiserer: *Malcolm Died as he Lived. Freezing cold, starving and surrounded by social workers*. Forskerne hevder at slike dramatiske oppslag medfører at negative forestillinger om barnevernet fester seg både hos allmennheten og hos barnevernsarbeiderne selv.

I boka *Social Work, the Media and Public Relations*, tar Bob Franklin og Nigel Parton (1991) for seg mediens framstillinger av sosialarbeidere og sosialt arbeid. Deres analyse viser at sosialarbeidere og journalister tenderer å nedvurdere hverandres arbeid, blant annet fordi de mangler kunnskap om hverandres arbeidsfelt. Et stort antall mediesaker omhandler alvorlige barnemishandlingssaker, og i disse sakene framstilles barnevernsarbeidere i ekstremt negative stereotypier (ibid, 89-90).¹⁴ Stereotypiene de identifiserer er *den inkompetente, unnfallende* barnevernsarbeideren på den ene siden og den *autoritære, overgripende* barnevernsarbeideren på den andre siden. Fellesnevneren for begge stereotypiene er at barnevernsarbeidere framstilles som udugelige, og stereotypiene befestes gjennom gjentakende mediereportasjer. Dette forstås som uttrykk for at sosialarbeiderne i britisk media antas å representere alt som er feil i offentlig sektor og får som konsekvens at barnevernsarbeidere posisjoneres som kulturelle syndebukker (Parton 2014, 2049). Det framholdes også at sosialt arbeids grunnlag, det vil si blandingen av vitenskapelig, praktisk og personlig kunnskap, sterkt bidrar til å mistenkeliggjøre barnevernsarbeideres yrkesutøvelse. Mediekritikken rettes særlig mot skjønnsutøvelsen, som umuliggjør at resultatene av arbeidet kan måles på en presis måte. I en analyse av nesten 2000 avisartikler fra 1997-98 viser de samme forskerne at over 80 % av artiklene kategoriserer barnevernsarbeiderne i overnevnte stereotypier innenfor en dominerende diskurs om at barnevernsarbeidere mislykkes i å beskytte barns velferd (Franklin og Parton 2001; Parton 2014, 2047-2048).

Jeg har også funnet flere relevante studier fra en nordisk kontekst. Torunn Alise Asks (2000, 5-6) intervjustudie belyser hvordan medieoppmerksomhet kan innvirke på barnevernsarbeideres praksis og rolleforståelse. Hennes informanter er i hovedsak skeptiske til media og begrunner dette med at de i liten grad opplever at mediene er interessert i deres virkelighetsbeskrivelser. De betviler også at media kan få fram kompleksiteten i barnevernsakene, og denne kompleksiteten medvirker også til at barnevernsarbeiderne selv ofte er usikre på hva som er gode og riktige avgjørelser i sakene. Kollegastøtte trekkes fram som en viktig beskyttelsesfaktor mot oppslag om barnevernets udugelighet og unnfallenhet. Samtidig problematiserer informantene at mediebelastninger og kollegastøtte kan bidra til lukkethet og manglende selvkritikk i barnevernsmiljøene. Studien viser også konkrete eksempler på at barnevernets legitimitet styrkes i situasjoner der barnevernet selv tar initiativ

¹⁴ Stereotypier forstås her som en generalisert forestilling om hvordan en bestemt gruppe mennesker er, f.eks visse nasjonaliteter eller yrkesgrupper. Stereotypiske forestillingene endres ikke ved konfrontasjon med individer fra de respektive gruppene selv om disse individenes egenskaper ikke stemmer med stereotypien. <https://snl.no/stereotypi%2Fpsykologi> (lastet ned 15.05.15).

til medieoppmerksomhet. Asks (2000, 83) tilråding er at barnevernet bør *bryte tausheten, men ikke taushetsplikten* for å bidra til en mer nyansert offentlig debatt om barnevernet.

Trine Cecilie Urdal (2012, 39-40 og 67-70) har intervjuet barnevernledere om deres forhold til media. Hun konkluderer i likhet med Ask med at informantene har et anstrengt forhold til avis- og tv-medier og at negative medieframstillinger kompliserer samarbeidet mellom barnevernet og pressen. Hun framholder at tidspress, ressursmangel og fagetikk, mer enn taushetsplikt, kan forklare barnevernets tilbakeholdenhet i kontakt med media. Videre stiller hun spørsmål ved om yringsforbud for kommunale barnevernsarbeidere kan være en kompliserende faktor, selv om dette ikke ble tematisert av hennes informanter (ibid, 70).

Fagforeningsmiljøer, forskere og enkelte politikere har de seinere årene kritisert at profesjonsutøvere i offentlig sektor i økende grad hindres i å ytre seg fritt om eget arbeidsfelt i media (se for eksempel Johansen 2010; Rød 2012, 3; 2015b, 3; Viggen 2012, 7-11; 2015, 6-11; Hennem, Pettersvold og Østrem 2015, 10-11).¹⁵ I følge Rød (2012, 3) har flere kommuner vedtatt at kun rådmenn og ordførere kan uttale seg til pressen, samtidig som ansatte underlegges en sterk lojalitetsplikt til arbeidsgiver som hindrer dem i å uttale seg kritisk om egen arbeidssituasjon. Rød (ibid) skriver at munnkurv for offentlig ansatte er godt dokumentert og at ”ledere, ordførere og rådmenn som setter fasade først og knebler de ansatte, ” i realiteten truer både ”tjenestekvaliteten og demokratiet.” Hun argumenterer videre for at et autoritært og toppstyrt arbeidsliv svekker medbestemmelse og faglighetens status i samfunnet.

En svensk intervjustudie som undersøker hvordan sosialarbeidere påvirkes av medieframstillinger, konkluderer med at informantene opplever et ensidig negativt mediefokus (Lundström og Andersson 2004, 11). Samtidig tar informantene på seg ansvar for at mediebildet er så negativt og forklarer dette ved at de har lite medietrening. Videre tenderer informantene å feste seg ved den negative eksponeringen og glemme de nøytrale artiklene (ibid, 14). Lundström og Andersson (ibid) stiller spørsmål ved om sosialarbeidere er mer negativt innstilt til medieoppmerksomhet enn andre yrkesgrupper, for eksempel politi. I analyse av presseoppslag om alvorlige barnemishandlingsaker, finner de samme forskerne at barnevernet i disse sakene framstilles i kjente negative stereotypier av typen ”har grepet for

¹⁵ Ivar Johansen er bystyreprerentant for SV i Oslo bystyre.

drastisk inn” eller ”har ikke greid å beskytte barnet” (Lundstrøm 2004, 248). Dette samsvarer med den britiske forskningen fra 80- og 90-tallet som er presentert over.

Boka *Barnevern - medier og juss* er skrevet for å inspirere til debatt om forholdet mellom barnevern og media (Figenschow, Ringberg og Ekanger 2006, 14). Boka drøfter prinsipielle problemstillinger relatert til barnevern, taushetsplikt, offentlighet og media med utgangspunkt i Kvæningensaken og kritiserer også NRKs dekning av denne spesifikke barnevernsaken (Ekanger 2006, 30-32). Ekanger (2006, 22-24) påstår at Kvæningensaken rokker ved både barnevernets, medias og rettsvesenets troverdighet og mener at barnevernets taushetsplikt hindrer åpen debatt og medias samfunnsoppdrag. Hun oppsummerer forholdet mellom media og barnevern slik:

Barnevernsaker er vanskelige fordi de utfordrer demokratiet. Vi har som samfunn ikke funnet gode løsninger på den kompliserte og uverdige konflikten mellom enkeltpersoners rett til offentlig å kritisere myndighetene, mediernes plikt til å bidra til offentlige debatter av samfunnsmessig betydning, og barnevernets plikt til å tie (Ekanger 2006, 17).

Ann-Helen Bays og Jo Saglies (2003) innholdsanalyse av artikler om velferdsstaten i fem riksdekkende aviser i perioden 1969-1999 bygger på en tilsvarende svensk undersøkelse (Svallfors 1995). Analysen viser at medias vinklinger av saker om velferdsinstitusjonene i hovedsak er problemorienterte og relatert til fordeling og administrasjon av velferdsytelser, at elitegrupper dominerer debatten og at helse- og omsorgstjenestene er mest omtalt (Bay og Saglie 2003, 8). Siden omtalen av helse- og velferdstjenestene ofte fokuserer på feil og mangler, sender mediene ut negativt ladete budskap om velferdsstatens yrkesutøvere som fester seg i befolkningen (ibid, 17). Bays og Saglies resultater er i hovedtrekk sammenfallende med Svallfors studie.

Edda Stangs (2007) innholdsanalyse av artikler om barnevern i VG og Dagbladet i 1994/ 95 og 2004/ 05 bygger delvis på Bay og Saglies studie. Stang undersøker hvem som uttaler seg, tematikk og holdningsladning i artiklene ut fra spørsmål om politiske føringer om mer åpenhet har ført til endringer i løssalgspressens barnevernframstillinger. Stang (2007, 46) kategoriserer 64 % av artiklene som negativt ladet, mens kun 5 % har en positiv holdning til barnevern. Hun identifiserer flere eksempler på negative stereotyper (jfr den engelske forskningen), særlig i artikler om enkeltsaker og forstår dette som uttrykk for tabloidisering og økt personfokusering i media (Stang 2007, 43-65). Kommunalt barnevern, forskere og politikere uttaler seg i liten

grad i hennes materiale (ibid, 76). Hun hevder at barnevernets taushetsplikt sammen med barnevernets manglende deltakelse i offentligheten begrenser muligheten for innsyn og demokratisk kontroll og mener dette gjør barnevernet særlig utsatt for kritikk (ibid, 112). Som følge av dette framstår barnevernet som en lukket og mistenkelig institusjon, og tausheten fra politiske aktører og forskere forsterker dette inntrykket. Videre finner hun at artiklene anlegger et barneperspektiv mer enn et foreldreperspektiv. Analysen konkluderer med at politiske føringer om mer åpenhet i liten grad har ført til at barnevernet er mer synlig i løssalgspressens mediedekning, og resultatene samsvarer med andre svenske, norske og internasjonale undersøkelser (Stang 2007, 26-29 og 81-82).

En studie som skiller seg litt ut er Sonja Føleides (2011, III-IV) studie. Føleide bygger på Stangs undersøkelse og tar for seg artikler i VG og Dagbladet fra 2004 og 2010. Hun finner at framstillingene av barnevernet er noe mindre stereotype og negative enn tidligere ved at 46 % av artiklene uttrykker en negativ holdning til barnevern, mens 45 % kategoriseres med nøytral holdningsladning. Hennes samlede vurdering er at framstillingene synes mer saksorienterte og mindre personfokuserede, til tross for at hun også framhever at medieutviklingen generelt preges av tabloidisering. Hun ser tendens til at forskere, barnevernet og politikere er noe mer aktive i debatten enn tidligere og stiller spørsmål ved om dette er tegn på at debatten om barnevernet har blitt mer nyansert de siste årene (ibid, IV og 91). Avslutningsvis skriver hun at det kan se ut som barnevernet har blitt mer proaktive i media ved å dele mer kunnskap om sin virksomhet. Dette mener hun kan være tegn på at ”barnevernsrepresentantane i større grad kjemper om sitt eige truverde” i offentligheten (Føleide 2011, 97).

Bidragene som her er nevnt gir ulike innfallsvinkler til å belyse medieframstillinger av barnevern og konteksten rundt disse framstillingene. Hovedinntrykket ved litteraturgjennomgangen er at media reflekterer en negativ holdning til det utøvende barnevernet. Et fellestrekk ved litteraturen jeg har gjennomgått er at den dokumenterer hvordan negativ medieomtale samvarierer med barnevernsarbeideres skepsis til media. I tillegg indikerer forskningen at pressen prioriterer dramatiske enkeltsaker der barnevernet svikter og at dette får betydning for hvordan barnevernet framstår i offentligheten. Flere av bidragene trekker fram at mangelfull medietrening og manglende tillit til media fører til at barnevernet unngår offentlighet. Videre forklares det at barnevernets taushetsplikt, byråkratiske organisering, skjønnsutøvelse og maktmidler bidrar til negative framstillinger. At barnevernansatte i offentlig sektor pålegges munnkurv og kan vegre seg for å snakke med media av frykt for

represalier, er lite påaktet i de norske empiriske forskningsrapportene jeg har lest (med unntak av Urdal 2012, 70). Å tvinges til å være taus om kritikkverdige forhold i barnevernet er noe ganske annet enn å gjemme seg bak taushetsplikten. Jeg mener at tidligere forskning i for liten grad har tatt slike politiske forhold med i sine drøftinger. På bakgrunn av litteraturgjennomgangen blir jeg nysgjerrig på eget materiale, og om dette vil avvike eller samsvare med tendenser i tidligere forskning.

Kapittel 4. Teoretiske innfallsvinkler

I dette kapitlet redegjør jeg for teoretiske forståelsesrammer som er benyttet som analytiske utgangspunkter og klargjør min vitenskapsteoretiske forskerposisjon. Analysens grunnlag er i hovedsak tekst, men også bilder og korte videoopptak – altså ulike meningsbærende elementer som kan betraktes som tekst, hvis man benytter *et utvidet tekstbegrep* som inkluderer alle meningsskapende deler i en ytring (Skovholt og Veum 2014, 21-22; Phillips og Schrøder 2005, 279). Diskursanalytiske prinsipper utgjør det overordnede rammeverket for oppgaven, men analysen er også inspirert av elementer fra mediesosiologi, kvalitativ innholdsanalyse og dekonstruktive lesepraksiser. Her skal jeg nøye meg med å redegjøre for elementer fra diskurs- og medieteorier som har dannet teoretisk bakteppe for analysen, mens den konkrete anvendelsen av innholds- og diskursanalyse og dekonstruksjon beskrives i neste kapittel som omhandler den metodologiske framgangsmåten.

Diskursteoretiske utgangspunkter for analysen – sammenheng mellom språk og diskurs

Diskursanalyse er et samlebegrep for en rekke tilnærminger som kan benyttes for å analysere meningsskaping i tekster, og i dag brukes diskursanalyse innenfor fagdisipliner som antropologi, filosofi, språkvitenskap og samfunnsvitenskap. Sentralt for diskursanalytiske tilnærminger er en forståelse av at det er umulig å bruke språket på en nøytral måte, og at måten vi omtaler virkeligheten på spiller en aktiv rolle i å skape og forandre den (Jørgensen og Phillips 1999, 22-23). Medietekster forstås her som sosiokulturelle produkter som formes av dominerende idéer, verdier og holdninger i et samfunn. I et slikt perspektiv gjengir ikke språket en erkjennelse om hvordan verden ”er,” men *skaper* erkjennelse og styrer hvordan vi forstår og oppfatter virkeligheten rundt oss (Thomassen 2006, 118). Språk og sosial praksis ses med andre ord som gjensidig konstituerende (Foucault 1970/ 1999, 11-13; Phillips og Jørgensen 1999, 13-14; Thomassen 2006, 178-179). Med dette utgangspunktet kan mitt forskningsprosjekt plasseres innenfor en sosialkonstruksjonistisk vitenskapstradisjon som er påvirket av den økende interessen for sammenhengen mellom språk og virkelighetsoppfatninger som kjennetegner vitenskapsfilosofien i det tjuende århundre (Thomassen 2006, 118).¹⁶

¹⁶ Den amerikanske filosofen Richard Rorty (1967) var den første som omtalte dette som ”den språklige vendingen” i filosofien i boka *The Linguistic Turn*.

Diskursbegrepet har flerfoldige betydninger, men bunner i idéer om at språket er strukturert i forskjellige mønstre som våre ytringer følger, når vi agerer innenfor et sosialt felt.

Diskursanalyse blir da en analyse av språkmønstre innenfor et eller flere samfunnsområder (Jørgensen og Phillips 1999, 9). På et overordnet nivå kan diskurs forstås som *bestemte måter å omtale eller forstå verden på, knyttet til hvordan ulike kunnskapssystem skapes og opprettholdes i samfunnet* (Skovholt og Veum 2014, 33), og det er denne forståelsen jeg legger til grunn i oppgaven. Et underliggende premiss for diskursteorier er at utsagn som fremmes innenfor et sosialt felt er relativt like og gjentakende. Dette betyr at vi i konkret språkbruk tar i bruk allerede etablerte betydningskategorier, og det er denne språkstabiliteten som gjør det mulig å identifisere begreper og mønstre som kjennetegner måter å forklare og forstå ulike fenomener på innenfor et samfunnsområde (Foucault 1970/ 1999). Samtidig påpeker flere diskursteoretikere at diskurser ikke er fastlåste, men i stadig endring ved at betydninger forhandles og skapes gjennom diskursiv kamp og ved at man setter sammen elementer fra flere diskurser på nye måter (Fairclough 1992, 117; 1995, 56; Søndergaard 2000, 71). Medietekster inngår slik i et kulturelt kretsløp, der institusjonelle diskurser, medietekster og borgernes diskurser gjensidig former hverandre (Phillips og Schrøder 2005, 276). Mulighetene for å endre dominerende diskurser begrenses imidlertid av maktreasjoner, det vil si at aktørers adgang til å påvirke diskurser avhenger av deres sosiale og institusjonelle maktposisjoner. Det som virker selvfølgelig og sant ses i diskursteorien som resultat av at noen ved hjelp av sine maktposisjoner har fått gjennomslag for visse virkelighetsoppfatninger, det vil si at spesifikke problemforståelser, årsaksforklaringer og løsninger gis forrang og framstår som universelle og sanne. Fairclough bruker begrepet *hegemoni* om slike dominerende diskursive forståelser, men presiserer at hegemoni ikke kun dreier seg om dominans, men må betraktes som en forhandlingsprosess hvor man prøver å skape betydningskonsensus (Fairclough 1992, 93; Jørgensen og Phillips 1999, 87-88).¹⁷

Inspirasjon fra kritisk diskursanalyse

Den kritiske diskursanalysen vektlegger å synliggjøre og forklare hvordan språkbruk kan tilsløre problematiske samfunnsforhold og videreføre tankemodeller som kan være negative, undertrykkende eller stigmatiserende for ulike grupper i samfunnet (Skovholt og Veum 2014, 37). Språkbruk har derfor alltid "samfunnsmessige effekter" (Fairclough (1992, 61). For å

¹⁷ **Ideologisk hegemoni** – "ideologier som betydningskonstruksjoner, som bidrar til produksjon, reproduksjon og transformasjon av dominansrelasjoner" (Fairclough 1992, 87). Faircloughs bruk av hegemonibegrepet trekker både på Louis Althusser og Antonio Gramscis teorier, som representerer kulturmarxistiske perspektiver og vektlegger hvordan hverdagens betydningsproduksjon spiller en viktig rolle i å opprettholde den sosiale orden (Jørgensen og Phillips 1999, 86-87).

analysere tekster innenfor en slik kritisk tenkning, må forskeren både *beskrive hvordan tekster er bygd opp, og gi mulige forklaringer på hvilke ideologiske tankemodeller tekstene kan ha grunnlag i og hvilke samfunnsmessige konsekvenser tekstenes virkelighetsframstillinger kan få* (Skovholt og Veum 2014, 38). Fairclough (2012, 9) framhever at dette impliserer at kritiske analyser også har normative elementer. Forskere anbefales å utvikle tverrfaglige analysemodeller som kombinerer tekstanalyse med sosial analyse, og tilnærmingen har med dette både mikro- og makrososiologiske ambisjoner.

Sosialkonstruksjonistiske nøkkelpremisser for analysen

Diskursanalytiske teoriretninger har et sosialkonstruksjonistisk fundament og hviler på antakelsen om at mennesket konstruerer sin virkelighet gjennom språklig interaksjon i et sosialt fellesskap (Jørgensen og Phillips 1999, 13). Vivian Burr (1995, 3-5) har sammenfattet fire felles premisser som deles av de mange og ulike sosialkonstruksjonistiske teoriene og de fleste diskursanalytiske tilgangene:

Kritisk innstilling til selvfølgelig viten

Kunnskap om verden kan ikke automatisk tas for objektiv sannhet. Vår virkelighetsoppfatning og kunnskap er ikke speilbilder av verden, men et produkt av våre måter å kategorisere verden på.

Historisk og kulturell spesifisitet

Våre verdensbilder og kunnskap om verden er alltid kulturelt og historisk innleiret. Dette betyr at de kunne vært annerledes og at våre forståelser kan endre seg over tid. Diskursiv handling er en form for sosial handling som bidrar til å konstruere den sosiale verden og opprettholde visse sosiale mønstre. Dette er et anti-essensialistisk syn, og med dette menes at virkelighetens karakteristika ikke er gitt på forhånd, men blir til i en konkret historisk og sosial sammenheng.

Sammenheng mellom kunnskap og sosiale prosesser

Våre måter å forstå verden på skapes og opprettholdes i sosiale prosesser. Kunnskap skapes i sosial interaksjon, hvor man bygger opp felles sannheter og kjemper om hva som er sant og falskt.

Sammenheng mellom kunnskap og sosial handling

I et bestemt verdensbilde blir noen former for handling naturlige mens andre blir utenkelige. Ulike virkelighetsoppfatninger gir dermed ulike handlingsalternativer, og den sosiale konstruksjonen av kunnskap og sannhet får dermed konkrete sosiale konsekvenser.¹⁸

Ut fra disse nøkkelpremissene, kan vi betrakte dagens dominerende barneforståelse og måten media presenterer barnevernet på som sosiale konstruksjoner. Samfunnsvitenskapelige

¹⁸ Min gjengivelse av Burr (1995, 3-5) bygger på oversettelsen til Jørgensen og Phillips (1999, 13-14).

konstruksjoner av virkeligheten blir i dette perspektivet forsøk på å forklare ”*hvordan* den sosiale konstruksjon finner sted” i en bestemt sosial og kulturell kontekst (Wadel 1990, 3).

Diskursteoretiske bidrag som har kastet lys over analysen

Fra Fairclough (1992, 1993, 1998) og Parton (2014, 2042-2056) har jeg hentet inspirasjon til å analysere hvilke velferdspolitiske diskurser tekstene kan tenkes å hente sin begrunnelse fra på et makronivå. Fairclough hevder at velferdsdiskursen som har hatt hegemoni i vestlige samfunn siden 2. verdenskrig i vår tid inngår i kamp med andre diskurser, for eksempel en nyliberalistisk forbrukerdiskurs (Jørgensen og Phillips 1999, 83-84). Dette fører til at sosialpolitikkenes språk influeres av bedriftsøkonomisk språk som promoterer velferdstjenester som varer og appellerer til klienter som forbrukere i et marked (Parton 2014, 2049).

Fairclough påstår at det er en generell utviklingstrend at markedsdiskurser er i ferd med å kolonisere offentlige institusjoners diskursive praksiser og omtaler dette som ”marketization of discourse” (Fairclough 1992; 1993; 1998; Jørgensen og Phillips 1999, 83-84).

Irene Levins (2001, 295-325) analyse av diskurser i og om sosialt arbeid har vært sentral for å belyse barnevernframstillingene i materialet. Et av hennes hovedpoenger er at hun forstår kritikken av sosialarbeidere som en konsekvens av sosialt arbeids lave status blant andre profesjoner, i academia og i samfunnet for øvrig (ibid, 296). Hun hevder at diskursen om sosialt arbeid reproduseres ved at den lave yrkesstatusen tas for gitt og viser hvordan kritikken får konsekvenser for synet på sosialt arbeid, den enkelte sosialarbeideres selvforståelse og mulighetene for å bli sett på som en verdig deltaker i debatten om egen profesjon. Levins refleksjoner er relevante for min problemstilling, da den belyser underliggende mekanismer for sosialt arbeids posisjon og status i en dagsaktuell norsk kontekst.

Tekstsjanger, mediemakt og nyheter som sosial konstruksjon

Medietekster defineres gjerne som sakprosaetekster, det vil si tekster ”som adressaten, ut fra sine forventninger oppfatter som direkte ytringer om virkeligheten” (Tønnesson 2012, 15). Tidligere ble sakprosa forstått som ”objektiv prosa,” ut fra en antakelse om at sakstekster kom med nøytrale ytringer om virkeligheten (Pipping 1938 sitert fra Skovholt og Veum 2014, 15). Thomas Mathiesen (2002, 204-205) skriver at nyere mediesosiologi legger til grunn at mediebrukere ”gjennom totaliteten av medienes formidlinger” sosialiseres til ”å ta opp i seg en bevissthet, et perspektiv, en forståelse av virkelighetens indre logikk og konstruksjon.” Dette gir medietekster *makt til å overbevise og overtale* publikum til å få bestemte

oppfatninger av omverdenen (Mathiesen 2002, 17-18; Berge 2003, 30). Ut fra dette kan vi forstå medietekster som funksjonelle makttekster, som tar i bruk en rekke språklige, retoriske og visuelle virkemidler for å få fram sitt utvalgte og redigerte perspektiv på virkeligheten (Skovholt og Veum 2014, 16 og 52-66). Tekster som kombinerer ulike semiotiske modaliteter som lyd, bilder, videoklipp, tekst og typografi for å få fram et helhetlig budskap, kalles *multimodale tekster* innenfor tekstanalysen, og vi finner mange slike tekster på internett (Skovholt og Veum 2014, 32).¹⁹ Den teknologiske utviklinga og internetts økende betydning som informasjonskanal har bidratt til at medieinstitusjonene har satset tungt på å utvikle nettplattformene sine. Nettplattformene har dermed blitt en stadig viktigere formidlingskanal for avis- og tv-mediene. Magne Lindholm (2015, 59) hevder at vi med dette står på terskelen til en ny epoke i norsk presse, nemlig ”den digitale distribusjonens tid.” For at lesere skal lokkes til å klikke seg inn på nyhetssaker på nett og lese artiklene, blir overskriftene utformet på en måte som skal friste leserne til å lese mer – dette omtales gjerne som klikkjournalistikk og inngår i en tabloid nyhetsjournalistikk.

Tabloidisering og dramaturgiske virkemidler i nyhetsproduksjon

Medieutviklingen har de siste tiårene gått i retning av økt markedsorientering og kommersialisering (Føleide 2011, 19). Medieforskere hevder at kapital- og markedskrefter er styrende for dagens medieproduksjon, og dette tilsier at de store mediebedriftene er en integrert del av den økonomiske makten på linje med andre store selskaper (Allern 2001, 22; Mathiesen 2002, 87). Dette medfører økt konkurranse mellom medieaktørene, noe som trekker medieutviklingen i retning av økt tabloidisering (Allern 2001, 39). Tabloidisering kjennetegnes av individfokusering, framheving av pseudohendelser, nedprioritering av komplekse temaer, vektlegging av dramatiske enkelthendelser, økt kjendisfokus, dekontekstualisering av nyheter og en generell tendens til å framstille nyheter som underholdning (Bakke 1999, 248-252). Thomas Mathisen (2002, 211) mener dette gir et *individualdramatisk paradigme* i media, der det samfunnskritiske må vike for de individuelle, skjebnepregete, dramatiske og avvikende historiene.

For å påvirke politikk og øke seer- og lesertall tar pressen i bruk bestemte strategier og mediedramaturgiske virkemidler (Føleide 2011, 18). Nyhetsproduksjon bygger på anerkjente

¹⁹ Begrepet **semiotikk** betyr læren om tegn og tegnbrukende atferd, også omtalt som semiologi. Læren ble definert av en av dens grunnleggere, den sveitsiske lingvisten Ferdinand de Saussure, som «studiet av tegnenes liv i samfunnet» (<https://snl.no/semiotikk>, lastet ned 14.05.15). **Multimodalitet** er satt sammen av ordene *multi*, som betyr flere, og *mode* som betyr uttrykksmåte (Skovholt og Veum 2014, 32).

journalistiske kriterier for framstilling av nyheter; i journalistisk teori kjent som KVISA-regelen – der bokstavene står for Konflikt, Vesentlighet, Identifikasjon, Sensasjon og Aktualitet (Hågvar 2007, 49). Saker om barnevern innfrir ofte disse kriteriene. Et mediedramaturgisk grep for å fange publikums interesse er å lage reportasjeserier om temaer som er av offentlig interesse og som passer inn i nyhetsbildet. Slike serier kan gå over dager, måneder og noen ganger flere år og kan trekke til seg mange lesere/ seere (Føleide 2011, 18-19). Analyse materialet jeg legger til grunn i denne studien er eksempel på en slik serie.

Media vil ved bevisst bruk av overskrifter, layout, bilder og narrative fortellingsstrukturer konstruere historier som bidrar til konstitueringen av en felles virkelighetsoppfatning på ulike områder i samfunnet (Hågvar 2007, 49-52; Stang 2007, 51). Gjennom vinkling og kildebruk formidles underliggende ideologisk tankegodt og dominerende oppfatninger om ulike samfunnsfenomener (Hågvar 2007, 52). Lindholm (2001, 95) definerer den moderne norske nyhetsjournalistikken på denne måten:

En nyhet er en kort fortellingsbit fra det normale grenseland. Nyhetene forutsetter et normalitetsbegrep, både hos nyhetsprodusenten og hos nyhetsforbrukeren. Ved å rapportere om avvik sirkler de inn vår forestilling om det normale, uten å peke på det normale selv. Denne evnen til å behandle temaet normalitet kan forklare hvorfor nyhetene har en så imponerende fascinasjonskraft.

I følge Lindholm (2001, 97) er nyhetstekster en av de ”mest utbredte rituelle tekster, og de opptrer som bærere av sentrale verdier i samfunnet.” Journalistikken ”nærer seg” med dette ”av bruddene på sosial orden og god moral” og blir veivisere for hva som oppfattes som godt og dårlig, normalt og unormalt og peker ut hvem som kan uttale seg om hva i samfunnet (Meyer 2003, 20-22).

Kapittel 5. Metodologisk tilnærming – empiri, prosess og etikk

I dette kapitlet redegjør jeg for framgangsmåten min og drøfter og begrunner de metodologiske valgene jeg har gjort i kunnskapsproduksjonen. Jeg beskriver tekstutvalget, analysestrategien samt de metodiske og etiske overveielserne jeg har gjort underveis i arbeidet. Formålet er å gjøre prosessen så gjennomskinnelig at det blir mulig for leseren å vurdere studien (Merrick 1999, 30-31; Haavind 2000, 19). Jeg har valgt å benytte eksisterende tekster som empirisk materiale, og analysen tar dermed utgangspunkt i tekster som er skapt ”gjennom samfunnets løpende aktivitet” og ikke framskaffet i forskningsøyemed (Ringdal 2013, 112-113). Slike tekster kan benyttes for å studere og drøfte hvordan språket skaper og gir forrang til bestemte virkelighetsoppfatninger innenfor et sosialt felt, og materialet egner seg derfor godt til å undersøke *hvordan barnevernet framstilles av medieinstitusjonen NRK og diskutere hvilke samfunnsmessige konsekvenser disse framstillingene kan ha*. For å besvare problemstillingen har jeg strukturert og avgrenset analysen ved hjelp av følgende analytiske spørsmål:

- Hvilke ideologiske tankemodeller kan tekstene ha grunnlag i?
- Hvilken definisjonsmakt har tekstene?
- Hvilke holdninger til barnevern uttrykkes i tekstene?
- Hvem kommer til orde, og hvem kommer ikke til orde?
- Hvilke barneverndiskurser aktiveres i tekstene, og hva tas for gitt?
- Hvilke samfunnsmessige konsekvenser kan tekstenes barnevernframstillinger ha?

Metodisk har jeg hentet inspirasjon fra kvalitativ innholdsanalyse, kritisk diskursanalyse og dekonstruktive lesepraksiser, og tilnærmingen kan ut fra dette betraktes som eklektisk (Jørgensen og Phillips 1999, 12).²⁰ Jeg starter med å presentere tekstutvalget.

Tekstutvalget

Det empiriske grunnlaget for analysen er artikler fra NRKs reportasjeserie *Her svikter det i Norge*, publisert på nettplattformen www.nrk.no. I serien retter NRK et kritisk søkelys på samfunnssystemer som svikter; herunder eldreomsorg, behandling av voldtektsofre og barnevern. Min analyse avgrenses til artiklene om barnevern – det vil si samtlige artikler fra

²⁰ **Dekonstruksjon** – (av de- og konstruksjon), litteraturteoretisk begrep som innebærer en bestemt tilnæringsmetode til en litterær tekst. Begrepet har sitt opphav bl.a. hos den franske filosofen Jacques Derrida. Snarere enn å regne med en grunnleggende enhet innenfor et litterært verk, dets språk og tematikk, legger dekonstruksjonen vekt på å finne motsetninger mellom den helheten forfatteren har tilstrebet, og det teksten faktisk uttrykker. Dekonstruksjonen innebærer først og fremst forskjelligeartede «lesninger» som kontrasteres, settes i samspill med hverandre og innrettes på tekstens iboende dekonstruktive potensial. <https://snl.no/dekonstruksjon> (lastet ned 11.08.15).

30.11.14 (seriestart) og fram til 23.03.15, som var den datoen jeg avsluttet min artikkelinnsamling. Underveis valgte jeg å inkludere ytterligere én artikkel, selv om denne opprinnelig ikke var med i reportasjeserien. Den ekstra artikkelen fant jeg da jeg jaktet på positive holdningsutsagn om barnevernet og gjennomgikk alle linkene i det opprinnelige materialet. Det endelige analysematerialet omfatter dermed 19 artikler og har et omfang på 90 A4-sider. Materialet består av tekst, bilder og videoklipp (intervjuer med tidligere barnevernkljenter). Alle artiklene har linker til andre NRK-artikler om barnevern, hovedsaklig til andre artikler i reportasjeserien, men også til noen artikler publisert på et tidligere tidspunkt. Artiklene henviser også til andre tekster om barnevern, herunder politiske dokumenter, statistikk og rapporter fra statlige organer som fører tilsyn med barnevernet. Grunnen til at jeg valgte disse tekstene er at de representerer en mulighet til å undersøke barnevernframstillinger i NRK ved punktnedslag i en serie dagsaktuelle tekster om barnevern.

Min framgangsmåte - analysestrategi og kunnskapsproduksjon

Mitt hovedbidrag i kunnskapsproduksjonen er analyse og drøfting av empirien. Jeg har kombinert en semantisk lesning av materialet; det vil si *hva som fortelles i tekstene (tekstens ytre handling og tematikk)* med en semiotisk lesning; det vil si *hvordan tekstene forteller og skaper mening ved hjelp av språklige og visuelle ressurser* (Eco 2002, 282; Engebretsen 2006, 31; Skovholt og Veum 2014, kapittel 2). Siden jeg ikke har hatt tilgang på forfatterne eller kildene som personer, er det ikke mulig for meg å si noe om disses intensjoner. Det er derfor tekstene som sosiokulturelt produkt som er min analyseenhet (Engebretsen 2005, 60-61). For å klargjøre materialet for analyse, kopierte jeg alle artiklene over i et word-dokument som jeg deretter skrev ut i papirformat. Analysen startet allerede ved første gjennomlesing ved at jeg markerte interessante tekstbiter, skrev tankenotater og utarbeidet arbeidshypoteser. Til min forundring oppdaget jeg nye sider ved tekstene ved hver ny lesning, og dette medførte at jeg tidlig erkjente at det ikke ville bli mulig at analysen nådde et logisk sluttpunkt, eller at jeg ville kunne avdekke alle meningsmulighetene i materialet. Min første ambisjon var å få oversikt over materialet ved å se etter generelle tendenser og mønstre. En slik empirinær tilnærming hvor analysekategoriene ikke har vært forhåndsbestemte, ga et rikt idétilfang til ulike analysemuligheter (Widerberg 2001, 127). Analysearbeidet har slik beveget seg fra deskriptive mot mer tematiske og analytiske kategorier. Parallelt med at jeg arbeidet med empirien, søkte jeg etter litteratur med søkeordene ”barnevern” og ”media,” for å finne ut hva som er skrevet om temaet fra før (se kapittel 3). Jeg prøvde også å lese empirien i lys av ulike

teoretiske perspektiver, med formål om å finne teoretisk rammeverk for analysen (Jackson og Mazzei 2013, 261).

For å analysere barnevernframstillinger i medietekster, er det sentralt å undersøke holdningsladningen og hvem som kommer til orde i tekstene (Føleide 2011, 33; Skovholt og Veum 2014, 88-93). Med inspirasjon fra tidligere forskning (se Stang 2007; Føleide 2011), utarbeidet jeg etter hvert en enkel firedelt matrise, der jeg analyserte hver enkelt artikkel i forhold til *holdningsladning*, *hovedstemmer* og *tematikk*. Den fjerde analysedimensjonen kalte jeg *notater* og skrev ned spørsmål, idéer og tanker om for eksempel bildebruk og ordvalg. Formålet med matrisen var å få en dypere oversikt over materialet og visualisere innholdet ved enkel kvantifisering. Gjennom utallige gjennomlesninger, ble jeg stadig mer opptatt av de språklige og visuelle virkemidlene i tekstene. I starten av prosjektet hadde jeg tenkt å bruke kun kvalitativ innholdsanalyse, men besluttet etter hvert å utvide analysen til også å omfatte hvordan tekstene skapte mening og ga makt til noen bestemte oppfatninger av barnevernet. Dette ga en todelt analysestruktur, hvor første analyseskritt dreide seg om å få oversikt over materialet ved bruk av kvalitativ innholdsanalyse (semantisk lesning), og andre analyseskritt fokuserte på hvordan språklige og visuelle virkemidlene arbeidet i tekstene og skapte ulike diskursive forståelser av barnevernet (semiotisk lesning) (Phillips og Schrøder 2005, 275-276; Bergström og Boréus 2005, 305-362). I tråd med diskursanalytiske prinsipper har jeg også vært opptatt av å stille spørsmål om hvilke stemmer som mangler og hvilke temaer som er utelatt i tekstene (Thomassen 2006, 180-183).

Dette kapitlet kan gi inntrykk av at analyseprosessen har vært en lineær prosess, der jeg har arbeidet systematisk og etter en klar plan. Dette gjenspeiler i liten grad den reelle opplevelsen. Mer dekkende er at arbeidet har vært en dynamisk (og noen ganger febrilsk) vekslning mellom empiri, refleksjon og teori – et prosessorientert, langsomt, kreativt og møysommelig arbeid der forvirring har avløst plutselig innsikt og vice versa (Haavind 2000, 29).

Første analyseskritt: inspirasjon fra kvalitativ innholdsanalyse

Innholdsanalyse i kombinasjon med diskursanalyse er en metodetilnærming som ofte benyttes i analyse av medietekster (Phillips og Schrøder 2005, 275). Denne delen av analysen har hentet inspirasjon fra kvalitativ innholdsanalyse og Stangs (2007) og Føleides (2011) undersøkelser av barnevernframstillinger i løssalgspressen. Målet med innholdsanalyse er gjerne å ”kvantifera, dvs. räkna förekomsten av eller mäta, vissa företeelser i texter” (Boréus

og Bergström 2005, 43-44), og det skilles ofte mellom kvantitativ og kvalitativ innholdsanalyse. Mens den kvantitative tilnærmingen gir mulighet for å få oversikt over store mengder tekst, innebærer en kvalitativ innholdsanalyse en friere tolkning av materialet med tanke på å gå i dybden og utforske språkbudskap som kan ligge ”mellom linjene” (Allern 2001, 76). Ved kvantitativ innholdsanalyse er det vanlig å presentere resultatene i form av statistiske tabeller og figurer med formål om å gi en systematisk, objektiv og kvantitativ skildring av innholdet i et budskap (Østbye et al 2007, 210). Allern (2001, 76-77) påpeker imidlertid at selv om innholdsanalyse bygger på kvantitative metoder, er ikke tilnærmingen utelukkende kvantitativ. Analysen vil nødvendigvis bygge på forskerens subjektive skjønn når variablene kodes, og dette gjør at metoden har kvalitative dimensjoner (Føleide 2011, 28). Analyse materialet mitt består av for få artikler til at det er hensiktsmessig å framstille innholdet statistisk, men jeg har heller ikke hatt intensjoner om å gjøre statistiske beregninger av tekstinholdet. Det vitenskapssynet jeg legger til grunn stiller seg kritisk til at det er mulig å komme fram til entydig, kvantifiserbar kunnskap om teksters innhold, fordi en tekst alltid vil romme flere betydninger. Siden analysen baserer seg på min tolkning av holdningsladningen i artiklene, hvem som står fram som hovedstemmer og hva som er hovedtema i artiklene, innebærer dette at andre ville kunne vurdert dette annerledes. Ut fra premisset om at analyse er et resultat av fortolkning, har kvalitativ innholdsanalyse gitt meg redskaper til å få en første oversikt over materialet og idéer til videre analyse. Via matrisen og enkel opptelling fikk jeg visualisert hvor mange av artiklene som uttrykker henholdsvis positiv, negativ og nøytral holdningsladning til barnevern, hvem som kommer til orde og hvilke temaer som debatteres. Jeg har slik brukt innholdsanalyse som springbrett til en videre utforskning av implisitte betydninger i tekstmaterialet ved å nærlese tekstene. Med nærlesing menes her å ”gå tett på den enkelte tekst for å undersøke hvordan mening flytter seg fra setning til setning og mellom avsnitt” (Engebretsen og Heggen 2012a, 25).

Andre analyseskritt: inspirasjon fra kritisk diskursanalyse og dekonstruktive lesepraksiser

I nærlesingen har jeg hentet inspirasjon fra kritisk diskursanalyse og dekonstruktive lesepraksiser. Fra kritisk diskursanalyse har jeg hentet *et utvidet tekstbegrep*, der både visuelle, språklige og multimodale framstillinger forstås som tekst og betraktes som diskursive konstruksjoner (Phillips og Schrøder 2005, 279; Skovholt og Veum 2014, 34).²¹ Medietekstene ses her som polysemiske, det vil si at de muliggjør en rekke betydninger som

²¹ Med diskursive konstruksjoner menes at mening dannes gjennom bestemte måter ”at tale om og forstå verden (eller et udsnit af verden) på” i et gitt samfunn (Jørgensen og Phillips 1999,9).

skapes i møtet mellom tekst og leser (Phillips og Schrøder 2005, 276). Et hovedanliggende innenfor diskursanalytiske retninger er å vise hvilke valg tekstskaperen har gjort og peke på og problematisere det som behandles som *doxa* i teksten (Jørgensen og Phillips 1999, 13). Med *doxa* menes her felles oppfatninger, verdier og ideologiske forestillinger om hva som er godt og ondt i samfunnet - det vil si forestillinger som bygger på forforståelser eller felles verdigrunnlag som tas for gitt innenfor en sosial, institusjonell eller historisk sammenheng (Gedde-Dahl 2002, 201; Hågvær 2007, 52). For å komme på sporet av doxiske forståelser, kan man se etter vurderende uttrykk i tekstene. Vurderende ytringer appellerer til våre doxaforståelser, og i et derridask perspektiv ledes tankene våre automatisk til ordenes motsetning og skillet mellom godt og dårlig (Gedde-Dahl 2002, 213; Thomassen 2006, 128). For eksempel kan ytringen ”det er kommunenes ansvar å gi et forsvarlig barnevern” introdusere en implisitt undertekst om at barnevernet i dag driver ”uforsvarlig.”

Fra kritisk diskursanalyse har jeg også hentet begrepet *intertekstualitet* – det vil si hvordan tekster bygger på, viser til og omformer elementer fra andre tekster, og hvordan dette bidrar til å opprettholde den dominerende diskursorden (Jørgensen og Phillips 1999, 84). I analysen har jeg sammenholdt artiklene med andre tekster om barnevern, for eksempel politiske styringsdokumenter, tilsynsrapporter, debattinnlegg, filmer, forskning og bøker skrevet av tidligere barnevernsbarn. Dette har jeg gjort for: 1) å undersøke om NRK-tekstene trekker på elementer og diskurser fra andre tekster og 2) å identifisere diskurser om barnevern i materialet og undersøke om tekstene utfordrer eller reproducerer diskurser om barnevern som er kjent fra tidligere forskning. *Diskurs, doxa og intertekstualitet* har ut fra dette vært analyseredskaper for å undersøke hvordan bilder, tekst, layout og linker i materialet produserer og reproducerer diskurser om barnevernet som sirkulerer i samfunnet (Fairclough 1992, 1995). Det spørsmålet jeg i den forbindelse har stilt til materialet er: Hva behandles som *doxa* i tekstene og hvilke barnevernframstillinger produseres ut fra *doxa*?

Siden tekster kan forstås på mange måter, har det ikke vært snakk om å komme fram til en endegyldig tolkning av tekstene, men å utforske noen meningspotensialer (Engebretsen 2006, 17-18). Mine tolkningsforslag vil derfor verken være uttømmende eller objektivt sanne, men må ses som noen forslag til tolkninger blant flere mulige (Søndergaard 2000, 63-64). Jeg har analysert tekstene ut fra en *mistankens hermeneutikk* der jeg har sett kritisk på tekstens funksjon – hva teksten gjør – framfor kun å fokusere på tekstens mening – hva den betyr (Krogh 1996, 268; Engebretsen 2005, 60; Heggen og Engebretsen 2009, 207). Denne kritiske

lesemåten skiller seg fra en hermeneutisk tekstanalyse og er i tråd med en derridask lesetilnærming (Engebretsen og Heggen 2012a, 25). Selv avviste Jacques Derrida (1985/2005, 8) at dekonstruksjon er en teori eller metode. Han framholdt derimot at dekonstruksjonen er en begivenhet - en filosofisk, demokratisk lesepraksis som kan benyttes til å avdekke skjulte maktforhold, tvetydigheter, motsetninger og implisitte betydninger i et tekstmateriale (Derrida 1985/2005, 8-9; Thomassen 2006, 183; Engebretsen og Heggen 2012a, 24-32). Dekonstruktive lesepraksiser interesserer seg også for hvordan institusjonelle tekster inngår i legitimerings- og vurderingsprosesser i samfunnet (Spire og Derrida 2001/2005, 15), og dette passer med mitt analyseprosjekt. Det grunnleggende premisset for denne lesemåten er at en tekst alltid vil si ”mer, mindre eller noe annet enn den hadde villet si” – fordi det ikke er mulig for tekstskaperen å beherske alle de denotasjoner og konnotasjoner som språket har (Derrida 1967, 158).²² I et slikt perspektiv er ord og uttrykk aldri uskyldige, men trekker oss inn i en språklogikk som undergraver tekstskaperens intensjoner og åpner opp for flere tolkninger (Engebretsen og Heggen 2012a, 26-27). En dekonstruktiv lesepraksis kjennetegnes av ”en kontinuerlig spørrende tenke- og skrivemåte ”som løfter fram forskjellige og alternative fortolkninger, i en praksis som vil åpne for *det usagte andre* i teksten” (Thomassen 2006, 183). Det er denne leserinnstillingen jeg har tilstrebet, og analysebegrepene *fortellerstemmer (hovedstemmer)*, *språklig modalitet*, *inskripsjoner* og *autoritetens mystiske fundament* har vært veivisere i denne delen av analysen. For å avklare hva jeg legger i begrepene følger her en kort begrepsavklaring:

Det kan være ulike *fortellerstemmer* i en og samme tekst. Begrepet er hentet fra litteraturvitenskapen, og fortellerstemmen er den eller de instansene som fører ordet i teksten (Aaslestad 1997, 42). Jeg har valgt å bruke begrepet *hovedstemmer* istedenfor fortellerstemmer i oppgaven. Med hovedstemme menes her den eller de personene ”som får dominere artikkelens innhold og layout, men som ikke trenger å være den eneste kilden” (Bay og Saglie 2003, 45).

For å undersøke tekstskaperens underliggende holdninger til innholdet i ytringene, har jeg også studert *språklig modalitet*, det vil si grad av sikkerhet i ytringene (Skovholt og Veum 2014, 88-89). Modalitet i språket kommer til syne ved bruk av modale hjelpeverb som graderer påstander som mer eller mindre mulige, sannsynlige eller sikre (ibid). Høy grad av

²² **Denotativ mening** betegner ordets leksikalske eller bokstavelige betydning, mens **konnotativ betydning** er den tilleggsmening ordet får ut fra kulturkonteksten (Engebretsen og Heggen 2012a, 25-26).

språklig modalitet vil gi inntrykk av en sterkere virkelighetsforpliktelse enn hvis det tas forbehold ved bruk av modererende hjelpeverb når påstander om tilstanden i barnevernet presenteres.²³

Inskripsjon er et begrep utviklet av Derrida (1967) og videreutviklet av Latour og Woolgar (1979) (begge sitert fra Engebretsen og Heggen 2012b, 61-62). Begrepet tilbyr et konstruksjonistisk perspektiv på vitenskapelige fakta. Derrida (ibid) definerer inskripsjoner som ”spor eller materielle representasjoner som er mer generelle og grunnleggende enn skrift.” Jeg har i tråd med Engebretsen og Heggen (2012b, 61-62) definert tilsynsrapporter fra kontrollorganer som evaluerer tilstanden på barnevernområdet som inskripsjoner. Tilsynsrapporter (inskrripsjoner) bygger på en rekke *inskrripsjonsteknologier* - for eksempel notater, arbeidshypoteser, skisser, lister, tabeller, diagrammer - som utelates i den endelige rapporten (inskrripsjonen). Det er altså kun de ferdige figurene og resonnementene som brukes som bevis. I et slikt perspektiv kan matrisen jeg utarbeidet tidlig i analysearbeidet forstås som en inskrripsjonsteknologi, mens den oppgaven jeg leverer inn til sensur blir å betrakte som den endelige inskrripsjonen.

Autoritetens mystiske fundament betegner ”den mekanisme som gjør at vi underkaster oss visse autoriteter til tross for, men nettopp på grunn av at autoriteten ikke rettfærdiggjør seg” (Derrida 1994/ 2002 sitert fra Engebretsen og Heggen 2012b, 68). For at leseren skal se på inskrripsjoner som udiskutable bevis, må leseren underkaste seg og blindt godta autoritetsfigurer og institusjoners virkelighetsbeskrivelser, uten å etterspørre grunnlaget for disse. På denne måten kan tilsynsrapporter på barnevernsfeltet forstås som diskursive konstruksjoner med stor autoritet og definisjonsmakt, selv om grunnlaget for de endelige vurderingene er skjult for leseren. Jeg har brukt begrepet for å utforske betydningen av at NRK henviser til ulike tilsynsrapporter i artiklene.

Om egen bakgrunn, forforståelse og andre forskningsetiske overveielser

Målet mitt har vært å integrere etikkrefleksjon i alle forskningsleddene.²⁴ Sentralt for diskursanalytiske tilnærminger er at fortolkning av empirisk materiale aldri skjer fra et

²³ Eksempel på modererende hjelpeverb er: *må, bør, trenger* (uttrykker høy grad av sikkerhet), *vil, ville, skal, skulle* (uttrykker sannsynlighet) og *kan, kunne* (uttrykker mulighet og lav grad av sikkerhet i en ytring) (Skovholt og Veum 2014, 89).

²⁴ Se Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, jus og humaniora www.etikkom.no (lastet ned 23.06.15).

nullpunkt, men tar utgangspunkt i forskerens bevisste eller ubevisste forforståelser og ideologiske preferanser (Engebretsen og Heggen 2012a, 24). Forforståelsen vil forme hvilken mening empirien tillegges og setter også grenser for hvilke meningspotensialer forskeren kan lese ut av den (Järvinen og Mik-Meyer 2005, 13). I tråd med Haraway (1991, 190) forstår jeg min forskerrolle som situert i en lokal språklig, historisk og kulturell kontekst. I et slikt perspektiv har jeg makt til å konstruere kunnskap ut fra egne interesser, og denne makten må adresseres for at forskning skal bli vurdert som troverdig og etisk forsvarlig (Gullestad 1996, 40). Nærhet og kjennskap til analysefeltet er en viktig forutsetning for kvalitative studier. Kjennskap til barnevernet innenfra har gitt meg noen spesifikke og verdifulle innganger til fortolkning og analyse - for eksempel har arbeidsbakgrunnen hjulpet meg til å "se" og løfte fram temaer og stemmer som utelates i tekstene. Slik kan forforståelse og nærhet til et felt betraktes som en nødvendig forutsetning for kunnskap og ikke en hindring (Gadamer 1999, 139). Samtidig nødvendiggjør nærhet til feltet at forskeren redegjør åpent og kritisk for de vitenskapelige og etiske utfordringene som springer ut av egen forforståelse og forskningsposisjon.²⁵ Kvale og Brinkmann (2009, 242) omtaler dette som reflektiv objektivitet.

Siden jeg er utdannet barnevernspedagog og har arbeidet i barnevernfeltet i snart 20 år, er min forforståelse uomtvistelig forankret i kjennskap til barnevernet innenfra, fra posisjonen som hvit middelklassekvinne med lang praksiserfaring fra barnevernet. Arbeidserfaringen min er fra kommunale barnevernvirksomheter, herunder barnevernets førstelinje og barneverninstitusjon. Jeg kjenner det kroppslige og mentale ubehaget ved å utøve makt og smerten ved å arbeide nært mennesker som lider. Arbeidets kompleksitet, høyt arbeids- og tidspress og varierende rammebetingelser gjør at jeg også har kjent på smerten og ubehaget ved å ta feil, komme til kort og ikke strekke til. Samtidig er jeg stolt når jeg mestrer et faglig, emosjonelt, etisk og kognitivt krevende arbeid og kjenner på ærbødighet over at arbeidet rommer mulighet for å redusere menneskelig lidelse. Jeg kjenner også på takknemlighet ved å arbeide sammen med kunnskapsrike kolleger som støtter og hjelper meg når det røyner på. Jeg imponeres også stadig over egen og kollegers utholdenhet og høye arbeidsmoral, der en sterk ansvarsfølelse mange ganger fører til lange arbeidsdager og arbeid på fridager. Min erfaring er at sosialarbeidere generelt er opptatt av at maktutøvende instanser må tåle innsyn og kritikk og utøve selvkritikk, og dette gjør at jeg er stolt av min profesjon. I embets medfør har jeg

²⁵ Se også <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Medisin-og-helse/Kvalitativ-forskning/5-Forskerrollen/> (lastet ned 19.06.15).

samarbeidet med en rekke andre yrkesgrupper. Gjennom dette har jeg mye personlig kunnskap om hvordan barnevernet betraktes av andre profesjoner i en samarbeidskontekst. Jeg har også erfart andrelinjetjenesten (institusjonene) gjennom posisjonen som saksbehandler og førstelinjetjenesten (barneverntjenestene) gjennom posisjonen som institusjonsansatt. I tillegg har jeg via litteratur, diskusjoner med fagfeller og ved å følge med på mediedebatten om barnevern tilegnet meg kunnskap om hvordan utdanningsinstitusjonene og mediene framstiller barnevernet med et utenfrablakk. Jeg har altså erfaring med å betrakte egen profesjon fra ulike posisjoner, og dette mener jeg har vært en styrke i forskningsarbeidet.

Min forforståelse og arbeidserfaring kan imidlertid tilsi at jeg tar feltets kunnskapsdiskurser for gitt eller at min profesjonelle selvforståelse forstyrres, såres eller destabiliseres av negative barnevernframstillinger i materialet, slik at jeg får behov for å forsvare en yrkesgruppe som jeg selv er en del av. Jeg har forsøkt å motvirke dette ved å ha en refleksiv forskerinnstilling og forsøke å bevare en undrende, analytisk holdning gjennom lesingen (Aaslestad 1997, 34-35). For å få til dette har jeg benyttet en metodisk optikk og analysebegreper fra teori-tradisjoner som ligger langt fra de tilnærmingene jeg kjenner fra praksishverdagen på barnevernkontor eller i institusjon. Tilgang på nye tankemodeller og begreper har hjulpet meg med å betrakte tekstene med mer forskningsmessig distanse og har også redusert behovet for selvforsvar på yrkesfeltets vegne. Som et ledd i å gjøre forskningen min transparent, gjør jeg herved egne forhåndsantakelser og arbeidshypoteser eksplisitt:

- Barnevernet omtales ofte på en negativ måte i media
- I omtale av enkeltsaker vil medievincklingen være at barnevernet enten har gjort for mye eller for lite
- Sett i forhold til styrket rettsstatus for barn og en generell barneorientert politikk i dagens norske samfunn, vil artiklene anlegge et barneperspektiv mer enn et foreldreperspektiv
- Ved negativ medieomtale gir ikke politikere tydelig støtte til barnevernet
- Jeg har tiltro til NRK og tror derfor at artiklene vil anlegge et saklig perspektiv på barnevernet og konfrontere ansvarlige politikere med ressursmangel i dagens barnevern
- Barneverndebatten domineres av representanter som ikke arbeider direkte med klienter, men åpenhetspolitikk har ført til at pressen oftere bruker barnevernet fra utøvende nivå som kilder

Selv om forforståelsen har påvirket forskningsspørsmål og metodevalg, så vel som strukturert og gitt retning til mitt forskerblick, har jeg hele veien bestrebet meg på å være åpen for at materialet og analyseprosessen kunne bringe fram resultater som gikk på tvers av mine

forventninger og/ eller som overrasket meg. Og jeg kan allerede nå røpe at jeg ble overrasket flere ganger.

Vurdering av prosjektets forskningskvalitet og overføringsverdi

Siden det ikke finnes standardiserte framgangsmåter og prosedyrer, kan det være krevende å evaluere kvalitet i kvalitativ forskning (Merrick 1999, 25). Mange forskere framhever imidlertid pålitelighet som et av de viktigste kvalitetskriteriene (ibid, 30). Slik jeg forstår det handler pålitelighet i kvalitativ forskning først og fremst om å sikre sammenheng mellom problemstilling, vitenskapsteoretisk posisjon, teori, analysemetode og empiri (Johannessen, Tuft og Christoffersen 2010, 229-232). For at leseren skal kunne vurdere om det er sammenheng i min forskning, er det derfor nødvendig at jeg synliggjør egne bidrag i forskningsprosessen. Dette har jeg gjort ved å dokumentere, drøfte, problematisere og begrunne mine metodologiske valg og utforske min forforståelse (Järvinen og Mik-Meyer 2005, 282). Jeg har likeledes tilstrebet å gi leseren rikelig innsyn i tekstmaterialet ved å bruke sitater og begrunne de tekstutdragene jeg har brukt i analysen (Widerberg 2001, 140). For å gi sitatene et autentisk preg, har jeg valgt å kopiere og lime inn tekstutdrag fra artiklene i oppgaven. Sitatene fra materialet presenteres derfor i skrifttypen Arial som NRK har brukt. Øvrige sitater presenteres i henhold til retningslinjer for oppgaveskriving ved Høgskolen i Oslo og Akershus.²⁶ For å sikre at leseren kan kontrollere og ettergå empirien, har jeg gjort artiklene med internettlinker tilgjengelig i et vedlegg til oppgaven (vedlegg 1). I vedlegget har jeg nummerert artiklene i kronologisk rekkefølge etter publiseringsdato og bruker disse numrene som referanse for sitatene jeg bruker i oppgaven.²⁷

Diskursanalyse av eksisterende samfunnstekster betraktes som en ikkeinntrengende metode, siden forskeren ikke har påvirket materialet før det gjøres til gjenstand for forskning (Widerberg 2001, 16). Analysen er derfor resultat av dialog mellom meg, tekst, fag- og samfunnskontekst og ikke mellom meg og levende informanter (ibid). Dette innebærer at tolkning av tekstene ikke kompliseres av maktrelasjonen mellom meg og levende informanter. Merrick (1999, 27) framhever at drøftinger i et fagfellesskap (peer debriefing) er avgjørende for å sikre troverdighet og intersubjektiv gyldighet i kvalitativ forskning. Jeg har tilstrebet dette ved å drøfte metodologiske veivalg og tolkninger med veileder, medstudenter,

²⁶ Se mal for oppgaveskriving ved SAM av 25.11.13.

http://www.hioa.no/index.php/Mediabiblioteket/node_52/Fakultet-for-samfunnsfag/Mal-for-oppgaveskriving (lastet ned 03.09.15).

²⁷ Med unntak av artikkelen jeg la til underveis. Denne er i vedlegget benevnt som **Ekstra artikkel**.

arbeidskolleger, familie og venner. Disse diskusjonene har uten tvil beriket og forbedret analysen, mens feil og mangler er jeg selv ansvarlig for. Jeg har forresten hatt stor nytte og glede av å diskutere prosjektet med folk utenfor fagfellesskapet, blant annet fordi de har stilt overraskende spørsmål eller kommet med kreative analyseinnspill uten å være bundet av akademias formalkrav.

Til slutt er det nødvendig med noen vurderinger av prosjektets overføringsverdi. Selv om kvalitativ forskning ikke er generaliserbar i statistisk forstand, kan forskningen likevel ha overføringsverdi ved at den kan generere forståelser, innsikt, beskrivelser, begreper og fortolkninger som er nye og nyttige for fagfeltet (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 231). På denne måten kan kvalitativ forskning bidra til fagetisk refleksjon og diskusjon. Min studie baserer seg på forholdsvis små mengder empiri, og analyseresultatene kan på ingen måte generaliseres til å gjelde hele mediedebatten om barnevernet eller alle medietekster om barnevern. Jeg mener like fullt at studien kan bidra til økt kritisk bevissthet til medias definisjonsmakt og språkets virkelighetsdefinerende potensial, forutsatt at leseren overbevises om gyldigheten av mine metodevalg og vurderer mine tolkninger som rimelige (Phillips og Schrøder 2005, 281). Forutsetningen for at min forskning skal ha overførings- og diskusjonsverdi er at forskningen presenteres på en overbevisende måte og når ut til et lesende kritisk publikum. Få masteroppgaver oppnår slik distribusjon. Hvorvidt de barneverndiskursene jeg har analysert fram kan overføres til andre medieanalyser av barnevern, vil avhenge av forskerfokus og kontekst. Et forhold som imidlertid styrker troverdigheten og overføringsverdien er at min analyse korrelerer med tidligere forskning, særlig hva gjelder holdningsladning til barnevern, tematikk og hvem som fører den offentlige samtalen om barnevernet.

Kapittel 6. Tekstenes ideologiske grunnlag og autoritetsmakt

I de neste fem kapitlene presenteres analysen, som er strukturert ut fra analyse spørsmålene (se side 23). Som tidligere nevnt har jeg kombinert en semantisk og semiotisk lesning av materialet – det vil si at jeg har studert både *hva* som fortelles og *hvordan* tekstene forteller og skaper mening. I det første analysekapitlet sirkler jeg inn *tekstenes ideologiske grunnlag og autoritetsmakt*, mens de neste tre kapitlene undersøker henholdsvis *holdningsladning, hovedstemmer og diskurser om barnevern* i tekstene. I siste kapittel oppsummeres og drøftes analyseresultatene og noen av de samfunnsmessige konsekvensene tekstene kan ha, før jeg avslutningsvis kommer inn på implikasjoner for praksis og videre forskning.

Analysens startpunkt er en utforskning av tekstenes mulige underliggende politiske retorikk. Deretter ser jeg på hvordan det norske samfunnets ideologiske forståelser av barn, barndom og velferdspolitikkk får betydning for tekstenes barnevernkonstruksjoner, problemforståelse og løsningsforslag. Jeg løfter også fram temaer som tekstene utelater. Kapitlet avrundes med en analyse av tekstenes makt med utgangspunkt i begrepet autoritetens mystiske fundament.

Tekstenes underliggende politiske retorikk

Følgende tekst innleder artikkelserien:

Dette er "Her svikter Norge"

Norge er gjentatte ganger kåret til verdens beste land å bo i. I løpet av den nærmeste tiden skal NRK rette søkelys mot tre deler av samfunnet der noen faller utenfor. NRK har sett på tre samfunnssystemer der det er dokumentert at det er svikt i systemet. For det er alltid noen som faller utenfor – som ikke føler at alle sider ved Norge gjør det til verdens beste land. I hvert fall ikke når det gjaldt deres sak, deres skjebner (artikkel 1).

Med en metafor fra musikkverdenen, kan vi si at innledningsteksten slår an tonen til det som skal komme. Her løfter dirigenten (NRK) taktstokken og presiserer at *artikkelserien skal avsløre at det foregår systemsvikt som går utover enkeltmennesker, selv i verdens beste land*. Ordene "verdens beste land" er et stikkord som kanskje antyder at det er noe moralsk forkastelig over at systemene svikter i selveste Norge? Utsagnet kan forstås som uttrykk for norsk *eksepsjonalisme* og føyer seg inn i en utbredt politisk retorikk som framhever norsk fortreffelighet og definerer Norge som "unikt og på avgjørende måter forskjellige" og bedre enn andre land (Hennum 2015, 128-131).²⁸ Denne retorikken gjør seg særlig gjeldende på barnepolitikens område, der Norge ofte holdes fram som et foregangsland som har utviklet beskyttelse av barn "til det ypperste av hva som finnes i verden" (Hjermann 2009, 14;

²⁸ Eksepsjonalismebegrepet stammer fra Alexis de Tocqueville. 1840/ 1995. *Om demokratiet i Amerika*. Oslo: Gyldendal.

Hennum 2014, 128-129). Artikkelserien forankres også i en velkjent presseramme og i det samfunnsoppdrag som pressen selv vurderer som ett av sine viktigste, nemlig ”(...) å beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre” (Vær Varsom-plakatens (VVP) pkt 1.5; Ekanger 2006, 24). Tittelen - *Her svikter Norge* – indikerer at NRK også opererer innenfor mandatet om å avdekke kritikkverdige forhold i samfunnet (VVP pkt 1.4). Innledningsteksten skaper slik en forventning om at serien vil sette kritisk og moralsk søkelys på myndighetsutøvelse og enkeltmenneskers erfaringer med barnevernet og gir også et underforstått løfte om at det vil avsløres hvor, hvordan og hvem som svikter i barnevernet i ”verdens beste land.”

Tekstenes ideologiske grunnlag – problemforståelse og løsningsforslag

Mens den første artikkelen introduserer temaet, indikerer innholdsanalysen at de øvrige 17 tekstene i serien fokuserer på tre overordnede temaområder:

- Feil og mangler i kommunalt barnevern – fokus på sendrektighet og lovbrudd i saksbehandlingen (9 artikler)
- Feil og mangler i institusjonsomsorgen – fokus på tvang og manglende medvirkning for barn og unge (5 artikler)
- Mangelfull oppfølging av psykiske helseproblemer hos barn i barneverninstitusjonene (3 artikler).

Innholdsanalysen viser videre at tekstene synes å plassere ansvar for svikt på fem nivåer:

- Barneverninstitusjoner (8 artikler).
- Kommunalt barnevern (5 artikler)
- Kommuneledelse (1 artikkel)
- Kontrollorgan (1 artikkel)
- De resterende 3 artiklene retter kritikk og plasserer ansvar både hos kommuneledelse, institusjoner og kommunalt barnevern

Selv om det varierer hvilket nivå, hva og hvem som kritiseres, viser denne enkle opptellingen at flertallet av tekstene (13 artikler) ansvarliggjør barneverninstitusjonene og kommunalt barnevern for svikt på barnevernfeltet. Innholdsanalysen kan også illustrere hvilke løsninger tekstene argumenterer for i den hensikt å få bukt med svikten:

- Barns rett til hjelp fra barnevernet må lovfestes, og kommuner som ikke følger loven må bøtelegges – krav om skjerpet regelverk (artikkel 5)
- Tilsynsorganer må kontrollere barnevernet oftere (artikkel 13)
- Flere tekniske prosedyrer og kontrollrutiner må innføres for å forbedre kvaliteten i barnevernet (artikkel 4, 6 og 7)
- Barnevernsarbeidere må få bedre kompetanse (artikkel 4, 6, 7, 11 og 12)
- Barnevernet må sørge for at flere barn får nødvendig psykisk helsehjelp (artikkel 16,17 og 18)

Et fellestrekk ved tekstene er at de fokuserer på *brudd på eksisterende lov- og regelverk* eller *mangler i regelverk*, slik som dette utsagnet eksemplifiserer:

Det er også mangler når det gjelder kommunalt barneverns internkontroll. For til tross for at kommunene har vært pålagt å gjennomføre denne type kontroll siden 2006, viser tall fra Kostra-databasen at nær én av ti kommuner ikke har innført dette i 2013. Fem år etter at pålegget kom. – Jeg blir sjokkert. Internkontrollforskriften for kommunalt barnevern kom i 2006. Det er et lovbrudd ikke å ha det i orden. Hvis de tallene er riktig har tilsynet en jobb å gjøre, sier Ellen Galaasen, medlem av arbeidsutvalget og leder av seksjonen for barnevernspedagoger i Fellesorganisasjonen (FO). Hun mener mange av forholdene som avdekkes i rapportene NRK har gått gjennom henger sammen med nettopp svak internkontroll. – Den skal sørge for at man er operativ i forhold til lovkravene i barnevernsloven, sier Galaasen (artikkel 4).

Tekstenes problemforståelse forankres med dette i en formaljuridisk språklogikk som trekker leseren inn i en underforstått årsaks-virkningslogikk som jeg dekonstruerer nærmere senere i oppgaven. Ved å argumentere for at kvalitet og effektivitet i barnevernet kan måles ut fra rapporterings- og kontrollsystemer, gjenspeiler tekstene en problemforståelse som kan relateres til sentrale styringsprinsipper i dagens velferdsforvaltning (Gedde-Dahl 2002, 191). Disse styringsprinsippene bygger på et ideologisk grunnlag som forfekter idéer om at offentlig velferdsforvaltning kan effektiviseres ved å innføre sterkere lederskap, økt konkurranse, mål- og resultatstyring (Damsgaard 2010, 41). Styringslogikken har forbindelse til New Public Management og omfavner idéer om at offentlig velferd kan betraktes som et marked på lik linje med andre markeder, og nåværende regjering har sågar programfestet at det ikke er forskjell mellom produksjon av varer og yting av velferdstjenester (Messel 2013, 286; Nyseter 2015, 46). Markedsdiskursen i norsk velferdsforvaltning kan spores tilbake til den omfattende omstillingen av staten som startet i 1987 (Gedde-Dahl 2002, 191; Einarsson 2014, 60-61). Ved å hente begrunnelser fra en utbredt politisk styringsideologi, bidrar tekstene til å styrke og befeste disse tankemodellene både hos allmennheten, i velferdsinstitusjonene og hos velferdsinstitusjonenes yrkesutøvere.

Siden tekstenes problemforståelse relateres til regelbrudd i institusjonene og kommunalt barnevern, er det nærliggende for leseren å anta at de som arbeider i barneverninstitusjonene og på barnevernkontorene må være ansvarlige for at barn ikke får hjelpen de har krav på i henhold til regelverket. Når tekstene argumenterer for at kvalitetsforbedring i barnevernet forutsetter skjerpet regelverk og økt kontroll, mens andre løsninger (for eksempel økt bemanning) er mer fraværende i tekstene, synes også tekstenes løsningsforslag å falle innenfor den markedsøkonomiske styringslogikken jeg har beskrevet over. Kleppe og Engebretsen (2010, 437) skriver at rettigheter innenfor denne diskursen ”are secured by procedures which primarily satisfy the monitoring eye, and not the individual.”

Hvilke temaer utelates eller nedprioriteres i tekstene?

Markedsorientering i velferdsforvaltningen er ikke tematisert i tekstene, og historier om mønstergyldig barnevernsarbeid og treffsikker hjelp løftes ikke fram. Barnevernsarbeideres arbeidsvilkår og ytringsmuligheter for offentlig ansatte er også fraværende i tekstene. Tekstene utelater også andre temaer som etter min erfaring debatteres mye internt i barnevernsmiljøene - for eksempel effektiviseringsfokus og konkurranseutsetting av barneverntiltak. Misforholdet mellom knapp kommuneøkonomi, få ansatte og økning i antall alvorlige barnevernsaker problematiseres i liten grad, selv om dette nevnes i flere artikler (artikkel 2, 4 og 6). Det er heller ikke fokus på konsekvenser av den nedbyggings- og nedbemanningstrend som offentlige institusjoner har vært preget av siden barnevernreformen i 2004 (Backe-Hansen mfl. 2011, 15-25). Et annet tema jeg savner er den utstrakte bekymringen i praksisbarnevernet for at økonomiske styringsideologier presser barnevernet til å henlegge saker eller velge billigst mulig tiltak, selv om dette går på tvers av barnevernfaglige vurderinger av barns hjelpebehov (Damsgaard 2010, 40-41). Økonomisk styringsfokus fører blant annet til at barnevernet i liten grad benytter kostnadskrevende tiltak som familiesentre for sped- og småbarnsfamilier som utrednings- og veiledningstiltak, selv om dette kommer i konflikt med lovens prinsipp om å forebygge alvorlig omsorgssvikt og omsorgsovertakelse ved tidlig intervensjon.²⁹ Strukturelle og politiske problemstillinger samt debatter som de kliniske barnevernsmiljøene er opptatt av faller slik utenfor NRKs medieblikk, og *en vesentlig del av barnevernets egen situasjonsforståelse ekskluderes med dette fra debatten.*

Barnet i tekstene

Tekstenes forståelse av svikt i barnevernet synes å ta utgangspunkt i bestemte forståelser av barn som preger vår tid, og disse barneforståelsene får igjen betydning for tekstenes barnevernkonstruksjoner. Det varierer hvordan barn omtales i tekstene og innad i den enkelte tekst, men her er tre representative utsagn:

Barnevernsbarn har tradisjonelt ikke hatt noen sterke pressgrupper som snakker deres sak, og det er nok en tjeneste som er litt for lett å nedprioritere i kommunene. Derfor er jeg glad for at disse sviktene nå løftes opp slik at barna kan få det de har krav på (uttaler barneombud Anne Lindboe i artikkel 5).

Det er viktig at barn blir hørt. Derfor er jeg glad for at vi styrket barnevernsloven på dette punktet i juni slik at barn skal bli hørt og medvirke i egne saker. Det er barna som kjenner på kroppen det som skjer. Da er det viktig at de ansatte lytter til dem og tar dem på alvor (uttaler barneminister Solveig Horne i artikkel 7).

²⁹ Se for eksempel Skogstrøm 2015c: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Syv-ting-som-er-blitt-bedre-i-barnevernet---og-syv-ting-som-kan-bli-bedre-8065249.html> (lastet ned 14.07.15).

Vi snakkar om ungdommar som slit med depresjonar, angst, store svingningar, sterke symptomer på PTSD (posttraumatisk stresslidelse), sjølvskading, suicidalitet og alvorlege rusproblem, seier Dinardi. Ho opplever at dei fleste av klientane hennar slit med fleire av desse plagene. I tillegg er mange så relasjons- og tilknytningsskada at dei i liten grad er i stand til å kome i posisjon til å ta imot omsorg, noko som igjen bidreg til å forsterke deira psykiske vanskar (uttaler advokat Cecilia Dinardi i artikkel 18).

Samlet formidler tekstene *et tydelig barne- og rettighetsperspektiv*, og vi kan si at de taler innenfor en juridisk rettighetsdiskurs som framhever barn som individuelle rettssubjekter og sosiale aktører i eget liv (Lidén 2004, 198; Hennum 2015, 124). I artikler som fokuserer på enkeltskjebner trer barna i noen grad fram som subjekter med alder, kjønn og individuelle egenskaper, men det som først og fremst kjennetegner tekstene er at de framstiller barnevernsbarn som *en svak pressgruppe som hindres i å utøve sine lovfestede rettigheter*. Tekstene gjentar at barnevernsbarna *sviktes* (fordi de er sårbare og ikke får hjelp) og ikke *blir hørt og tatt på alvor* (av barnevernet), og tekstutdragene over illustrerer hvordan mange av tekstene framhever disse kjennetegnene.

Noen av tekstene inkorporer også nyere fagdiskurser som understreker at omsorgssvikt og overgrep i barndommen gir negative helse- og utviklingsmessige konsekvenser (Sjøvold og Furuholmen 2015, 15), og slik taler de også innenfor en psykososial rehabiliteringsdiskurs (Hennum 2015, 135). Tekstene forankres med dette i to samtidige barnediskurser som preger vår tid; *det sårbare barnet med rett til beskyttelse og det kompetente aktørbarnet med rett til å påvirke beslutninger om eget liv*. Ut fra denne tosidige barneforståelsen ordner og forklarer tekstene svikten i barnevernet – og barnet framstår som en tankefigur lastet med ideologi som gir retning til sviktbeskrivelsene og produserer noen bestemte forestillinger om barnevernet. Dette bidrar på den ene siden til å legitimere tekstenes kritiske holdningsladning, og på den andre siden til å plassere ansvar og peke ut syndebukker, når samfunnsidealet om å beskytte barn mot omsorgssvikt og involvere barn i beslutningsprosesser ikke oppfylles av de som er utpekt til å ta dette ansvaret.

Tekstenes definisjonsmakt og autoritetens mystiske fundament

Politiske tekster og tekster fra respekterte samfunnsinstitusjoner tillegges høy status og antas å ha stor definisjonsmakt (Berge 2003, 31; Lundgren mfl. 2012, 22-23). NRK er en respektert samfunnsinstitusjon, og deres kritiske blikk på barnevernet autoriseres gjennom henvisning til et omfattende kildemateriale fra 2010 til 2014. NRK gjør også kildematerialet tilgjengelig for leseren via en ressurside, slik at leseren selv kan ”avgjøre om vi har tatt informasjonen ut av sammenheng, eller om den er riktig gjengitt” (artikkel 1). Det henvises blant annet hyppig til

politiske utredninger og tilsynsorganer med høy kredibilitet; for eksempel Statistisk sentralbyrå, Fylkesmannen, Riksrevisjonen og Statens helsetilsyn, slik som i disse tekstutdragene:

Statens helsetilsyn mener det er uakseptabelt at det er funnet så omfattende svikt i kommunenes styring og ledelse av barnevernets arbeid med barn og familier (artikkel 4).

Systemsvikt i barnevernet

I en artikkelserie har NRK sett på samfunnssystemer som svikter. Ett av disse er barnevernet. Gjennom en rekke forskningsrapporter, helsetilsynsrapporter, Norske offentlige utredninger og i statistikk fra Statistisk sentralbyrå, er sviktene i norsk barnevern dokumentert gjennom en årrekke (NRK) (artikkel 5).

Etterprøvnbarhet er som vi har sett et kvalitetskriterium i forskning, og innsyn i kildematerialet bidrar både til å styrke NRK-tekstenes bevisverdi og skaper et inntrykk av at NRK har gått fram på en vitenskapelig måte. Tilsynsorganer er en viktig del av offentlig forvaltning og skal påse at politiske vedtak og lover gjennomføres i henhold til politikernes intensjoner og gjeldende regelverk (Engebretsen og Heggen 2012b, 59). Tilsynsorganenes oppgave er å følge med på om offentlige tjenester holder et forsvarlig nivå, undersøke om ressursene brukes på en kostnadseffektiv måte og forebygge og avdekke svikt. Tilsynsorganene dokumenterer, kvantifiserer og evaluerer jevnlig tilstanden i barnevernet og nedfeller sine vurderinger i tilsynsrapporter. Tabeller, diagrammer og tall tillegges ofte høy bevisverdi, og gjennom bruk av tallmateriale skaper tekstene inntrykk av objektivitet når svikten i barnevernet beskrives. Med Derrida (1967) og Latour og Woolgar (1979) kan vi forstå tilsynsrapportene som *inskripsjoner*, det vil si rapporter som påberoper seg å fortelle den objektive sannheten om tilstanden på barnevernsområdet. Ved stadig sitering og kommentering av tilsynsrapporter lener NRK-tekstene seg på autoriteten til andre tekster, og derigjennom vokser også NRK-tekstenes autoritet og definisjonsmakt (Foucault 1970/ 1999, 15-17). Jeg forstår dette i lys av begrepet *autoritetens mystiske fundament*, det vil si at tekstene får makt ved ”den mekanisme som gjør at vi underkaster oss visse autoriteter til tross for, men nettopp på grunn av at autoriteten ikke rettfærdiggjør seg” (Derrida 2002 sitert fra Engebretsen og Heggen 2012b, 68). Denne maktmekanismen leder leseren til å stole blindt på NRKs og tilsynsorganenes virkelighetsbeskrivelser uten å etterspørre grunnlaget for disse. Gjennom å henvise til og kommentere tilsynstekstene, bidrar NRK til at disse tekstene sirkulerer i samfunnet, og slik forsterkes og reproduseres også tilsynstekstenes makt og bevisverdi. Analyse materialet inneholder også intervjuer med tidligere barnevernsbarn og ulike ledere på høyt nivå i kommune, stat og departement. Utsagn fra klienter, pålitelige institusjoner, fagbyråkrater og autoritetsfigurer bidrar sammen til å overbevise leseren om at NRK forteller den objektive ”sannheten” om hvor, hvordan og hvorfor det svikter i norsk barnevern. I et konstruksjonistisk

kunnskapsperspektiv kan vi si at de barnevernforestillingerne som realiseres i tekstene ikke vokser fram fra selve virkeligheten, men konstrueres gjennom skriftlige prosesser og institusjoners definisjonsmakt i et gitt samfunn (Jørgensen og Phillips 1999, 13-14).

Kapittel 7. Holdninger til barnevern i tekstene

Det andre analysefokus er på *holdningsladning og hovedstemmer i tekstene* og hvilke barnevernforestillinger som produseres ut fra dette. Dette kapitlet oppsummerer og drøfter tekstenes holdningsladning, mens hovedstemmer er tema for neste kapittel. Jeg har undersøkt om artiklene, hver for seg og samlet, uttrykker en positiv, negativ eller nøytral holdning til barnevernet. Positiv holdning defineres her som artikler som formidler seg om barnevernsarbeid som har ”bedret noens situasjon, bidratt til å løse sosiale problemer eller hevet kvaliteten på barnevernstiltak” (Stang 2007, 45). Negativ holdning forstås som formidling av kritikk som kan spores til at barnevernet ikke har gjort jobben sin eller utført jobben på en dårlig måte, og nøytral holdning defineres som saksorienterte artikler som verken inneholder positiv omtale eller kritikk (ibid). Jeg har også brukt begrepet språklig modalitet som analyseredskap for å vurdere holdningsladning i artiklene. Det presiseres at vurderingene er preget av mitt skjønn og de tolkningsressursene jeg har lagt til grunn, og noen vil kanskje synes jeg har lest tekstene på en motvillig måte. Den mistenksomme lesemåten er imidlertid en konsekvens av min analysestrategi, der formålet er å løfte fram *det andre usagte* i tekstene (se kapittel 5 om metode).

Positiv holdning til barnevern i artiklene

Siden artikkelserien fokuserer på svikt i barnevernet, forventet jeg at en del artikler ville uttrykke en negativ holdning til barnevernet. Til tross for dette antok jeg at jeg også ville finne artikler eller deler av artikler som satte det utøvende barnevernet i et formildende lys, for eksempel ved å fokusere på politiske rammebetingelser og plassere ansvar for svikt hos politikerne. Føleide (2011, 35) fant positiv holdningsladning til barnevernet i 10 % av sitt analysemateriale mens Stang (2007, 46) fant positiv holdning i 5 % av sine artikler. Etter gjentatte nærlesninger av alle artiklene, fant jeg to korte utsagn i to ulike artikler som uttrykker en positiv holdning til barnevernet, det vil si til enkelte barneverninstitusjoner:

Den dagen jeg skulle flytte var en lettelse. Fordi jeg kom fra det jeg kom fra. Det var noe nytt. Det skulle bli noe tryggere. Jeg husker jeg sov så utrolig godt den første natta. Det var første gang på lenge jeg ikke sov med ett øye åpent. Den lettelsen var ubeskrivelig (artikkel 3).

Jeg opplever denne tiden [på institusjon] som tryggere enn på gata. De ansatte var veldig flinke og de hadde god kompetanse. Jeg følte meg ivaretatt og trygg (artikkel 8).

Ytringene kommer fra to tidligere barnevernsbarn som er intervjuet om sine erfaringer. Lest isolert uttrykker disse sitatene en positiv holdning til at barnevernet kan representere brudd med utrygghet og ”bedre noens situasjon.” Artiklenes hovedtema er imidlertid barnevernets sendrektighet i saker der barn åpenbart trenger hjelp. Sitatene som i seg selv er positivt ladet får dermed et tvetydig meningspotensiale, der kritikken av barnevernet ligger implisitt i

sitatenes tekstkontekst. Slik blir ytringenes positive ladning dobbeltbunnet, for samtidig som leseren får empati med jentene, vekkes leserens sinne mot et hjelpeapparat som svikter lidende barn. I jakten på positive barnevernholdninger, gjennomgikk jeg også de 74 linkene til andre artikler i materialet og fant da ytterligere én positivt ladet artikkel som var publisert noen måneder før reportasjeserien om svikt i barnevernet.³⁰ Denne artikkelen gir innblikk i en ung manns historie og formidler en entydig positiv holdning til at barnevernets inngripen kan bedre utsatte barns situasjon og redde dem fra et liv på gata.

Nøytral holdning til barnevern i artiklene

Føleide (2011, 34) fant omtrent like mange nøytrale som negative barnevernartikler i sin studie av artikler i VG og Dagbladet, og dette gjorde at jeg hadde en forhåndsantakelse om at noen av artiklene ville fokusere på mer saksorienterte sider ved dagens barnevern. Dette bunnet også i arbeidshypotesen om at jeg hadde tiltro til at NRK ville framstille barnevernet på en balansert måte. Jeg fant at ti artikler har såkalte *faktabokser* med nøytral holdningsladning. Faktaboksene informerer for eksempel om fosterhjem, antall meldinger, aldersfordeling i tiltak, oversikt over meldeinstanser og psykisk helse hos barnevernsbarn. Siden faktaboksene utgjør en liten del av artiklene, innvirker de likevel i liten grad på hovedinntrykket av holdningen i den enkelte artikkel og for artiklene samlet. Jeg forstår faktaboksene som inskripsjoner eller bevis, i tråd med Derridas (1967) og Latours og Woolgars (1979) forståelse, slik den kommer til uttrykk i Engebretsen og Heggen (2012b, 61-62). Faktaboksene bidrar i et slikt perspektiv til å gi artiklene et tilsynelatende objektivt og vitenskapelig preg og bidrar dermed til å underbygge den implisitte negative ladningen i materialet.

Negativ holdning til barnevern i artiklene – gjentakelsens retorikk

Hovedinntrykket er at artiklene, enkeltvis og samlet, formidler en bemerkelsesverdig ensidig negativ holdning til barnevernet som samfunnsinstitusjon. Selv om artikkelserien fokuserer på svikt i barnevernet, ble jeg overrasket over den gjennomgående negative holdningsladningen i tekstene. Det er særlig kommunalt barnevern og institusjonene som blir gjenstand for eksplisitt eller implisitt negativ kategorisering. Analysen samsvarer slik med tidligere forskning som konkluderer med at når media gjennomgående fokuserer på feil og mangler i

³⁰ Se vedlegg 1, **Ekstra artikkel**: <http://www.nrk.no/troms/per-aslak-takker-barnevernet-1.11962673> (lastet ned 08.05.15). De 74 linkene refererer i stor grad til artikler som inngår i analyse materialet, slik at det i hovedsak er mange av de samme artiklene som går igjen i linkreferansene.

velferdsinstitusjonene, *bidrar dette til å sende ut negativt ladete budskap om disse institusjonenes yrkesutøvere* (se for eksempel Bay og Saglie 2003, 17). Ut fra antakelsen om at gjentakelse av et budskap i kompaniskap med intertekstuelle referanser har betydning for holdningsladningen i artiklene, viser og drøfter jeg i det følgende hvordan tekstenes omtale av henholdsvis kommunalt barnevern og institusjonene kan oppfattes å være preget av negative kategoriseringer som også rammer virksomhetenes yrkesutøvere.

Tekstenes omtale av kommunalt barnevern

Følgende tekstutdrag er representativt for den negative holdningsladningen til kommunalt barnevern som formidles i tekstene:

”Fylkesmennene fant eksempler på alvorlig svikt og mangler i kommunenes arbeid med undersøkelser (...). Det var eksempler på kommuner hvor undersøkelsene ble henlagt uten tiltak selv om det var alvorlig bekymret for barnets situasjon i hjemmet.” Rapporten beskriver også at flere kommuner mangler kompetanse om både undersøkelser og hvordan de skal gjennomføre samtaler med barn. Slik fortsetter det på område etter område (artikkel 4).

I dette sitatet framholdes at kommunenes barnevern preges av ”alvorlig svikt og mangler” – og en av de underforståtte meningsmulighetene som kan leses ut fra dette er at barnevernsarbeidere i kommunalt barnevern mangler kunnskap og ferdigheter til å utføre jobben sin. Varianter av dette forekommer hyppig i tekstene om kommunalt barnevern, og uttrykk som *mangler kompetanse, lovbrudd, dårlig oppfølging og medvirkning, henlegger alvorlige saker, manglende eller mangelfulle barnevernfaglige vurderinger, brudd på taushetsplikten og manglende evaluering av tiltak* går igjen i materialet (artikkel 4, 5, 6, 7 og 11). Gjentakelsene bidrar til at leseren overbevises om at ordene beskriver tilstanden på det området som debatteres. Å gjenta ord og uttrykk er et retorisk grep som fører til at ordene får et nærvær og en håndfasthet hos leseren som er med på å sannhetskvalifisere utsagnene, og vi kjenner igjen denne logikken fra ordtaket ”ingen røyk uten ild.”

I én artikkel navngir NRK seks kommuner der Fylkesmannen har uttrykt bekymring for tjenestekvalitet under overskriften *Barneverntjenestenes verstingkommuner* (artikkel 6). Begrepet *verstinger* ble for noen år siden brukt av media i omtale av barnevernsungdommer med store atferdsproblemer. Gjennom begrepsbruken og medieoppslagene ble det skapt et inntrykk av at disse ungdommene var farlige og hinsides hjelp. Begrepet har dermed en rekke negative konnotasjoner og gir assosiasjoner til et kommunalt barnevern preget av hardnakket, alvorlig svikt som det er vanskelig (kanskje umulig) å få bukt med. Med Gule (2015, 3) kan vi si at NRK gjennom en slik begrepsbruk beskriver tilstanden i kommunalt barnevern i en

”forenklet og sensasjonalistisk” logikk som bidrar til at vi som lesere indirekte ledes til få et negativt bilde av de som jobber i barnevernet i de kommunene som nevnes.

Tekstene gir både enkeltvis og samlet et inntrykk av at kommunalt barnevern kjennetegnes av feil, mangler og lovbrudd. Disse synspunktene finner vi også i politiske styringsdokumenter, for eksempel i Prop. 106 L (2012-2013) *Endringer i barnevernloven*:

Selv om ansatte og ledere i kommunalt og statlig barnevern gjør en stor innsats ut fra de forutsetninger de er gitt, viser rapporter fra Statens helsetilsyn og Riksrevisjonen manglende kvalitet i alle deler av barneverntjenestens arbeid (...) Mange kommuner ivaretar kvaliteten i barneverntjenestene gjennom å ha systemer for planlegging, dokumentasjon og oppfølging. Tilsyn og undersøkelser viser likevel at det er stor risiko for at kvalitet og innhold i tjenester og tiltak ikke er gode nok (Prop 106 L 2012-2013, 47-48).

Tekstutdraget er hentet fra lovproposisjonens kapittel 6, som omhandler kvalitet i barnevernets arbeid. Ved å sammenholde artiklene med andre tekster om barnevernet, ser det ut til at NRK gjengir og reproducerer barnevernforestillinger som også ansvarlige politikere og andre barnefaglige instanser deler og tar for gitt. Siden disse oppfatningene i liten grad utfordres i tekstene, forstår jeg dem som doxiske. Barneombudet er en av aktørene som uttaler seg om kvaliteten i kommunalt barnevern i materialet:

Barneombud Anne Lindboe krever skjerping i kommunalt barnevern. Resultatene av gjennomgangen til NRK er ikke ukjent for barneombud Anne Lindboe. - Det har skjedd mye i barnevernet, og jeg har lyst til å understreke at de som jobber i tjenesten gjør en strålende jobb. Men vi ser at det svikter igjen og igjen på kommunalt nivå, sa Lindboe i Politisk kvarter (artikkel 5).

En første gjennomlesning av tekstutdraget kan gi inntrykk av at barneombudet sier noe positivt om de som jobber i barnevernet, men dette inntrykket fortaper seg ved at utdraget uttrykker et motsetningsfylt budskap, der det negative utkonkurrerer det positive. I lys av en mistenksom nærlesning, der en ser på hvordan mening sklir fra setning til setning, slår de andre setningene ut det positive innholdet i ytringen om at ”de som jobber i tjenesten gjør en strålende jobb.” Det som blir stående i forgrunnen når en leser utdraget sammen med resten av artikkelen, er at barneombudet mener at barnevernet svikter ”igjen og igjen på kommunalt nivå.” Siden barnevernet på kommunalt nivå består av enkeltpersoner, innebærer dette at ytringen også kan leses som en implisitt kritikk av de som jobber på kommunalt nivå. I artikkelen argumenterer barneombudet for at rettighetsfesting av barnevernloven vil redusere svikt i kommunalt barnevern, og hun hevder at fylkesmennene må ha en tettere kontroll av kommuner som ikke følger loven og vurdere bøtelegging fordi ”det kan ikke være frivillig å følge opp de forpliktelsene de har etter barnevernloven.” En mulig undertekst i denne ytringen

er at barnevernet ikke følger loven nå og derfor må tvinges til det gjennom trusler om økonomiske sanksjoner. Barneombudet er en respektert instans med mandat til å sette barns levekår og rettigheter på den politiske dagsorden. Nåværende barneombud har etablert seg som en tydelig og anerkjent stemme i det offentlige ordskiftet, og hun bruker ofte sin posisjon til å kreve bedre vern for barn som utsettes for vold, omsorgssvikt og overgrep. Barneombudsordningen kan i seg selv forstås som en konsekvens av den rådende barneforståelsen i samfunnet, og ombudets uttalelser hviler slik både på den formelle posisjonen som barnas ombud og en profesjonell høystatusbakgrunn som lege. Som lege har hun blant annet arbeidet med barn som har vært utsatt for vold og overgrep ved Statens Barnehus. Dette gir henne en mektig posisjon når hun uttaler seg om tilstanden i barnevernet, og hennes uttalelser blir selvautoriserende.

Tekstenes omtale av barneverninstitusjoner

Fylkesmannen har tilsynsansvar for barneverninstitusjonene, og en av artiklene handler om svikt i tilsynet ved Fylkesmannen i Finnmark:³¹

Barnevernsbarn i Finnmark har ikke samme rettssikkerheten som i andre fylker i Norge. Fylkesmannen i Finnmark har nemlig unnlatt å utføre lovpålagte tilsyn ved barneverninstitusjonene helt siden 2011. Barnevernsbarna blir taperne når myndighetene ikke kontrollerer institusjonene som skal ta vare på dem, sier doktorgradsstipendiat. Når staten gjennom barnevernet tar et barn fra foreldrene, er det kanskje noe av det verste en familie kan oppleve. Men det finnes også situasjoner der det er eneste mulighet. Barn har rettigheter som vi voksne må passe på, blant annet en trygg og sikker oppvekst (artikkel 13).

I sitatet uttaler NRK og en doktorgradsstipendiat seg om tilstanden i institusjonsbarnevernet, og teksten retter eksplisitt kritikk mot Fylkesmannens mangelfulle tilsyn med institusjonene, samtidig som det rettes implisitt kritikk mot barneverninstitusjonenes virksomhet. En doktorgradsstipendiat representerer forskerstanden som ses på som privilegerte kilder ”til sanne beskrivelser av verden” i dagens samfunn (Meyer 2003, 22). Siden en doktorgradsstipendiat uttaler seg og ikke institusjonsrepresentanter, skapes både et inntrykk av at det er noe mistenkelig ved institusjonene og at institusjonsansatte selv ikke er kompetente til å uttale seg om situasjonen. Tekstens undertekst synes å være at barneverninstitusjoner må følges opp med tilsyn og kontroll, *for ellers vil de begå lovbrudd mot sårbare barn*. Dette er en tematikk som går igjen i alle artiklene som omhandler barneverninstitusjoner. Det anvendes ord som *lovbrudd, ulovlig tvang, tvangsbruk, avgjørelser tredt nedover hodet på ungdom, tvang en del*

³¹ Jfr Lov om barneverntjenester § 5-7. Fylkesmannen har også ansvar for å føre tilsyn med barneverntjenestene, jfr barnevernlovens § 2-3.

av kulturen og for dårlig kompetanse, og dette gir assosiasjoner til autoritære institusjoner preget av makt, inkompetanse og overgrep (artikkel 7, 10, 12, 13 og 14).

Negativ holdningsskaping ved etablering av implisitte historiske forbindelser

En artikkel skiller seg ut fordi den tar for seg oppreisingsordningen for tidligere barnevernsbarn (1945-1993) i Finnmark (artikkel 15). Artikkelen tittel er *Nå får barnevernsbarna 35 millioner kroner i erstatning*. Før jeg klikket meg inn på artikkelen, tenkte jeg at dette handlet om erstatning for dagens barnevernsbarn. Artikkelen er nemlig plassert sammen med andre artikler som omhandler forhold ved dagens barnevern-institusjoner. De øvrige artiklene har disse titlene: *Barnevernet får kritikk for lovbrudd mot ungdom*, *Bekymret for ulovlig tvang i barnevernet*, *Alvorlig når myndighetene ikke følger opp barna* og *Vil kartlegge tvang i barnevernet* (artikkel 10, 12, 13 og 14). Artikkelen om oppreisingsordningen, som en av fem artikler om tvang, etablerer en implisitt forbindelse mellom tidligere overgrep i barnevern-institusjoner og dagens institusjonspraksiser, uten at dette sies eksplisitt. Det samme fant også Føleide (2011, 37) eksempler på i sin forskning. Når artiklene om institusjonene leses samlet, konstrueres det en indirekte forståelse av at tvang, lovbrudd og overgrep preger barnevern-institusjonene også i dag. Slik benyttes tidligere dokumenterte overgrep i barnevernet som et mediedramaturgisk grep for å si noe om dagens institusjonspraksiser, og med dette sår tekstene tvil om barnevern-institusjonene egentlig har endret seg. Dette er også i tråd med den bekymring som anerkjente forskere har uttrykt (Dahl 1978; Ericsson 1996; 2009b; 2013). I et diskursanalytisk perspektiv kan vi si at tekstene resirkulerer felles tankemodeller om barnevern-institusjoner som er godt integrert i kulturen og derfor tas for gitt. Med andre ord kan vi si at NRK-tekstene aktiverer felleskulturelle doxaforståelser om institusjonene (Gedde-Dahl 2002, 201-202). Slike felles forforståelser blir ofte ikke uttalt, men ligger likevel som underforståtte felles "sannheter" om verden, som vi leser "mellom linjene" når vi skal forstå innholdet i sakprosa-tekster (ibid).

Holdningsskaping ved språklig modalitet i materialet

Språkføringen i tekstene er gjennomgående preget av høy grad av språklig modalitet når tilstanden i barnevernet beskrives. Dette virker sammen med tekstenes makt til å overbevise leseren om at tekstskaperen (NRK) uttaler seg med stor grad av sikkerhet om tilstanden i barnevernet. Det benyttes gjennomgående uttrykk som *sviktene i norsk barnevern er dokumentert i en årrekke, det svikter igjen og igjen og slik fortsetter det på område etter område*. Leseren overbevises gjennom generaliserende presensbruk, høy språklig modalitet og

gjentakelsens retorikk om at NRK beskriver tilstanden på barnevernsfeltet som den ”er.” Dersom NRK hadde benyttet modererende hjelpeverb (se side 28-29) når tilstanden på barnevernsområdet beskrives og også hadde framholdt at barnevernets arbeidsoppgaver er svært komplekse og krevende, ville dette signalisert en mindre skråsikker holdning og leseren kunne fått et annet inntrykk av barnevernet. Sammenhengen mellom språkbruk, holdningsladning, hovedstemmenes posisjoner i samfunnslivet og virkelighetskonstruksjoner utdypes nærmere i de følgende kapitlene.

Kapittel 8. Hovedstemmer i tekstene

Dette kapitlet belyser hvem som kommer til orde i tekstene, altså hvem NRK har valgt å bruke som hovedstemmer eller kilder.³² Jeg utforsker også hvem som ikke kommer til orde. De som benyttes som kilder vil være med på å skape det bildet av barnevernet som når ut til offentligheten (Stang 2007, 67). Siden det er media som velger kilder og vinkling, er det rimelig å betrakte media som selvstendige aktører i det offentlige ordskiftet. I tillegg er media en arena der ulike meninger kommer til uttrykk og der ulike aktører kjemper for å få gehør for sin virkelighetsoppfatning (Jørgensen og Phillips 1999, 15). I følge Sigurd Allern (2001, 170) benytter media ofte kilder fra samfunnets elitesjikt, det vil si personer i ulike makt- og ekspertposisjoner. Ut fra min problemstilling og kritiske analysestrategi er det vesentlig å undersøke om kildene er eliterepresentanter, vanlige yrkesutøvere eller klienter og om de som uttaler seg har sterke eller svake posisjoner i samfunnslivet (Skovholt og Veum 2014, 14). Gjennomgående er det flere kilder som uttaler seg i hver av artiklene i serien. Tre av artiklene omhandler enkeltsaker og fokuserer på tidligere barnevernsbarns erfaringer med barnevernet. I disse sakene utgjør journalist og tidligere barnevernsklient hovedstemmene, mens de øvrige 15 artiklene har flere hovedstemmer. Alle artiklene er forfattet av journalister, og til sammen bidrar 20 NRK-ansatte i serien. Journaliststemmen er synlig til stede i alle artiklene, og vi kan si at journaliststemmen i tekstene representerer medieinstitusjonen NRK.

Hovedstemmer – hvem fører barneverndebatten i tekstene?

For å få oversikt over hovedstemmer i artikkelserien, har jeg laget en tabell som viser hvilke instanser som uttaler seg og antall artikler de ulike stemmene er representert i:

³² Kilder i journalistisk forstand er en person som gir opplysninger til en journalist. Kilden kan intervjues, siteres eller gi tips og bakgrunnsopplysninger som journalisten kan bruke. Kilden kan representere seg selv eller en organisasjon eller bedrift. Journalister kan også bruke skriftlige eller audiovisuelle dokumenter som kildemateriale (Allern 2001, 161).

Figur 1. Hovedstemmer i artiklene og antall artikler de ulike stemmene er representert i

Hovedstemmer	Frekvens
Journalister (NRK)	18 artikler
Kommuneledelse (rådmenn, ordfører, byrådsleder)	7 artikler
Barne-, likestillings- og inkluderingsminister	6 artikler
Tidligere barnevernsbarn	4 artikler
Representanter for statlig barnevern (Bufdir og Bufetat)	4 artikler
Representanter for barnevernsbarns interesseorganisasjon	3 artikler
Fylkesmannsembeter	3 artikler
Forskere	3 artikler
Advokat med barnevernsbakgrunn	2 artikler
Barneombudet	2 artikler
Fagforeningsledelse	2 artikler
Fylkeslege	2 artikler
Medlemmer av Oppreisingsutvalg for tidligere barnevernsbarn	1 artikkel

Kommuneledere, statsråden, tidligere barnevernsbarn og statlig barnevern er i tillegg til journaliststemmen dominerende stemmer i materialet. Deretter følger barnevernsbarns interesseorganisasjon (Landsforeningen for barnevernsbarn), Fylkesmannsembeter og forskere som den nest største gruppen, tett fulgt av advokat med barnevernsbakgrunn, Barneombudet, fagforeningsledelse, en fylkeslege og oppreisingsutvalg. I tillegg siteres det hyppig fra rapporter fra tilsynsorganer som Statens helsetilsyn, Riksrevisjonen og Fylkesmannsembetene, slik at dokumenter fra disse instansene også utgjør sentrale stemmer i materialet.

Hvem kommer ikke til orde i tekstene?

I motsetning til dette kommer barnevernrepresentanter fra et utøvernivå i liten grad til orde, og i den grad de kommer til orde er det ledere som gis ordet på visse betingelser, som vi skal se senere i analysen. At barnevernsansatte på lavere nivå er lite synlig i det offentlige ordskiftet går også igjen i tidligere forskning (Bay og Saglie 2003, 47; Stang 2007, 70-71; Føleide 2011, 61). Verken kommunale saksbehandlere, miljøterapeuter i institusjoner eller

lokale tillitsvalgte er representert i artiklene, det vil si at de som kritikken i hovedsak retter seg mot og som kjenner jobben fra et førstehåndsperspektiv ikke gis mulighet til å informere om sin virkelighets- og problemforståelse. Debatten føres dermed av kilder som verken berøres direkte av barnevernkritikken eller har det oppvekstansvaret som barnevernet har (NOU 2009:8, 7). Ut fra sine samfunnsmessige makt- og ekspertposisjoner pekes de likevel ut til å forklare hvor, hvorfor og hvem som svikter i barnevernet. Siden ekspertkildene ikke selv arbeider i feltet som kritiseres, men uttaler seg om barnevernet fra andre ståsteder, synes dette å bidra til at tekstene tildeler barnevernsarbeiderne posisjonen som *uvesentlige og uverdige deltakere i debatten om eget arbeidsfelt*.

Heller ikke foreldrestemmer er representert i materialet, og dette skiller seg fra tidligere forskning. Mens foreldre var hovedstemme i 11 % av Stangs (2007, 69) artikler, utgjorde foreldre hovedstemme i 5 % av Føleides (2011, 55) analysemateriale. Det kan være tilfeldig at foreldrestemmer er fraværende i materialet, men jeg heller mot å forstå dette som ytterligere uttrykk for at tekstene taler innenfor en hegemonisk barnesentrert diskurs ”som gjennomsyrrer hele samfunnet” (Hennum 2015, 124). I lys av dette stiller jeg spørsmål ved om tekstene tildeler foreldrene den skamfulle, tabuiserte posisjonen som skyldige i å ha påført barnet omsorgssvikt, selv om dette ikke sies åpent. Ved å være tause om foreldrenes perspektiver, plasserer tekstene barnevernsforeldre utenfor det akseptable og over i det uenvelige (jfr Foucaults utelukkingsprosedyrer, se Foucault 1970/ 1999, 9-15). Fravær av foreldrestemmer kan også være en konsekvens av den krasse kritikken NRK og andre deler av pressen fikk etter dekning av den såkalte Kvæningensaken (Ekanger 2006, 30-42). Kritikken dreide seg blant annet om at pressen inntok et ensidig foreldreperspektiv og opptrådte som mikrofonstativ for mors perspektiv, mens barna ble brukt som rekvisitter for å vekke sympati for det som media framstilte som barnevernets myndighetsovergrep mot moren (ibid).

Politikernes tilstedeværelse og engasjement i barneverndebatten

Mens politikere ofte benyttes som kilder i nyhetsreportasjer, brukes de i mindre grad som kilder i saker om barnevern (Stang 2007, 71). Flere har etterlyst politisk engasjement og uttrykker bekymring for politikernes fravær i debatten (Ask 2000, 83; Follesø 2005, 16; Figschow 2006, 61; Storø 2015). Politikere er i materialet representert ved enkelte ordførere og barneministeren, mens andre politikerstemmer er fraværende. Dette samsvarer med tidligere forskning og indikerer at barnevernsfeltet fortsatt er et ømtålig politikkområde som inneholder kontroversielle og kompliserte etiske dilemmaer i forholdet mellom barn,

foreldre og staten (Stang 2007, 72; Føleide 2011, 1). Barnevernspolitikken innebærer å ta innover seg at noen barn lever med vold, seksuelle overgrep og vanskjøtsel, og dette kan være så ubehagelig å forholde seg til at politikere vegrer seg for å profilere seg på dette politikkområdet (Smedsrud 2015, 24).

Jeg hadde en forhåndsantakelse om at en del av tekstene ville peke på strukturelle rammebetingelser og plassere overordnet ansvar for svikt hos politikere. Det er tross alt politikere som bevilger penger til kommunene og bestemmer hvilke rammer barnevernet skal ha, men dette ansvarspektivet er ikke framtrekkende i materialet. Ingen av artiklene inneholder overordnet kritikk av politikuttformingene eller plasserer ansvar hos Storting og regjering. Det kan likevel ikke utelukkes at NRK har brukt statsråden og kommunetopper som kilder, nettopp for å kunne konfrontere de ansvarlige med svikt på barnevernområdet. Dette sier tekstene ingenting om, og NRKs intensjoner er utenfor min rekkevidde. Kapasitetsproblemer forelegges imidlertid statsråden i flere intervjuer, men dette avstedkommer ikke annet enn at NRK gjengir statsrådets repeterende svar om at det er et kommunalt ansvar å sørge for at barnevernet har tilstrekkelig bemanning og ressurser uten å stille kritiske oppfølgingsspørsmål (se artikkel 2, 4, 6 og 7):

At så mange kommuner bryter loven og ikke følger opp barna på en bedre måte enn dette...det er svært bekymringsfullt, sier barneministeren. Hun sier hun er overrasket over at bekymringsmeldingene gjelder så mange kommuner med tanke på styrkingen av barnevernet de siste årene (...) Og det er først og fremst kommunenes ansvar å gi et forsvarlig barnevern (artikkel 6) (...) Jeg som statsråd må forvente at de ansatte har kompetansen og at de tar hensyn til loven, sier Horne (artikkel 7).

Statsråden opplyser i tre artikler at barnevernet er styrket med ”mer enn 850 årsverk og at dette har ført til bedre bemanning og færre saker pr ansatt” (artikkel 2, 4 og 6), underforstått at styresmaktene har gjort sitt for å bedre kapasiteten og at resten er opp til de kommunale barneverntjenestene. Statsrådets repeterende uttalelser medvirker på den ene siden til å skape et inntrykk av at Storting og regjering har vist handlekraft for å bedre (den dårlige) tilstanden på barnevernområdet. På den andre siden kan statsrådets uttalelser forstås som ansvarsfraskrivende ved at hun skyver fra seg ansvaret og plasserer dette på de kommunale barneverntjenestene, mens hun selv og rikspolitikken fritas for ansvar. Statsrådets utsagn kan leses i lys av typiske trekk ved dagens velferdspolitikken, der ”den sentrale staten i stadig større grad forsøker å overlate ansvaret for alle de rettighetsfestede tjenestene det i realiteten ikke er bevilget nok ressurser til å yte, til kommunene ” (Harper 2014, 25). I lys av doxabegrepet og språklige motsetningspar, introduserer det vurderende ordet ”forsvarlig” en uro hos leseren for at *barnevernet ikke er slik det skal være* og gir rom for en undertekst om at *barnevernet i*

kommunene driver uforsvarlig virksomhet (Thomassen 2006, 128). Statsråden trer som øverste ansvarlige for barnevernsfeltet i Norge inn i diskursen om barnevernet fra en mektig posisjon, og hennes uttalelser vil ut fra maktposisjonen ha særlig definisjonsmakt. Uttalelsene synes å bekrefte og reproducere negative forestillinger om sosialarbeidere som i liten grad utfordres i samfunnet (Levin 2001, 296). Når NRK ikke følger opp statsrådets utsagn med kritiske spørsmål, bidrar dette ytterligere til at doxaforestillinger om barnevernet tas for gitt i tekstene.

Kommunelederes og statlig barneverns bidrag i debatten

Kommuneledere utgjør en av flere hovedstemmer i sju artikler og er dermed den hovedstemmen utenom journaliststemmen som ytrer seg i flest artikler i materialet. Kommuneledere har et overordnet ansvar for alle tjenester som kommunen yter overfor borgerne, og i en av artiklene uttaler en rådmann seg om kvaliteten på barnevernet i egen kommune på denne måten:

Vi ser alvorlig på dette, og vil gjerne ha et barnevern som fungerer. Men vi veit at det er fleire saker vi ikkje har klart å følge opp skikkeleg (...) Rådmann i Naustdal, Øyvind Bang-Olsen seier dei er klar over svakheita i sitt barnevern, og at det vert arbeidd aktivt for å betre tilbodet. (artikkel 11).

Artikkelen dreier seg om at Fylkesmannen har avdekket gjentatte lovbrudd i flere barneverntjenester, eksempelvis at ansatte i barnevernet har brutt taushetsplikten og at flere barneverntjenester har unnlatt å evaluere hjelpetiltak og følge opp fosterbarn i henhold til regelverket. Utsagnet fra rådmannen føyer seg inn i den velkjente rammefortellingen om at barnevernet på grunnplan svikter, mens kommuneledere og politikere tar ansvar og prøver å rette opp i de feil som (de inkompetente) barnevernsarbeiderne gjør.

Hvordan kan vi så forstå at så få fra grunnplanet i barnevernet uttaler seg i artiklene? Er det fordi NRK ikke har kontaktet dem eller er det slik at det hersker et politisk ytringsforbud for ansatte i offentlig sektor gjør det vanskelig for barnevernsarbeidere i å delta i debatten? Eirik Viggen (2012, 7-11) har intervjuet barnevernsarbeidere som har ytret seg offentlig om mangler i kommunalt barnevern der de selv har vært ansatt.³³ Informantene beskriver alvorlige represalier fra kommuneledelse som følge av at de har ytret seg kritisk om lovbrudd, underbemanning, utbrenthet og sykemeldinger ved egne arbeidsplasser. En av informantene

³³ Viggen er journalist i Fontene, et tidsskrift fra Fellesorganisasjonen (FO). FO er et fagforbund for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere, velferdsvitere og studenter, og FO har ca 27 000 medlemmer. FO organiserer om lag halvparten av alle barnevernspedagoger i Norge.

forteller at han ble oppsagt for brudd på lojalitetsplikten etter å ha blitt intervjuet i lokalpressen om konsekvenser av dårlig kommuneøkonomi og underbemanning i en konkret barneverntjeneste. Viggen dokumenterer og problematiserer hvordan strenge lojalitetskrav fra kommuneledelse fører til en utbredt fryktkultur der barnevernsarbeidere ikke tør å formidle seg til media om kritikkverdige forhold (se også Viggen (2015, 6-11) som omhandler dårlig vern for varslere i barnevernvirksomheter). Siden denne tematikken er utelatt i artiklene, bidrar fraværet av barnevernstemmer til å bekrefte allment utbredte forestillinger om at barnevernet er en mistenkelig og lukket institusjon.

Av tabellen ser vi at statlig barnevern er en av flere hovedstemmer i flere artikler. Føleide (2011, 54) har i sin undersøkelse definert barnevernrepresentanter som ansatte på alle nivåer – fra kommunene opp til departementalt nivå. Hun fikk med dette et resultat der barnevernet var dominerende hovedstemme i materialet, men presiserer at dette i hovedsak var barnevernansatte på statlig eller departementalt nivå (ibid, 56 og 61). Det kommunale barnevernet uttalte seg i kun to av til sammen 81 artikler (ibid, 23 og 61). Også Stang (2007, 71-73) fant lav deltakelse fra kommunalt barnevern i sitt materiale (tre av 118 artikler), og når barnevernet uttalte seg, var det hovedsaklig barnevernansatte fra statlig eller departementalt hold. Dette er viktige distinksjoner, siden statlige og departementale talspersoner ikke assosieres med det utøvende barnevernsarbeidet i kommunene, men ses som representanter fra byråkratiske styringsorganer (Stang 2007, 73; Føleide 2011, 61). Det er de som møter klienter som utøver det praktiske barnevernsarbeidet, og det er dette arbeidet som oftest kritiseres i media. Jeg oppfatter ikke at fagbyråkrater fra Bufetat og Bufdir kan sies å representere det utøvende barnevernsjiktets stemme og posisjon i media, men definerer statlig barnevern som representanter fra et overordnet elite- og ekspertnivå. Her er et tekstutdrag der direktøren for Bufdir uttaler seg om barnevernet i kommunene:

På spørsmål om det er nok bemanning i barnevernet, gjentar direktør Mari Trommald i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) det samme som statsråd Horne – at det har blitt nær 900 nye stillinger i en tjeneste som i utgangspunktet er relativt liten. Og at det er en kraftig styrking (...) Vi er bekymret for hver eneste tjeneste og hver eneste gang det blir dokumentert at barnevernet ikke utøver tilstrekkelig kvalitet i barneverntjenestene. Dette er barn som er sårbare og helt klart trenger tjenestene (artikkel 4).

Utdraget er hentet fra en artikkel som har overskriften *Her svikter det i barnevernet*, og fokus er på svikt og utilstrekkelighet i kommunale barneverntjenester. Jeg tolker direktørens uttalelser som uttrykk for at hun inngår i et menings- og kommentarfellesskap med statsråden. Gjennom dette befestes inntrykket av at barnevernets bemanningsproblemer nå burde være løst og at svikt har andre forklaringer. Ytringen trekker både på diskursen om barn i risiko og

rettighetsdiskursen og sår tvil om kommunale barnevernsarbeidere er i stand til å hjelpe barn som trenger det.

Barnevernet som en av flere kilder – en tale fra posisjonen som perifere informasjonskilder

Representanter fra kommunalt barnevern og barneverninstitusjoner er ikke hovedstemmer i noen av artiklene, selv om det er deres yrkesutøvelse tekstene eksplisitt og implisitt omtaler. Dette samsvarer med det Ask (2000, 2), Stang (2007, 7) og Føleide (2011, 61) fant i sine studier. Kun en kommunal barnevernleder (artikkel 6) og tre institusjonsstyrere (artikkel 9, 10 og 17) uttaler seg i materialet. De framstår i tekstene som perifere informasjonskilder, og deres posisjon blir å måtte stå til ansvar for kritikk om systemsvikt og lovbrudd som fremmes og defineres av andre organer, slik følgende utdrag kan eksemplifisere:

- Prøver å rekke over alt

Barnevernsleder Heidi Skeiseid på Finnøy beskriver en situasjon der kun to av fire barnevernsstillinger er besatt, om 40 barn som skal følges opp. Barn som har alt fra enkle tiltak i hjemmet til ungdom der barnevernet helt har tatt over ansvaret. Hun sier hun blir fortvilet når barnevernet i kommunen blir pekt på som en verstingkommune i Fylkesmennesenes gjennomganger. – Vi er veldig sårbare med så få folk. Hovedfokuset vårt er hele tiden å forsøke å ivareta barna. Å høre om bekymringen om Finnøy er fortvilende, for her er det unger som trenger hjelp. Dette gjelder de mest sårbare av de sårbare, og det står ikke på innsatsen. Vi har forsøkt å rekruttere, vi har lyst ut stillingene flere ganger, men vi får ikke kvalifiserte folk (artikkel 6).

Sitatet er hentet fra en artikkel med tittelen *Vi driver ikke forsvarlig barnevern*, og hovedstemmer i artikkelen er NRK, rådmann, ordfører og statsråden som alle er bekymret for svikten som er dokumentert i Fylkesmennesenes tilsynsrapporter. Her dukker det vurderende ordet ”forsvarlig” opp igjen. Slike uttrykk appellerer til doxiske forståelser og skillet mellom godt og vondt (Foucault 1970/ 1999, 10-12; Gedde-Dahl 2002, 213; Thomassen 2006, 128). Her sies det i klartekst at *barnevernet driver uforsvarlig nå*. Tilsynsrapportene det siteres fra konkluderer med alvorlig svikt i kommunalt barnevern, i form av *dårlig oppfølging av plasserte barn, manglende tiltak, treg saksbehandling og lovbrudd, for mange saker pr ansatt og dårlig ledelse* (artikkel 6). Stikkordet ”dårlig ledelse” blir nærliggende å assosiere til den barnevernlederen som uttaler seg, selv om det på ingen måte uttrykkes direkte at dette er en av de dårlige barnevernlederne.

Fagforeningsleders bidrag i debatten

Uttalelser fra barnevernarbeideres største fagforbund (Fellesorganisasjonen) forekommer i to artikler og kan kanskje sies å representere barnevernarbeideres stemmer i materialet (artikkel 2 og 4). Her er et eksempel på hva fagforeningsledelse er opptatt av:

Problemene skyldes ikke at de ansatte ikke har kompetanse, men at vi fortsatt ikke er mange nok ansatte. Vi har hatt et barnevernsløft, men andelen som trenger hjelp fra barnevernet har også økt, og vi tror ikke vi har nok ansatte der ute. Det har både kommune og stat et ansvar for at dette er i orden. Vi hører om ansatte som kan ha opptil 40 barnevernsaker. Det gir ikke mulighet for faglig forsvarlig oppfølging av barna, sier Galaasen (artikkel 4).³⁴

Artikkelen utdraget er hentet fra tar for seg svikt, bemanningsmangel, manglende internkontroll og mangelfull kompetanse i kommunenes barneverntjenester.

Fagforeningslederen setter her ressursituasjonen i kommunenes barnevern på dagsorden, og dette er også andre stemmer opptatt av i samme artikkel. Det siteres for eksempel fra rapporter fra Riksrevisjonen, Fylkesmannen og NOU 2012:5, der det påpekes at saksbehandlingskapasitet og økt kompleksitet i sakene er barnevernets viktigste utfordringer. Selv om det i denne artikkelen er et fokus på bemanningsmangel og fagforeningsleder er en av hovedstemmene, stiller jeg likevel spørsmål ved om uttalelser fra de andre hovedstemmene (statsråden og direktør for Bufdir) – som begge understreker at *barnevernet er kraftig styrket* - tillegges større vekt når det gjelder å definere problemene i norsk barnevern? Jeg fester meg også ved formuleringen ”vi tror ikke vi har nok ansatte der ute.” Ordet ”tror” åpner opp for flere tolkninger. På den ene siden støtter sitatet opp under en forståelse av at det er for få ansatte i forhold til oppgaver i barnevernet, men bruken av ”tror” kan gi inntrykk av at også fagforeningslederen tar et forbehold om at svikt kan ha andre forklaringer enn bemanningsproblemer.

Forskerstemmer i debatten

Siden barnevernsarbeidere på et klientnært nivå ikke utgjør hovedstemmer i noen av artiklene, kan det være interessant å se på hvordan barnevernforskere uttaler seg og om forskerutsagn bidrar til å nyansere, utvide eller balansere barneverndebatten. Forskere befinner seg øverst i utdanningshierarkiet og utgjør en av flere hovedstemmer i tre artikler. Jeg definerer dette som kilder fra et akademisk elitesjikt og ikke som kilder fra utøvende barnevernvirksomheter. Artiklene med forskere som hovedstemmer tar for seg henholdsvis svikt i Fylkesmannens tilsyn med barnevernsinstitusjonene (artikkel 13) og manglende oppfølging av psykiske helseproblemer hos ungdom på barnevernsinstitusjoner (artikkel 16 og 17). I artiklene om psykiske helseplager, framgår det at hele 76 % av barna på barneverninstitusjoner har psykiske helseplager. La oss se på en forskeruttalelse med henblikk på å undersøke hvilken forståelse av institusjonsansattes kompetanse og egnethet som kan ligge innleiret her:

³⁴ Ellen Galaasen, daværende seksjonsleder for barnevernspedagogene i Fellesorganisasjonen (FO).

Liten kompetanse

Dei tilsette ved barnevernsinstitusjonane er primært utdanna i miljøterapi. Dei er ikkje trena i å oppdage eller behandle psykiatriske diagnosar, seier Kayed. Rapporten peikar på at talet på dei som får behandling er alt for lågt i lys av dei alvorlege diagnosane. – Vi håper at myndighetene tar tak i dette, og sørger for ei betring (artikkel 17).

Avsnittet har fått overskriften ”Liten kompetanse” av NRK. Artikkelen tematiserer at barnevernsbarn som sliter psykisk ikke får helsehjelpen de har krav på, til tross for høyt symptomtrykk og alvorlige diagnoser. Det framgår at det er spesialisthelsetjenestens ansvar å gi psykisk helsehjelp og at det er utenfor institusjonenes og barnevernets kontroll *om og når* spesialisthelsetjenesten innvilger slik helsehjelp. Like fullt retter teksten kritikken mot institusjonene. ”Dette er gammelt nytt,” skriver Brit Jørgensen (2015, 52-53) i en kommentar til oppslaget. Hun påpeker at denne systemsvikten allerede ble dokumentert i *Dobbeltklientprosjektet* i Oslo kommune i 2000, men at lite har skjedd siden da. Hun hevder at årsaken til at barnevernsbarn ikke får nødvendig helsehjelp kan spores tilbake til langvarige samarbeidsvansker mellom barnevern og psykiatri. Når det i tillegg er få behandlingsplasser i barne- og ungdomspsykiatrien, fører dette til at spesialisthelsetjenesten skyver ansvaret for psykisk syke barn over på barnevernet.³⁵ Resultatet blir at de mest utsatte barna ikke får nødvendig helsehjelp og at ansatte i barnevernet urettmessig ”blir syndebukker og henges ut i medier” mens spesialisthelsetjenesten går fri fra anklager (ibid, 53). Jørgensen tar til orde for at psykisk helsevern har utilstrekkelig kunnskap om omsorgssviktens innvirkning på helse og utvikling og argumenterer for at sosialfaglig kompetanse i psykiatrien derfor bør bygges opp istedenfor ned, slik man har gjort de siste årene. Hun argumenterer også for å øke behandlingsskapiteten i barne- og ungdomspsykiatrien.

Jeg vil i det følgende vise hvordan en mulig tolkning av det aktuelle sitatet kan korrelere med Jørgensens forståelse. En mulig underforstått årsakslogikk i sitatet er at forskeren mener at de som jobber i barneverninstitusjoner ”ikkje er trena i å oppdage eller behandle psykiatriske diagnosar” *fordi* de ”primært er utdanna i miljøterapi.” Gjennom dette aktiveres en forståelse av at ungdom ikke får hjelp fra spesialisthelsetjenesten *fordi* institusjonsansatte ikke forstår at de har psykiske helseplager. På barneverninstitusjonene arbeider det mange barnevernspedagoger og sosionomer, og disse har minimum sosialfaglig utdanning på

³⁵ Dette har vært et diskusjonstema i mediedekningen av rettssaken etter at ei 15-årig jente drepte sosionomen Anne Kristin Gillebo Backlund på barnevernsinstitusjonen Små Enheter den 28.10.14. I rettssaken har det blant annet kommet fram at barne- og ungdomspsykiatrien skrev jenta ut til barnevernets omsorg, til tross for at de vurderte henne som farlig og advarte om at hun kunne drepe noen. Likevel er det barneverninstitusjonen som har fått den krasseste kritikken, se for eksempel Hanssen 2015: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Kunne-mer-penger-ha-reddet-livet-til-Anna-Kristin-Gillebo-Backlund-8059430.html> (lastet ned 16.06.15).

bachelornivå. Mange har også videreutdanninger. Forskerens uttalelse kan leses som en indirekte devaluering av den treårige høgskoleutdanningen som barnevernpedagoger og sosionomer har, og derigjennom sås det tvil om kvaliteten på omsorgstilbudet ved barnevernsinstitusjoner og de ansattes kunnskapsnivå. Utsagnet reduserer en treårig høgskoleutdanning, som for barnevernspedagogstudenter inneholder fagemner som jus, psykologi, sosialpedagogisk teori og metode, sosiologi, sosialantropologi, barnevernets historie, velferdsstatens institusjoner og profesjoner, maktutøvelse i sosialt arbeid og yrkesetikk (Utdannings- og forskningsdepartementet 2005), til en utdanning i miljøterapi.³⁶ Utdanningens mål er å gi en grunnkompetanse til å arbeide med utsatte barn og unge og forstå sosiale problemer i en samfunnskontekst. Det er riktig som forskeren sier at sosialarbeidere ikke har diagnostisk kompetanse, men i et kritisk perspektiv kan uttalelsen også leses som en diskvalifisering av sosialt arbeids faggrunnlag. Forskeruttalelsen sammenfaller med politiske utredningers syn på sosialarbeiderutdanningen, for her heter det at ”*treårig høgskoleutdanning er nødvendig, men ikke tilstrekkelig*” for å arbeide i barnevernet og videre at ”*det er krevende å utvikle et studieopplegg på bachelornivå som kvalifiserer til arbeid i barnevernet*” (NOU 2000:12, 14; NOU 2009:8, 12). Ut fra dette kan vi si at forskeren taler innenfor allment utbredte oppfatninger om, eller innenfor diskursen om sosialt arbeid, som Irene Levin (2001, 296) uttrykker det.

Forskerens uttalelse blir stående i motsetning til en institusjonsleder med 30 års erfaring, som i samme artikkel uttaler: ”Ofte blir vi litt utålmodige og kunne ønske at spesialhelsetenesta agerte raskare når vi ser at ungdommane våre treng behandling” (artikkel 17). Imidlertid utgjør forskeren sammen med NRK og statsråden hovedstemmene i artikkelen, og dette bidrar til å plassere institusjonslederens utsagn i periferien. En forsker har høyere og lengre akademisk utdanning enn sosialarbeidere og framstår dermed med større troverdighet og som mer kvalifisert til å uttale seg om og bedømme lavere profesjoner. Konsekvensen av NRKs valg av hovedstemmer blir at forskerens uttalelser her står fram som ”sannere” enn institusjonslederens. Institusjonenes manglende kompetanse og vilje til å se og forstå at barna trenger psykisk helsehjelp er gjennomgangstemaet i alle artiklene om psykisk helsehjelp til barnevernsbarn (artikkel 16, 17 og 18). Hovedkildene er både forskere, statsråd, tidligere barnevernsbarn, Landsforeningen for barnevernsbarn og en erfaren barnevernsadvokat som selv har vært barnevernsbarn fra hun var 13 til 17 år. Slik skaper tekstene et inntrykk av at de

³⁶ Informasjon om barnevernspedagogutdanningen er også hentet fra <http://www.hioa.no/Studier-og-kurs/SAM/Bachelor/Barnevern> (lastet ned 17.07.15).

som jobber i institusjon verken kan eller vil bidra til at barnevernsbarn får nødvendig helsehjelp. Artikkene problematiserer i liten grad at spesialisthelsetjenesten bruker lang tid på å sikre utsatte barn og unge nødvendig helsehjelp og at behandlingstilbudene mangler for denne utsatte gruppen (Jørgensen 2015, 52-53). Spesialisthelsetjenesten er heller ikke representert i tekstene. Med dette pekes barnevernsinstitusjonene ut som syndebukker, mens barne- og ungdomspsykiatrien går fri.

Hovedstemmer fra andre fagfelt

Det vil også være relevant å undersøke om andre offentlig ansatte deltar i mediedebatten om barnevernet og undersøke hvordan de omtaler barnevernet. Både skole, barnehage, helsevesen og politi representerer samfunnsinstanser som treffer barn og familier som er i barnevernets målgruppe, og disse instansene har ofte erfaring med å samarbeide med barnevernet i enkeltsaker. Deres oppfatning om barnevernet vil både formes av direkte samarbeidserfaring, men også av dominerende barneverndiskurser i samfunnet (Bjørneng 2011, 47). Andre offentlig ansatte utgjør et lite kildetilfang i materialet, men en fylkeslege er hovedstemme i en artikkel som fokuserer på ulovlig tvangsbruk i barneverninstitusjoner i Rogaland:

Fylkeslege Pål Iden mener det er for mye tvang i barneverninstitusjoner i Rogaland. Han mener de ansattes arbeidskultur og kompetanse er grunnen (...) – En del av kulturen i disse institusjonene er at en gjerne for lett tyr til tvangsprega tiltak før en har gått i ordentlig dialog og bygd opp en allianse med den enkelte (...) Fylkeslege Pål Iden mener også at de ansattes kompetanse er for dårlig. – Dess bedre kompetanse man har, dess mindre tvang blir det (artikkel 12).

Tekstutdraget indikerer at de ansattes manglende kompetanse bidrar til overdreven tvangsbruk i institusjonene. Når dette kommenteres videre i artikkelen, er det en direktør i Bufetat som får uttale seg, og hun ”avviser at barnevernet er preget av en ukultur hvor de ansatte tyr til tvang før dialog.” Deretter sier hun seg enig med fylkeslegen i at ”i de tilfellene der det skjer unødig tvangsbruk, skyldes det ofte manglende kompetanse.” Ingen fra institusjonene uttaler seg i denne artikkelen. En leges uttalelser veier tungt i offentligheten, blant annet på grunn av den høye status legeyrket har hatt og fortsatt har. Legens uttalelser gis ytterligere autoritet ved at barneombudet i en annen artikkel inngår i et menings- og kommentarfellesskap med fylkeslegen ved å referere til og si seg enig i hans uttalelser (jfr Foucaults kommentarprinsipp, se Foucault 1970/ 1999, 15-17) (artikkel 14). Barneombudet inntar her et rettighetsperspektiv og sier at ombudet nå vil kartlegge tvangsbruk i barneverninstitusjoner. Hun begrunner sine synspunkter på denne måten:

Feil og for mye tvang er et alvorlig brudd på barns rettigheter. Derfor trenger vi mer kunnskap om hvordan vi kan forebygge unødvendig tvangsbruk, sier barneombud Anne Lindboe. (...) Fylkeslegen i Rogaland, Pål Iden, sa i forrige uke at han mener det er for mye ulovlig tvang i barnevernet. Lindboe er enig. - Det er en overdreven bruk av tvang mot barn i

barnevernsinstitusjoner - og det er et brudd på barns rettigheter. Barn rapporterer til oss at det oppleves som veldig krenkende å bli utsatt for tvang, sier hun (...) (artikkel 14).

Samlet bidrar uttalelser fra autoritetsfigurer som taler fra mektige yrkesposisjoner til å produsere sterkt negativt ladete bilder av de som jobber i barneverninstitusjonene, og som leser ledes jeg til å bli bekymret for hvordan sårbare barn ivaretas i institusjonene.

Effekten av de personlige historiene

I enkelte artikler er det benyttet videoopptak eller lydopptak i tillegg til tekst for å formidle tidligere barnevernsbarns erfaringer med barnevernet. I artikkel 3 ledsager tre korte videoopptak teksten, og her kommer vi tett på ett tidligere barnevernsbarn som formidler sine erfaringer med et unntatt barnevern. Kamera viser jentas ansikt og skuldre i nærbilde, og bildeutsnittet fungerer som en semiotisk og retorisk ressurs som konstruerer et intimt og personlig forhold mellom leseren og personen som intervjues (Skovholt og Veum 2014, 106-108). Videoopptakene skaper i likhet med nærbilder en symbolsk nærhet som framhever den personlige beretningen og ”bringer leseren tettere på ”saken” enn språket” (Meyer 2003, 18). I den aktuelle artikkelen presenteres samme budskap både i videoopptaket og i teksten, og vi får en dobbel effekt ved gjentakelsens retorikk.

I journalistikken kalles mennesker som har erfart konsekvensene av velferdspolitikken og lovgivning fra et førstehåndsperspektiv *konsekvenseskaper*, og deres personlige beretninger vil være en vesentlig kilde til informasjon og kunnskap om hvordan barnevernspolitikken virker på enkeltmennesker (Allern 2001, 170; Stang 2007, 68; Føleide 2011, 52). Slike fortellinger vil i hovedsak ha stor troverdighet, og hvordan media vinkler fortellingene vil derfor påvirke det totalbildet leserne får av barnevernet. Individens fortellinger vil ut fra dette kunne nyansere, utfordre eller reprodusere dominerende holdninger til barnevernet i samfunnet. Det siste tiåret er det publisert en rekke selvbiografier skrevet av tidligere barnevernsbarn (se for eksempel Raja 2008; Karoli 2009; Aden 2011; Hassan 2013). Disse bøkene har fått stor offentlig oppmerksomhet og gir innblikk i enkeltpersoners erfaringer med barnevernet. Barnevernserfaringene som presenteres er i stor grad negative (se for eksempel Karoli 2009, 36-39; Hassan 2013, 50-52). Slik føyer NRK-tekstene seg inn i rekken av andre barnevernfortellinger som sirkulerer i offentligheten, og vi kan med utgangspunkt i begrepet intertekstualitet si at NRK-tekstene trekker på andre kjente tekster om barnevern. Artikkelen som fokuserer på enkeltskjebner taler også innenfor en sosiokulturell kontekst som generelt framelsker individuelle historier. I følge Norman Fairclough (1995, 147) må eksponering av de nære og personlige beretningene ses i sammenheng med en individualistisk diskurs som

har vært framtreddende i vestlige media siden 1990-tallet. Det er ut fra dette rimelig å anta at de personlige beretningene i særlig grad kan utfordre allmennhetens tillit til barnevernet dersom de vinkles negativt. I neste kapittel belyser jeg hvilke diskurser om barnevern som aktiveres ut fra dominerende holdningsladning og hovedstemmer i den virkeligheten medietekstene konstruerer.

Kapittel 9. Diskurser om barnevern i tekstene

Det tredje analysefokus er på *hvordan tekstene skaper mening* ut fra de barnevernforståelsene som konstrueres i tekstene. Måten media omtaler og framstiller barnevernet på skapes og opprettholdes i sosiale prosesser og kan betraktes som en refleksjon av den kulturelle konteksten mediene selv er en del av. Det er derfor ikke så overraskende at de barnevernforståelsene jeg finner i materialet i stor grad samsvarer med tidligere forskning. Siden jeg hadde en forhåndsantakelse om at NRK ville gi en mer balansert framstilling av barnevernet enn den tabloide løssalgspresen, ble jeg overrumplet over at NRK-tekstene i så stor grad viderefører tabloide barnevernframstillinger som er kjent fra internasjonal og nasjonal forskning de siste 30 årene. Allern (2001, 45) hevder imidlertid at tabloidisering ikke kan knyttes til bestemte medie- eller avistyper, men mener vi vil finne eksempler på både kvalitets- og tabloidjournalistikk i alle typer medieinstitusjoner, også i lisensfinansiert kringkasting. I et diskursanalytisk perspektiv kan sammenfallende barnevernframstillinger over tid forstås som uttrykk for at mediene bygger på eksisterende oppfatninger om barnevern og reproducerer slike oppfatninger (Fairclough 1992, 1995).

Implisitte årsakssammenhenger i tekstene

Gjennom utvelgelse av hovedstemmer, holdningsladning og gjentakende språkretorikk, ordner tekstene barneverndebatten rundt noen eksplisitte meningsrammer som befestes ved bildebruk, ordvalg, layout og henvisning til andre barneverntekster. Gjennom å analysere de generelle språkmønstrene i materialet og dekonstruere underliggende betydningssystemer som tekstene bygger opp, har jeg utarbeidet en tabell som viser hvordan tekstene konstruerer implisitte årsakssammenhenger som svarer på hvor det svikter, hvem som svikter og hvorfor det svikter i barnevernet:

Figur 2. Tematikk og mulige implisitte årsakssammenhenger i tekstene

Temaer i tekstene	Mulig årsakssammenheng
Svikt og lovbrudd i kommunalt barnevern	Utsatte barn og familier får ikke nødvendig hjelp <i>fordi</i> barnevernsarbeidere ikke følger loven
Mangelfull saksbehandling, fristoversittelser og dårlig vurderings- og beslutningsarbeid	Dårlig saksbehandling fører til dårlig rettssikkerhet for sårbare barn <i>fordi</i> barnevernsarbeiderne mangler grunnleggende kompetanse og ferdigheter
Kritikk av kommuneledelsen manglende styring med kommunalt barnevern	Barnevernsarbeiderne i kommunalt barnevern utfører ikke sine lovpålagte oppgaver overfor utsatte barn <i>fordi</i> kommuneledelsen ikke kontrollerer dem og påser at de gjør det de skal
Kritikk av manglende internkontroll og dårlig oppfølging av hjelpe- og omsorgstiltak i kommunalt barnevern	Barnevernsarbeiderne følger ikke med på tiltakenes effekt og vet ikke om utsatte barn får hjelp <i>fordi</i> de er inkompetente og ikke følger kontrollprosedyrer
Barnevernet involverer ikke barn i beslutninger om eget liv	Barnevernsarbeidere unnlater å følge opp barns rett til medvirkning <i>fordi</i> de er autoritære byråkrater
Tvang i dagens barnevernsinstitusjoner sammenholdes med tidligere tiders svikt i institusjonsomsorgen	Barnevernsinstitusjonene preges fortsatt av tvangskultur <i>fordi</i> de ansatte mangler kompetanse og <i>fordi</i> de ansattes arbeidskultur er preget av tvang
Manglende psykisk helsehjelp til barnevernsbarn i institusjoner	Barna får ikke nødvendig helsehjelp <i>fordi</i> de ansatte mangler kompetanse til å se at barna har psykiske helsevansker

En overordnet årsaksforklaring som utkrystalliseres i analysen synes å være at barnevernsarbeiderne svikter *fordi* de er inkompetente på ulike måter. Dette danner grunnlag for tre framtrede barnevernforståelser i materialet, som jeg har valgt å benevne som *diskursen om det inkompetente unnfallende barnevernet*, *diskursen om det inkompetente overgripende barnevernet* og *diskursen om det lukkede barnevernet*.

Diskursen om det inkompetente unnfallende barnevernet

NRK-tekstene framhever svikt, sendrektighet og feilhandlinger hos praksisbarnevernet, og litteraturgjennomgangen og analysen viser at gjentatt negativ medieomtale av barnevernet som system genererer negative bilder av barnevernsarbeidere. Forskning fra Skandinavia og Storbritannia viser at barnevernet ofte framstilles i negative stereotypier, der de enten framstilles som *unnfallende* eller *overgripende* (Golding og Middleton 1982, 89-90; Franklin og Parton 1991, 89-90; Stang 2007, 28-29; Føleide 2011, 44; Parton 2014, 2042-2056). Felles for begge stereotypiene er at de framstiller barnevernsarbeidere som *udugelige*, *maktglade*

mennesker som mangler innsikt i de mest elementære ting (Franklin og Parton 1991, 14-16; Føleide 2011, 44; Parton 2014, 2042-2056). Fellesnevneren for stereotypiene er at barnevernsarbeidere ofte framstilles som *inkompetente*. Det er noen samfunnsmessige forskjeller i mediedekning som er verdt å bemerke før vi går videre. Mens forskning fra Storbritannia og USA viser at pressen tenderer å rette kritikk og negative karakteristikker direkte mot barnevernsarbeidere som har vært involvert i enkeltsaker, er tendensen i Skandinavia at kritikken rettes mot barnevernet generelt og ikke mot spesifikke barnevernsansatte (Stang 2007, 55). Dette er også tendensen i mitt analysemateriale, men jeg stiller spørsmål ved om tekstenes negative kategorisering av barnevernet på systemplan likevel rammer barnevernsarbeidere som jobber i disse systemene. Siden velferdssystemene er ulike, er medieforskningen fra Storbritannia neppe direkte overførbart til skandinaviske forhold. Det britiske velferdssystemet har for eksempel vært utsatt for betydelig omstilling, privatisering og press de siste tiårene (Parton 2014, 2042-2056). Det er derfor mer rimelig å ta utgangspunkt i andre skandinaviske lands forskning, siden velferdssystemene i disse landene er relativt like. Her framgår imidlertid at Lundström og Andersson (Lundström 2004, 247-248) og Stang (2007, 51-56) identifiserte de samme negative stereotypiene i presseoppslag om barnemishandlingssaker som i den britiske forskningen. Norske presseframstillinger om barnevern opererer i stor grad innenfor en overordnet rammefortelling som Ekanger (2006, 40) omtaler som ”det umenneskelige barnevernet mot det lille mennesket, ” og dette samsvarer med den britiske forskningen. Dersom det stemmer at media er mest interessert i å formidle de personfokuserte og konfliktfylte historiene, vil dette bidra til at ulike negative diskursive forståelser av barnevernet fester seg og ses på som sanne og universelle.

Jeg har undersøkt eget materiale med tanke på å se etter negative stereotypiske barnevernframstillinger. Mens tre av tekstene fokuserer på enkeltskjebner, har flertallet (15 artikler) et generelt fokus på barnevern og omtaler barnvernsbarn som en kategori med spesifikke kjennetegn, slik jeg tidligere har vært inne på. Følgende tekstutdrag er representative for barnevernframstillinger i tekstene som kan sies å hente sin begrunnelse fra doxaforestillinger om det unnfallende barnevernet:

Jessica Elstad var jenta som barnevernet visste led under omsorgssvikt, men som ikke ble tatt ut av hjemmet – til tross for utallige bekymringsmeldinger fra barnehage, skole og lokalsamfunn (...) Det er så graverende omsorgssvikt... Det er så synlig, og likevel klarer de ikke å gjøre det rette. Allerede på begynnelsen av 1990-tallet burde man gjort en grundigere undersøkelse, og omsorgsovertakelse burde vært gjort ganske raskt etter det. Og da funnet et sterkt fosterhjem som kunne ta den kampen det ville bli med meg (artikkel 3).

Overskriften i denne artikkelen er *Barnevernet brukte seks år på å ta omsorgen over Jessica*, og her forteller Jessica om et passivt barnevern som ikke reagerer til tross for ”utallige bekymringsmeldinger” om ”tragiske oppvekstforhold.” Diskursen om det inkompetente, unnfallende barnevernet opprettholdes ved at tekstene formidler gjentatte fortellinger om et barnevern som ikke gjør noe for å hjelpe barn som åpenbart lider, slik som i dette tekstutdraget fra en annen artikkel:

Hadde anoreksi: - Behandlingen stoppet i barnevernet

Det er rundt fem år siden Anna Røstbakken var innlagt på sykehus med anoreksi, men behandlingen stoppet etter at hun flyttet til en barnevernsinstitusjon. – Du ønsker at noen kan hjelpe deg og gi deg trygghet. Skuffelsen blir massiv når du føler at det ikke er sånn og du oppdager at du står alene (artikkel 16).

I denne artikkelen er det Anna som forteller om skuffelsen over manglende hjelp fra de som skulle hjelpe, og ordene ”anoreksi” og ”du oppdager at du står alene” bidrar til å befestet et inntrykk av norske barnevernsarbeidere som passive og svikefulle overfor hjelpetrengende barn. Dette bryter fundamentalt med den barnesentrerte forståelsen om å beskytte barn i risiko som preger det norske samfunnet. ”Anoreksi” blir stikkordet som bidrar til å sette barnevernets passivitet inn i en eksplisitt dramatisk mediedramaturgi – der det spilles på allment kjent kunnskap om at neglisjering av denne sykdommen kan føre til alvorlig avmagring, organsvikt og i verste fall død (se for eksempel Skårderud 2013).

Diskursen om det inkompetente overgripende barnevernet

I den andre stereotypien som beskrives i forskningen framstilles barnevernsarbeidere som autoritære byråkrater som misbruker makt, og tekstene inneholder også elementer som kan spores til denne stereotypien. Mens tekstene om kommunalt barnevern i stor grad synes å aktivere diskursen om det unnfallende barnevernet, ser det ut til at tekstene om institusjonene ofte henter sin begrunnelse fra diskursen om det overgripende barnevernet. Tekstene trekker både på de øvrige tekstene i materialet og har implisitte referanser til barnevernets historie.

Her er et representativt tekstutdrag:

Det finnes institusjoner i Norge som driver veldig på kanten av det som er akseptert og lov. Vi får tilbakemeldinger fra barn og unge som har opplevd ulike former for tvang og overgrep (fungerende leder for Landsforeningen for barnevernsbarn i artikkel 13).

Her er det en interesseorganisasjon for barnevernsbarn som uttaler seg, og tekstutdraget skaper et inntrykk av at institusjonene generelt utsetter barn for tvang og overgrep.

Bildebruken forsterker dette inntrykket, slik som for eksempel dette bildet illustrerer:

Bildet er hentet fra en artikkel om manglende medvirkning for ungdom på institusjon og viser illustrasjonsfoto av et liggende upersonifisert jentebarn som holder armene opp mot hodet og krøker seg sammen, *som for å beskytte seg mot overgrep fra barnevernet* (artikkel 7). Med et utvidet tekstbegrep forstås både visuelle og språklige framstillinger som diskursive konstruksjoner som uttrykker tekstskaperens underliggende holdninger til det fenomen som presenteres (Skovholt og Veum 2014, 34). Bilder vil i et slikt perspektiv inngå i teksten og understøtte den mening som teksten skaper. I følge Roland Barthes (1977/ 2003, 114-125) skaper bilder mening gjennom to nivåer: *det denotative nivået* skaper mening gjennom den umiddelbare forståelsen vi får av bildet, mens *det konnotative nivået* skaper tilleggs mening ut fra kulturkonteksten. Den konnotative meningsskapingen omhandler hvilke underliggende idéer og verdier som kan tolkes ut fra bildet i en kulturell brukssammenheng. På det konnotative nivået spiller bildet av den liggende jenta på idéer om barnevernet som generelt overgripende og bidrar sammen med teksten til å reprodusere diskursen om barneverninstitusjonene som overgripende. I likhet med tall, diagrammer og tabeller kan bilder benyttes for å befeste en viss virkelighetsoppfatning, og jeg slutter meg her til Susan Sontag (1976/ 2004, 13) som skriver: ”Fotografier gir oss bevis. Noe vi hører om, men likevel tviler på, synes å være bevist når vi ser et fotografi av det.” Selv om bilder kan gi et fordreid bilde av virkeligheten, hevder Sontag at bildet alltid vi gi en fornemmelse av at *det finnes eller fantes noe som ligner på det som er avbildet*.

En av konsekvensespertene i materialet er en advokat som selv har vært under barnevernets omsorg fra hun var 13 til 17 år (artikkel 7 og 18). Hun uttaler seg fra en dobbeltposisjon som

tidligere barnevernsbarn og advokat. Advokatyret har høy status i Norge, og dette bidrar sammen med erfaringsbakgrunnen til å styrke autoriteten og troverdigheten i uttalelsene hennes. Advokaten uttaler seg blant annet om barns manglende medvirkning i barnevernet, slik som i dette tekstutdraget:

I så å si alle saker jeg har jobbet med når det gjelder barnevern, er det ungdom som ikke opplever reell medvirkning i egen sak, sier Cecilia Dinardi til NRK. Hun er advokatfullmektig i Advokatfirmaet Elden og har jobbet mye med barnevernsaker de siste årene.

Dårlig oppfølging og medvirkning

Advokatfullmektig Cecilia Dinardi ser ofte saker der avgjørelser blir trett nedover hodet på ungdom i barnevernet uten at de får sjanse til medvirkning. – Helt konkret kan det dreie seg om beslutninger som treffes om for eksempel flytting fra en institusjon til en annen der ungdommen som skal flyttes ikke får vite om tiltaket før på selve flyttedagen, forteller Dinardi. I noen tilfeller skal de flyttes til den andre siden av landet, i andre tilfeller betyr flyttingen at de blir tatt ut av skolen (artikkel 7).

Sitatet etablerer forestillinger om et barnevernssystem som behandler ungdom som spillbrikker, ser bort fra barns rett til medvirkning og gjennomfører tvangsflyttinger uten å informere ungdommen som skal flyttes. Ved å ta med opplysningen om at advokaten er ansatt i et høyt profilert advokatfirma (Elden), får advokatens uttalelser ytterligere autoritet. Sitatet reproducerer rådende forestillinger om barnevernsarbeidere som autoritære, ansiktsløse byråkrater uten empati (Ask 2000, 34).

Diskursen om det lukkede barnevernet

Som vi har sett blir barnevernet ofte kritisert for å være tause, lukket og lite proaktive i forhold til media (se for eksempel Figenschow, Ringberg og Ekanger 2006, 189-195). Dette er en kritikk som ikke behandles åpent i materialet, men som kanskje likevel er til stede i to av artiklene som omhandler enkeltsaker der barnevernet har sviktet barn som har behov for hjelp. Begge artiklene avsluttes med informasjon om at kommunene ikke har villet kommentere sakene (artikkel 3 og 8). Dette er tilsynelatende nøytral informasjon og kan på den ene siden forstås som dokumentasjon på at NRK har fulgt Vær Varsom-plakatens pkt. 4.14, som sier at de som utsettes for kritikk og beskyldninger skal gis adgang til samtidig imøtegåelse. Informasjonen bidrar slik til at det er vanskelig å kritisere NRK for ensidig framstilling. På den andre siden og i lys av en derridask forståelse om at en tekst alltid sier ”mer, mindre eller noe annet enn den hadde villet si,” kan utsagnene også leses som en implisitt kritikk av barnevernets taushet i møte med media (Derrida 1967, 158). Dersom vi tenker oss at det tas for gitt i samfunnskonteksten at barnevernet er en lukket institusjon, vil en kvalifisert leser lese en slik kritikk inn i teksten, selv om det er uuttalt i teksten. Vi kan si at det som tas for gitt i kulturen inngår i *tause selvfølgerliggjøringsprosesser* som overflødiggjør ord (Gedde-

Dahl 2002, 201; Hågvar 2007, 52).³⁷ Siden manglende ytringsmuligheter for offentlig ansatte ikke er et tema i artiklene, framstår barneverntjenestene i artikkel 3 og 8 som uvillige til å uttale seg om egne feil, og dette kan gi næring til forestillingen om at barnevernet er en mistenkelig maktinstitusjon som vegrer seg mot innsyn og demokratisk kontroll (Kjølsrød 2003, 195).

Ved å lese NRK-artiklene i lys av andre tekster om barnevern styrkes antakelsen om at artiklene formidler et syn på barnevernet som tas for gitt i den offentlige samtalen. I et debattinnlegg i Dagsavisen etterlyser for eksempel to førstelektorer fra Høgskolen i Oslo og Akershus en mer åpen og offensiv holdning fra barnevernet i media (Oltedal og Johannesdottir 2015, 29). De spør hvorfor barnevernet ikke informerer om sitt arbeid i offentligheten slik for eksempel politiet stadig gjør. Videre lurte de på om barnevernet skyr media eller hindres i å snakke med media, før de deretter omtaler barnevernets fravær i media som ”maktvegring” og hevder at ”dagens ”ansiktsløse” barnevern” ikke innbyr ”til dialog og debatt om hvilken rolle barnevernet bør ha i samfunnet” (ibid). Innlegget uttrykker en tvetydighet som muliggjør flere tolkninger. Det er mulig at debattantene ønsker å sette søkelys på barnevernsarbeideres ytringsmuligheter og rolle i offentligheten, men det kan også hende at siktemålet med innlegget er å kritisere barnevernet. I Levins (2001, 296-297) diskursanalytiske perspektiv kan vi si at debattantene taler innenfor diskursen om sosialt arbeid fra en akademisk høystatusposisjon, der det anses som naturlig og legitimt å kritisere profesjoner med lav status.

³⁷ Begrepet *tause selvfølgeliggjøringsprosesser* har jeg lånt fra Karen C. Hoels og Trude C. Rønnilds (2009,7) masteroppgave i sosialt arbeid: *Bevegelser og begrensninger. Analyser av sosialt arbeids kunnskapsgrunnlag gjennom sosialarbeideres fortellinger*.

Kapittel 10. Samfunnsmessige konsekvenser av tekstenes barnevernframstillinger

I dette avsluttende kapitlet oppsummerer og drøfter jeg det jeg oppfatter som de viktigste analyseresultatene og peker på noen mulige samfunnsmessige konsekvenser av disse. Drøftingen tar utgangspunkt i problemstillingen, analysespørsmålene og de barnevernforståelsene som realiseres i analysen. Analyseoptikken jeg har benyttet legger til grunn at medietekster ikke er nøytrale og entydige, men innehar en rekke betydninger som skapes i møtet mellom tekst, leser og samfunnskontekst. Jeg har studert et utvalg NRK-tekster med et mistenksomt blikk og undersøkt hvordan dominerende kulturelle forestillinger om barnevern, barn, barndom og velferdspolitikken påvirker tekstenes tematikk og holdningsladning og hvordan tekstene forteller og skaper mening. Jeg har også utforsket definisjonsmakten i tekstene og hvordan tekstene bygger på og reproducerer eksisterende diskurser om barnevern gjennom det jeg kaller *gjentakelsens retorikk*. Videre har jeg løftet fram temaer og stemmer som utelukkes fra debatten. Mitt kunnskapsbidrag har hatt som formål å peke på sannheter som tas for gitt og komme med noen forståelsestilbud som kan utvide og uroe den offentlige barneverndebatten. Selv om tekstene ikke må tolkes slik jeg har gjort, mener jeg likevel at analysen realiserer noen av tekstenes meningsmuligheter. I et derridask perspektiv er imidlertid all tolkning provisoriske utkast, og andre er derfor velkomne til å komme med andre tolkninger og kritisere mine tolkninger (Thomassen 2006, 131-132).

Hvordan framstilles barnevernet i tekstene?

Analysen synliggjør en bemerkelsesverdig kontinuitet mellom medieframstillinger av barnevern som er kjent fra nasjonal og internasjonal forskning de siste 30 årene og NRKs barnevernframstillinger. Tekstene skaper en overveiende negativ holdning til barnevernet som samfunnsinstitusjon og trekker leseren inn i en underforstått årsaks-virkningslogikk som bidrar til at kommunalt barnevern og barneverninstitusjonene pekes ut som ansvarlige for svikt. Når de negative historiene får dominere, produserer tekstene negative bilder av yrkesutøverne i disse virksomhetene, og gjennom underforståtte språklige forutsetninger sås det tvil om deres kompetanse, intelligens, medmenneskelighet og etiske standard. Tekstene uttrykker en mer ensidig negativ holdningsladning enn for eksempel Stang (2007, 7) og Føleide (2011, IV) fant i sine studier. Min studie er imidlertid ikke direkte sammenlignbar med deres, siden de hadde et større materiale fordelt på to tidspunkter med ti års mellomrom og har anvendt andre analysestrategier. I tillegg studerte de ulike enkeltstående artikler om

barnevern, mens jeg har studert en artikkelserie som eksplisitt fokuserer på svikt i barnevernet.

På et overordnet nivå synes tekstene å forankre sin kritikk og sine løsningsforslag i en markedsøkonomisk styringsideologi som vektlegger kontroll ovenfra, dokumentasjonsprosedyrer, mål- og resultatstyring. Flere hevder at bedriftsøkonomiske tankemodeller er i ferd med å kolonisere offentlige institusjoners diskursive praksiser (Fairclough 1992; 1993; 1998; Nyseter 2015, 46-47), og mange advarer mot at markedsdiskurser på velferdsfeltet undergraver faglige kjerneoppgaver, begrenser faglig autonomi og skrenker inn rommet for fagetisk refleksjon og kritikk (Hennum, Østrem og Pettersvold 2015, 10-11). Det uttrykkes bekymring for at denne styringslogikken fører til en taushetskultur i arbeidslivet, der det legges lokk på kritisk tenkning og diskusjon, både innad i velferdsinstitusjonene og utad i det offentlige ordskiftet (Parton 2014, 2049). Mange mener også at ideologien bygger på systematisk mistillit til profesjonelle og bidrar til en sydebukkmentalitet og sanksjoner mot enkeltindivider hvis noe går galt (ibid). En konsekvens av økt regelorientering og kontroll i barnevernet er at rapportering om velferdsaktiviteter tar stadig mer av barnevernsarbeideres arbeidstid, og med dette reduseres tid til kjerneoppgaver og etisk refleksjon. Byråkratisering av sosialarbeiderprofesjonene vil slik kunne føre til at oppmerksomheten gradvis dreies bort fra sosialt arbeids basis - som tradisjonelt har vært solidaritet med svake grupper, fattigdomsbekjempelse og sosial rettferdighet (Levin 2004, 10) - og over på dokumentasjonsprosedyrer (Kleppe og Engebretsen 2010, 437; Nyseter 2015, 46). En slik vridning kan medvirke til teknifisering av sosialarbeiderrollen ved at de komplekse etiske sidene ved arbeidet underkjennes.

Tekstene gir videre uttrykk for en problemforståelse der *manglende kompetanse hos barnevernsarbeidere* synes å være hovedforklaringen på hvorfor det svikter, hvor det svikter og hvem som svikter, mens politiske og strukturelle forklaringsfaktorer som underbemanning og økonomisk knapphet dysses ned. De utvalgte temaene, hovedstemmene og holdningsladningen i artiklene synes å produsere noen spesifikke diskursive forståelser av barnevernet; der barnevernet enten framstilles som *en unnfallende instans*, *en overgripende instans* eller *en lukket instans*– og der fellesnevneren for de diskursive forståelsene som skrives fram er at barnevernsarbeidere konstitueres som *inkompetente* personer, som verken klarer å beskytte barn i risiko eller bidrar til at barn får utøve sine medvirkningsrettigheter. Artikkelseriens barnevernkonstruksjoner kan forstås i lys av samfunnets vektlegging av barn

som rettssubjekter og integrerende nasjonale symboler, og som uttrykk for en barnesentrert diskurs, der samfunnets ikoniske forestillinger om barn danner grunnlag for sterk kollektiv harme og moralsk panikk når barns uskyld skitnes til (Hennum 2015, 124-138). Ytringer innenfor diskursen posisjonerer barnevernsarbeidere som legitime syndebukker for strukturell systemsvikt i offentlig sektor (Parton 2014, 2042-2056; Jørgensen 2015, 53). Og når tekstene godtgjør at barnevernet svikter sitt oppdrag om å beskytte barn i risiko, legitimeres det at media kan rette skarp kritikk mot barnevernet. Jeg finner støtte for disse antakelsene hos Nigel Parton (2014, 2053) som skriver at "as our anxieties about children have increased over the past forty years, so has the depth of anger and hostility projected onto social workers and the media has played a key role in this."

En rekke ulike stemmer kommer til orde i tekstene – det er en polyfoni av stemmer som til sammen likevel representerer en overraskende samstemthet i omtalen av barnevernet. Som vi har sett er de dominerende stemmene journaliststemmen, autoritetsfigurer og fagbyråkrater med stor definisjonsmakt. I tillegg siteres det hyppig fra tilsynsrapporter, som bidrar til å styrke tekstenes makt og bevisverdi. I motsetning til dette er foreldrestemmer og stemmer fra barnevernsarbeidere som arbeider klientnært fraværende i materialet. Noen få virksomhetsledere i barnevernet uttaler seg, men framstår i tekstene som perifere informasjonskilder som må stå til ansvar for kritikk som andre reiser og definerer. Når barnevernets egne situasjons- og problemforståelser kommer lite til uttrykk, får dette som konsekvens at andre aktører gis makt til å bedømme kvaliteten på barnevernets arbeid, definere problemene og foreslå løsninger. Debatten domineres av et elitesjikt, som ut fra sine makt- og ekspertposisjoner pekes ut til å forklare hvor og hvorfor det svikter i barnevernet og hvem som svikter. Siden disse ekspertene ikke selv arbeider i feltet som kritiseres, men uttaler seg om barnevernet fra andre posisjonssterke ståsteder, er min konklusjon at tekstene synes å tildele barnevernsarbeiderne posisjonen som *uvesentlige og uverdige deltakere i debatten om eget arbeidsfelt*.

Hvorfor er barnevernet særlig utsatt for negativ medieomtale?

Det skrives altså mye om barnevernet i NRK som kan tolkes som negativt. Hvordan kan vi forstå og forklare dette? Årsakene er nok mange og sammensatte, og jeg vil her trekke fram noen mulige emosjonelle og strukturelle forklaringer. Den mest opplagte forklaringen er kanskje at barnevernet på mange måter er et kontroversielt arbeidsfelt, der virkeområdet er i samfunnets randsone og retter seg mot ulike marginaliserte grupper. Irene Levin (2001) tilbyr

en diskursanalytisk forståelse som passer med mitt analytiske fokus og teoretiske grunnlag. Hun mener at diskursen om sosialt arbeid forankres og reproduseres ved at yrkesfeltets lave status tas for gitt i samfunnet (ibid, 296). Dette legitimerer at sosialarbeidere generelt, og barnevernsarbeidere spesielt, kan utsettes for repeterende latterliggjøring, avvísning og vertikal nedvurdering fra aktører med høyere status (Levin 2001, 312-315). I et kjønnsperspektiv kan også kvinnedominans i yrkesfeltet bidra til lav status. Levin (ibid, 297) anser at selve arbeidsområdet, det vil si arbeidet med de sosialt utstøtte, bidrar til å opprettholde lav status og til å definere både sosialarbeidere og klienter utenfor det normale. Dette forklarer hun i lys av Foucaults utelukkelsesprosedyrer, der det antas å være bestemte regler for hvem som kan uttale seg om hva og hvilken vekt man tillegger uttalelser fra praktikere i motsetning til personer med doktorgrader og lengre profesjonsutdanninger (Foucault 1970/ 1999, 9-15; Levin 2001, 296-297). Hun hevder at status og plassering utenfor det normale langt på vei kan forklare hvorfor sosialarbeidere utelukkes fra å uttale seg om egen profesjons fagutvikling og sier seg enig med Haluk Soydan som har formulert at samfunnsvitere og sosiologer overvurderer egen evne til å løse teoretiske og metodologiske problemer mens de samtidig underkjenner sosialarbeideres evne til å utvikle sosialt arbeids teoretiske og metodologiske identitet (Soydan 1993 sitert fra Levin 2001, 300).

Barnevernets oppgave er å utøve velferdspolitik i tråd med rådende barneforståelser i kulturen, og med dette kan barnevernsarbeid betraktes som en politisk og normativ virksomhet. Ut fra lovverket har barnevernet både en *hjelp-* og *kontrollfunksjon*. Dette gir en vanskelig dobbeltrolle, der det forventes at barnevernsarbeidere kombinerer medmenneskelig solidaritet og nærhet med samfunnsmessig styring og kontroll (Levin 2001, 324; 2004, 11). Det forutsettes også at sosialarbeidere som bakkebyråkrater oppfyller politiske og organisatoriske mål ved hjelp av begrensede ressurser i henhold til gjeldende regelverk (Lipsky 1980, 44-45; Prop.106 L 2012-2013, 50; Rugkåsa 2014, 64). Som representanter for en offentlig velferdsinstitusjon forvalter barnevernsarbeidere samfunnets normative syn på hva som er akseptable og uakseptable oppvekstbetingelser for barn og avgjør når samfunnet må gripe inn (Egelund 2003, 59-81; Messel 2013, 261). Hva som er uakseptabelt vil variere med historisk og kulturell kontekst, og barnevernsarbeiderens egne normer vil trolig også influere på beslutningsgrunnlaget når hun utøver faglig skjønn. Faglig skjønnsutøvelse forstås her som det løpende vurderings- og beslutningsarbeidet, som i barnevernet baserer seg på en kombinasjon av erfaringskunnskap, barnefaglige, juridiske og etiske prinsipper. Skjønnsutøvelsen innebærer kontinuerlige avveininger av om omsorgen det enkelte barn får er god

nok eller ikke. Disse avveiningene foretas ikke ut fra matematiske beregninger og sikker viten, men i en beslutningssone der barnevernsarbeidere må handle uten å ha sikker viten (Ask 2000, 26). Når man må ta avgjørelser under usikre betingelser, risikerer man å ta feil, og i barnevernet kan dette få dramatiske følger for barn og familier. Profesjonsutøvelse under slike forhold kan skape tvil, frykt, ambivalens og skyldfølelse hos barnevernsarbeiderne, og avgjørelsene kan være vanskelig å forstå for klienter og andre (ibid, 26-27). Usikkerheten kan bidra til at barnevernet framstår utydelig og ”kronisk suspekt” fra andre faglige ståsteder, og den innebygde usikkerheten gjør også at skjønnsutøvelsen blir vanskelig å etterprøve (Kjølsrød 2003, 195). Kjølsrød (ibid) mener at mistenksomhet overfor velferdsinstitusjonene blant annet er forankret i at disse institusjonene er ”tilkjent stor faglig autonomi, samtidig som det er vanskelig å få innsyn i hva de faktisk gjør.” Barnevernets kontroll- og maktmuligheter utsettes ofte for kritikk, og barnevernet kan i dette perspektivet framstå som et ”skadelig, truende og uforståelig system” (Bjørneng 2011, 52).

Randsoneproblematikken, lav yrkesstatus og kvinnedominans, vertikal nedvurdering og usikkerhetsmomentene ved profesjonell skjønnsutøvelse kan være delforklaringer på hvorfor barnevernet er spesielt utsatt for negativ omtale og stigmatisering i media. Disse mekanismene kan på ulike måter bidra til å fastholde sosialarbeidere i en *underdogposisjon* i den offentlige debatten. I tillegg kommer den generelle tabloide utviklingstendensen i media, der det samfunnskritiske må vike for de individuelle, skjebnepregete, enkeltstående, dramatiske og avvikende historiene (Mathiesen 2002, 211). Tabloidisering trekker i retning av at de konflikthylte historiene som posisjonerer klientene som ofre og barnevernet som ansiktsløse byråkrater prioriteres av media, og med dette opprettholdes de dominerende forestillingene om barnevernet i mediebildet.

Hvilke samfunnsmessige konsekvenser kan negativ medieomtale ha?

Ut fra NRKs mektige medieposisjon, er det rimelig å anta at deres barnevernframstillinger kan ha en rekke samfunnseffekter. Jeg vil her fokusere på mulige konsekvenser for omdømme og politiske beslutningsprosesser, tillit, rekruttering til yrket, profesjonell selvforståelse og barnevernsarbeideres muligheter til å utøve faglig fundert samfunnskritikk.

Konsekvenser for barnevernets omdømme og politiske beslutningsprosesser

Tor-Johan Ekeland (2014, 92), som deltok i utarbeidingen av NOU 2009:8 (om kompetanseutvikling i barnevernet), fastslår at norsk barnevern har et omdømmeproblem og

underbygger denne påstanden med å vise til en undersøkelse som konkluderer med at 80 % av de som har kontakt med barnevernet rapporterer å ha stor tillit til tjenesten, mens kun 23 % av normalbefolkningen har tillit til barnevernet. Dette indikerer at de som ikke kjenner barnevernet i hovedsak henter sin kunnskap om barnevernet fra barneverndebatten i det offentlige rom (Stang 2007, 45). Hvordan NRK omtaler barnevernet vil med andre ord påvirke individers så vel som ulike grupper og institusjoners holdninger til og kunnskaper om barnevernet. NRK har i lys av dette makt til å sette dagsorden og påvirke politiske beslutningsprosesser på barnevernfeltet. Flere påstår at barnevernets omdømme og legitimitet svekkes av svak politisk støtte (se for eksempel Storø 2015). En konsekvens av politikernes fravær i det offentlige ordskiftet om barnevernet er at barnevernsarbeidere kan oppleve at politikere svikter i mediestormen. Manglende politisk støtte og taushet kan også føre til at allmennheten blir mer skeptisk til barnevernet, og dette kan igjen svekke barnevernets omdømme og legitimitet. Min analyse av politikeruttalelser i artiklene samsvarer i stor grad med dette resonnementet.

Konsekvenser for allmennhetens tillit til barnevernet

Tillit er avgjørende for at privatpersoner og instanser varsler barnevernet om barn som lever med omsorgssvikt, overgrep og mishandling (Sæbønes 2004).³⁸ Dersom medieomtalen er overveiende negativ og stereotypisk, kan dette føre til at privatpersoner og instanser ikke melder fra til barnevernet, enten fordi de tror at barnevernet ikke kan hjelpe eller fordi de tror at barnevernet vil reagere for drastisk. Ragnhild Bjørneng (2011, 47-70) som har undersøkt fastlegers meldepraksiser til barnevernet viser hvordan legers vegring mot å sende bekymringsmeldinger til barnevernet nettopp henter sine begrunnelser fra *diskursen om det skadelige barnevernet* og *diskursen om det passive, inkompetente barnevernet*. Manglende varsling til barnevernet kan føre til at barn som lever med ulike former for omsorgssvikt og overgrep ikke får hjelp og omsorg, og dette står i sterk motstrid til samfunnets rådende barneforståelser og lovverkets intensjoner om å beskytte barn i risiko. Selv om undersøkelsen som refereres over tilsier at de som har kontakt med barnevernet har langt større tillit til barnevernet enn de som kun kjenner barnevernet fra offentlig debatt, er det nærliggende å anta at barn og foreldre i vanskelige livssituasjoner kan bli mer skeptisk til å ha kontakt med barnevernet når de negative historiene får dominere mediebildet. Kari Killén (2009, 22) hevder at medias fokus på de emosjonelt ladete enkeltsakene både belaster klientene, ”allerede

³⁸ Ann-Marit Sæbønes var daværende direktør for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).

sterkt belastede yrkesutøvere” og forsinker den politiske erkjennelsesprosessen som er nødvendig for at arbeidet på barnevernfeltet prioriteres. Media har de siste årene publisert gjentatte reportasjer om minoritetsfamiliers og andre lands negative erfaringer med norsk barnevern. Også forskningsmiljøene har interessert seg for utfordringer som følge av økende mistillit til barnevernet i minoritetsmiljøene (se for eksempel Paulsen, Thorshaug og Berg 2014, 1-7). Dersom media fortsetter å prioritere historier som bekrefter stereotypiske forestillinger om barnevernet, vil dette trolig forsterke skepsisen til barnevernet i minoritetsmiljøene og også i barnevernpopulasjonen for øvrig. Dette kan igjen redusere barnevernets muligheter til å komme inn på et tidlig tidspunkt for å forebygge alvorlig omsorgssvikt og omsorgsovertakelse.

Konsekvenser for rekruttering til yrket og profesjonell selvforståelse

I NOU 2009:8 understrekes det at for å lykkes med å rekruttere studenter med gode forutsetninger til barnevernstudiet, må arbeid i barnevernfeltet framstå som et attraktivt yrkesalternativ. Det presiseres også at rekruttering til studiet forutsetter en generell heving av feltets omdømme og status i samfunnet (NOU 2009:8, 8-9). Det er vanskelig å se for seg at denne artikkelserien konstituerer barnevernsarbeid som et attraktivt yrke eller bidrar til å heve yrkets status og omdømme. Tvert i mot går det an å si at tekstenes barnevernkonstruksjoner bidrar til å framstille barnevernet som et særdeles lite attraktivt yrkesfelt, og dette kan svekke rekruttering til yrket både på kort og lang sikt. En tilleggseffekt er at tekstenes negative kategorisering av barnevernet på ulike måter kan innvirke på den profesjonelle selvforståelsen for de som jobber i feltet i dag. Profesjonell selvforståelse forstås her som ”ei meir eller mindre medviten oppfatning av ”meg” som yrkesutøvar, når det gjeld kva type eigenskapar, verdiar og haldningar, kva etiske retningslinjer eller kva ferdigheter eller kunnskapar som konstituerer meg som en god yrkesutøvar” (Heggen 2008, 324). Jeg betrakter ikke her profesjonell selvforståelse som en isolert, uforanderlig, fagintern størrelse, men ser denne som en sosial konstruksjon, der status og verdi forhandles i en sosial kontekst. I følge Levin (2001, 299) er sosialarbeidere selv en del av diskursen *om* sosialt arbeid, idet de som andre stigmatiserte grupper ser på seg selv med samfunnets blikk og overtar hegemoniske forestillinger om profesjonen. Siden diskursen *i* sosialt arbeid er forskjellig fra diskursen *om* sosialt arbeid, vil profesjonsidentiteten preges av ambivalens (Levin 2001, 299). I denne ambivalensen blandes faglig stolthet med skamfølelse og selvkritikk.

Konsekvenser for barnevernsarbeideres muligheter til å fremme faglig samfunnskritikk

Analysen gir grunnlag for å stille spørsmål ved om artikkelserien innfrir NRKs egne mål om å bidra til en saklig, analytisk, balansert og demokratisk samfunnsdebatt, der ulike synspunkter slipper til. En åpen, nyansert debatt fordrer at mediene har et minimum av tillit til at barnevernet evner å se på seg selv med et kritisk blikk og lar barnevernet komme til orde med sine virkelighetsforståelser. Dersom barnevernet ikke inkluderes i debatten om seg selv, kan dette føre til at aktører utenfor barnevernet gis mandat til å utforme styringsmodeller og instruksjoner for barnevernet uten at barnevernet selv får medvirke med sin kjennskap til feltet, slik vi har sett eksempel på etter at en gruppe overleverte et bekymringsbrev til regjeringen sommeren 2015.³⁹ Det er høyst usikkert om dette fører til bedre barnevernpraksiser. I følge Ask (2000, 8) er det grunn til å bekymre seg for at offentlig debatt og markedskrefter får styre prioriteringer på barnevernsfeltet, dersom barnevernet ikke selv får formidle bakgrunnen for sine arbeidsmetoder og tiltak på en måte som gir legitimitet hos politikere og befolkningen. For å formidle seg om dette, må barnevernet slippe til i ordskiftet og aksepteres som en verdig deltaker i debatten. Ut fra min analyse skjer dette i liten grad i NRKs artikkelserie, og dette samsvarer også med tidligere forskning (se kapittel 3).

Jeg har stilt spørsmål ved om årsaken til at barnevernet i liten grad kommer til orde i tekstene kan ha sammenheng med at offentlig ansatte på lavere nivå ofte hindres i å uttale seg om kritikkverdige forhold av overordnet ledelse. Slike taushetspålegg kan forstås som undertrykkende maktpraksiser, og spørsmålet som melder seg er om taushet om slike politiske forhold gir en tilstrekkelig opplyst barneverndebatt? Når temaet er fraværende i tekstene og i mye av den tidligere forskningen, baner dette vei for å holde fast på forklaringen om at det er barnevernets taushetsplikt som er problemet. Etter mitt syn snevrer dette inn debatten og usynliggjør politiske maktpraksiser som i stor grad kan påvirke allmennhetens syn på barnevernet. Hennum, Pettersvold og Østrem (2015, 10-11) og andre har argumentert for at yringsforbud for profesjonsutøvere i velferdsyrker fører til at vi som samfunn mister

³⁹ Se Skogstrøm 2015a: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Fagfolk-melder-bekymring-om-barnevernet-8052187.html> (lastet ned 22.06.15). Bekymringsbrevet ble levert til barneminister Solveig Horne og kommunalminister Jan Tore Sanner den 10.06.15. Fagfolkene som har undertegnet brevet er i følge artikkelen en rekke advokater, psykologer, professorer, lærere og forskere. De påberoper seg kjennskap til barnevernet gjennom sin yrkesutøvelse og krever dyptgående endringer av dagens barnevern for å motvirke ”grov uforstand og overgrep” mot barn og familier som har kontakt med barnevernet. Hornes svar er at hun deler bekymringene og inviterer bekymringsmelderne til drøftinger om hvordan problemene i dagens barnevern kan løses. Det framkommer ikke i artikkelen at Horne inviterer barnevernet til slike drøftinger. Noen barnevernledere har gått ut i media og advart mot at negativt mediefokus på barnevernet kan bidra til at folk blir redde for å melde bekymring, se for eksempel Skogstrøm 2015b: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Barnevernleder-Oppropet-mot-barnevernet-kan-gjore-stor-skade-8065189.html> (lastet ned 23.06.15).

livsnødvendig, faglig forankret samfunnskritikk. Videre uttrykkes de bekymring for at profesjonsutøvere som må tie om kritikkverdige forhold vil kunne vende strukturell kritikk til selvkritikk. Å tie om forhold som får negative konsekvenser for klienter, kommer i sterk konflikt med yrkesetiske retningslinjer som pålegger sosialarbeidere et varslingsansvar for å informere offentligheten om slike forhold (Fellesorganisasjonen 2015, 6). Den selvkritikk som oppstår fordi man må skjule kritikkverdige forhold ved egen arbeidsvirksomhet kan derfor føre til avmakt og selvsensur som skader yrkesidentitet, ansvarsfølelse og yrkesstolthet. Ytringsforbud og knebling av kritiske røster vil slik kunne bidra til dårligere velferdstjenester og utslitte yrkesutøvere som følger pålegg uten å stille spørsmål (Hennum, Pettersvold og Østrem 2015, 11). Med andre ord kan gjentakende og vedvarende negativ medieoppmerksomhet i kombinasjon med dårlige rammebetingelser og ytringsforbud gi *en skadeskutt profesjonsidentitet*, der man gradvis mister troen på seg selv som fagperson. Dette vil kunne føre til utbrenthet, turnover og at mange dropper ut av yrkesfeltet etter kort tid. I en nyhetssak 04.05.15 om begrensning av læreres rett til å ytre seg kritisk om skoleledelse og skolepolitikk ved en Osloskole, uttaler Anine Kierulf:

En viktig grunn til å beskytte ytringsfriheten er vår rett til å høre andre stemmer, da særlig fagstemmer, eller folk som sitter i offentlige posisjoner. Det er av stor verdi for offentligheten å få innblikk i hvordan de som arbeider inne i disse systemene, oppfatter dem. Uten disse stemmene kan vi ikke orientere oss, og da blir det vanskelig å endre ting som vi mener er feil.⁴⁰

NRK-tekstene bidrar etter mitt syn ikke til å gi ”innblikk i hvordan de som arbeider inne i disse systemene, oppfatter dem,” men føyer seg inn i det som Jan Messel (2015) omtaler som den ”evige kritikken av barnevernets utilstrekkelighet” uten å bringe debatten framover.

Avsluttende kommentarer

Helt avslutningsvis ønsker jeg å se på implikasjoner for praksis og videre forskning. Kritikken mot barnevernet begrunnes ofte i at barnevernet er lite åpne om sin virksomhet, og flere har tatt til orde for at taushetsplikt og manglende åpenhet fører til skepsis og manglende tillit. Denne argumentasjonen impliserer at ansvaret for mangelfull tillit og negative forestillinger legges på barnevernet selv og bekrefter i stor grad doxiske antakelser om at *det er noe galt med barnevernet*. Med andre ord er det fare for at slike begrunnelser reproducerer eksisterende diskurser om barnevernet framfor å utfordre og endre dem (Bjørneng 2011, 69). Siden forståelser av sosiale fenomener skapes og forhandles i sosiale prosesser, er det mange

⁴⁰ Se Johansen 2015: <http://www.dagbladet.no/2015/05/04/nyheter/innenriks/skole/ytringsfrihet/39005216/> (lastet ned 05.05.15). Anine Kierulf er forsker ved Senter for menneskerettigheter ved Universitet i Oslo.

aktører i tillegg til media som bidrar til at oppfatninger om barnevernet tas for gitt i offentligheten. Ansvar for å utfordre og nyansere disse oppfatningene bør derfor fordeles jevnt på alle aktørene som bidrar i den vanskelige, men nødvendige offentlige samtalen om barnevernet. For å bringe ordskiftet inn i nye spor, bør det utøvende barnevernets egne problemforståelser etterlyses og inkluderes i debatten.

Kunnskap om at medier og ekspertkilder i stor grad bidrar til å sementere negative forestillinger om barnevernet kan både ha betydning for praktikernes kommunikasjonsarbeid og øke forståelsen for hvordan medias institusjonelle definisjonsmakt bidrar til å konstruere ulike bilder av den sosiale virkeligheten som får konsekvenser for hvordan vi oppfatter virkeligheten og handler i verden (Bourdieu 1996, 45). Bourdieu (ibid) omtaler slike maktpraksiser som *symbolsk makt*. Studien kan bidra til økt bevissthet om hvordan språk- og definisjonsmakt skaper virkelighetsoppfatninger som blir formende for praksis, og dette kan være nyttig å ta med seg; både for journalister, de som uttaler seg til media, politikere og barnevernsarbeidere som skriver om barn og foreldre i journalene sine.

For ytterligere belysninger av temaet er det etter mitt syn behov for forskning som undersøker forholdet mellom barnevernet og offentligheten fra mange ulike perspektiver – for eksempel hadde det vært interessant å studere mediernes framstilling av den internasjonale kritikken av norsk barnevern, politikernes svar på kritikken og barnevernsarbeideres oppfatning av kritikken. Det er også behov for mer kunnskap om hvordan barnevernsarbeidere opplever sin arbeidshverdag og hvordan de selv oppfatter dagens offentlige ordskifte. Videre trengs det samfunnskritisk journalistikk og empirisk forskning som belyser konsekvenser av markedsorientering i velferdsyrkene, både fra yrkesutøveres og klienters perspektiv. Sist, men ikke minst er det behov for at journalister og forskere setter søkelys på offentlige ansattes muligheter til å ytre seg i offentligheten om faglige spørsmål og løfter fram konsekvenser av manglende ytringsmuligheter.

Litteratur

- Aden, Amal. 2011. *Min drøm om frihet. En selvbiografisk fortelling*. Oslo: Aschehoug.
- Allern, Sigurd. 2001. *Nyhetsverdier. Om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser*. Oslo: IJ-forlaget, Høgskoleforlaget.
- Ask, Torunn Alise. 2000. *Barnevernet i det offentlige rom. En kvalitativ studie av barnevernsarbeideres møter med media*. HiO-hovedfagsrapport 2000 nr 11. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Backe-Hansen, Elisabeth (red.), Elisiv Bakketeig, Heidi Gautun og Arne B. Grønningsæter. 2011. *Institusjonsplassering – siste utvei?* NOVA Rapport 21/ 11. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Bakke, Per. 1999. *Fra varesamfunn til informasjonssamfunn*. Oslo: Solum Forlag.
- Barnediplomatiet*. 2014. (Vist i Brennpunkt, NRK, 08.04.2014).
- Barne- og likestillingsdepartementet (BLD)/ Bufetat. 2008. *Et åpent barnevern – kommunikasjonsstrategi for barnevernet 2008-2011*. www.bufetat.no/kommstrat (lastet ned 22.04.15).
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD)/ Bufetat. 2012. *Barnevernet – en hjelper. Kommunikasjonsstrategi for barnevernet 2013-2016*.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). 2013. *Oppvekstrapporten 2013*.
- Barthes, Roland. 1977/ 2003. "Rhetoric of the Image." I *The Photography Reader*, red. Liz Wells. London: Routledge.
- Bay, Ann-Helen og Jo Saglie. 2003. *I verdens rikeste land. Pressens dekning av velferdsstaten 1969-1999*. NOVA Rapport 25/03. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Berge, Kjell Lars. 2003. "Hvor er makten i teksten?" I *Maktens tekster*, red. Kjell Lars Berge, Siri Meyer og Tom Are Trippestad. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Bergström, Göran og Kristina Boréus. 2005. "Innehållsanalys." I *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskapelig text- og diskursanalys*, red. Göran Bergström og Kristina Boréus. Lund: Studentlitteratur AB.
- Bergström, Göran og Kristina Boréus. 2005. "Diskursanalys." I *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskapelig text- og diskursanalys*, red. Göran Bergström og Kristina Boréus. Lund: Studentlitteratur AB.
- Bjørneng, Ragnhild. 2011. *Fastlegers meldepraksiser til barnevernet. En intervjustudie*. Masteroppgave i sosialt arbeid. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Bourdieu, Pierre. 1996. *Symbolisk makt. Artikler i utvalg*. Oslo: Pax Forlag A/S.

- Brustne hjerterom*. 2014. (Vist i Brennpunkt, NRK, 25.02.2014).
- Burr, Vivian. 1995. *An Introduction to Social Constructionism*. London: Sage.
- Dahl, Tove Stang. 1978. *Barnevern og samfunnsvern. Om stat, vitenskap og profesjoner under barnevernets oppkomst i Norge*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Damsgaard, Hilde L. 2010. *Den profesjonelle sosialarbeider. Profesjonalitetens mange ansikter*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- De nasjonale forskningsetiske komitéene. 2006. *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. www.etikkom.no (lastet ned 23.06.15).
- De nasjonale forskningsetiske komitéene. 2010. *Kvalitativ forskning: Forskerrollen*. <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Medisin-og-helse/Kvalitativ-forskning/5-Forskerrollen/> (lastet ned 19.06.15)
- Derrida, Jacques. 1967. *De la grammatologie*. Paris: Minuit. Sitert fra Engebretsen, Eivind og Kristin Heggen 2012b. "Tilsynskunnskap." I *Makt på nye måter*, red. Eivind Engebretsen og Kristin Heggen. Oslo: Universitetsforlaget.
- Derrida, Jacques. 1985/ 2005. "Brev til en japansk venn." I *AGORA. Journal for metafysisk spekulasjon, nr. 1-2, 2005, Jacques Derrida 1930-2004*, red. Frode Helland og Ragnar B. Myklebust. Oslo: Aschehoug.
- Derrida, Jacques. 1994/ 2002. *Lovens makt: "autoritetenes mystiske grunnlag."* Oslo: Spartacus. Sitert fra Engebretsen og Kristin Heggen. 2012b. "Tilsynskunnskap." I *Makt på nye måter*, red. Eivind Engebretsen og Kristin Heggen. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eco, Umberto. 2002. *De la littérature*. Paris: Bernard Grasset.
- Egelund, Tine. 2003. "Farlige foreldre: Den institutionelle konstruktion af dem, der afviger fra os." I *At skabe en klient: Institutionelle identiteter i socialt arbejde*, red. Margaretha Järvinen og Nanna Mik-Meyer. København: Hans Reizels Forlag.
- Einarsson, Jóna Haftis. 2014. "Barnevern i hastighetens tid." *Norges barnevern* 2-3:60-61.
- Einarsson, Jóna Haftis. 2015. "En takk til alle barnevernsarbeidere!" *Norges barnevern* 3:166-167.
- Ekanger, Merete. 2006. "Kvænangen-saken – alles mareritt." I *Barnevern – medier og juss*, red. Wenche Figenschow, Erik Ringberg og Merete Ekanger. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Ekeland, Tor-Johan. 2014. "Hva er nytt i Det nye barnevernet?" *Fontene forskning* 2:91-93.

- Engebretsen, Eivind. 2005. "Barnevernet og de fremmedes ord – en nærlesning av journalnotatene i en barnevernsak fra 1987-88." *Barn* 1:57-77.
- Engebretsen, Eivind. 2006. *Barnevernet som tekst. Nærlesning av 15 utvalgte journaler fra 1950- og 1980-tallet*. Avhandling for graden doctor artium. Det humanistiske fakultet: Universitetet i Oslo.
- Engebretsen, Eivind. 2007. *Hva sa klienten? Retorikken i barnevernets journaler*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Engebretsen, Eivind og Kristin Heggen. 2012a. "Å lese makt i tekst." I *Makt på nye måter*, red. Eivind Engebretsen og Kristin Heggen. Oslo: Universitetsforlaget.
- Engebretsen, Eivind og Kristin Heggen. 2012b. "Tilsynskunnskap." I *Makt på nye måter*, red. Eivind Engebretsen og Kristin Heggen. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ergo, Thomas og Hans P. Aass. 2014. *Kommunene forskjellsbehandler barnehjemsbarn utsatt for overgrep*.
<http://www.aftenbladet.no/nyheter/politikk/Kommunene-forskjellsbehandler-barnehjemsbarn-utsatt-for-overgrep-3594544.html> (lastet ned 29.04.15).
- Ericsson, Kjersti. 1996. *Barnevern som samfunnsspeil*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Ericsson, Kjersti. 2009a. *Samfunnets stebarn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ericsson, Kjersti. 2009b. "Farlige barn – et historisk tilbakeblikk." I *Omsorgssvikt i offentlig regi, Barn i Norge 2009. Årsrapport om barn og unges psykiske helse*. Voksne for barn.
- Ericsson, Kjersti. 2013. Foredrag om utsatte barn i et historisk perspektiv på Fellesorganisasjonens jubileumskonferanse i Oslo 07.11.13.
- Fairclough, Norman. 1992. *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman. 1993. "Critical discourse analysis, and the marketization of public discourse: the universities." *Discourse and Society* 3(2): 193-217.
- Fairclough, Norman. 1995. *Media Discourse*. London: Edward Arnold.
- Fairclough, Norman. 1998. "Political Discourse in the Media: An Analytical Framework." I *Approaches to Media Discourse*, red. Allan Bell og Peter Garrett. Oxford: Blackwell.
- Fairclough, Norman. 2012. "Critical Discourse Analysis." I *The Routledge handbook of discourse analysis*, red. James P. Gee og Michael Handford. London: Routledge.
- Fellesorganisasjonen (FO). 2015. *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*.
- Figschow, Wenche, Erik Ringberg og Merete Ekanger (red). 2006. *Barnevern- medier og juss*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

- Figenschow, Wenche. 2006. "Systemer i samspill – det konfliktfylte møtet." I *Barnevern – medier og juss*, red. Wenche Figenschow, Erik Ringberg og Merete Ekanger. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Follesø, Reidun. 2005. "Et avpolitisert barnevern?" *Norges Barnevern* 1: 15-22.
- Forente Nasjoner (FN). 1989. *FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (barnekonvensjonen)*. <http://www.fn.no/Bibliotek/Avtaler/Menneskerettigheter/FNs-konvensjon-om-barnets-rettigheter-Barnekonvensjonen> (lastet ned 05.02.15).
- Foucault, Michel. 1970/ 1999. *Diskursens orden. Tiltredelsesforelesning holdt ved Collège de France 2. desember 1970*. Oslo: Spartacus forlag.
- Franklin, Bob og Nigel Parton. 1991. *Social Work, the Media and Public Relations*. London: Routledge.
- Franklin, Bob og Nigel Parton. 2001. "Press-ganged! Media reporting of social work and child abuse." I *Understanding Social Problems: Issues in Social Policy*, red. Margaret May, Robert Page og Edward Brunsdon. Oxford: Blackwell.
- Føleide, Sonja. 2011. *Mot ein meir reflektert barnevernsdebatt? Ei innholdsanalyse av barnevernsframstillingar i VG og Dagbladet*. Masteroppgave i sosiologi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Gadamer, Hans G. 1999. "Forståelsens historisitet som det hermeneutiske problem." I *Hermeneutikk. En antologi om forståelse*, red. Jesper Gulddal og Martin Møller. København: Dansk Gyldendal.
- Gedde-Dahl, Trine. 2002. "Å lese læreplaner." I *Den flerstemmige sakprosaen: nye tekstanalyser*, red. Johan L. Tønnesson. Bergen: Fagbokforlaget.
- Golding, Peter og Sue Middleton. 1982. *Images of Welfare. Press and Public Attitudes to Poverty*. Oxford: Martin Robertson.
- Gording Stang, Elisabeth. 2007. "Barnets rett til deltakelse i barnevernsaker." *Kritisk Juss* 1-2: 36-56.
- Gule, Lars. 2015. Enøyd terrorfrykt. *Klassekampen*. 07.05. side 3.
- Gullestad, Marianne. 1996. *Hverdagsfilosofer. Verdier, selvforståelse og samfunnssyn i det moderne Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hanssen, Inge D. 2015. *Kunne mer penger ha reddet livet til Anna Kristin Gillebo Backlund?* <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Kunne-mer-penger-ha-reddet-livet-til-Anna-Kristin-Gillebo-Backlund-8059430.html> (lastet ned 16.06.15).
- Haraway, Donna. 1991. *Simians, Cyborgs, and Women. The Reinvention of Nature*. London: Free Association Books.

- Harper, Morten. 2014. "Universalismen er livsviktig. Halvard Vike intervjuet av Morten Harper." *Nei til EUs skriftserie Vett 3*: 23-27.
- Hassan, Yahya. 2013. *Yahya Hassan. Digte*. København: Gyldendal forlag.
- Heggen, Kristin og Eivind Engebretsen. 2009. "Tvetydig om kunnskapsbasert praksis: En dekonstruktiv nærlesing av arbeidsbok for sykepleiere." *Sykepleien Forskning* nr 1: 28-33.
- Heggen, Kåre. 2008. "Profesjon og identitet." I *Profesjonsstudier*, red. Anders Molander og Lars Inge Terum. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hennum, Bernt A., Mari Pettersvold og Solveig Østrem. 2015. Den store, offentlige tausheten. *Klassekampen*. 26.05. side 10-11.
- Hennum, Nicole. 2015. "Makten i barnet." *Norges barnevern 2*: 124-138.
- Hjermann, Reidar. 2009. "Barnas land." I *Barn*, red. Reidar Hjermann og Knut Haanes. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Hoel, Karen C. og Trude C. Rønnild. 2009. *Bevegelser og begrensninger. Analyser av sosialt arbeids kunnskapsgrunnlag gjennom sosialarbeideres fortellinger*. Masteroppgave i sosialt arbeid. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Horne, Solveig. 2014. *Åpningshilsen under Norsk barnevernsambands kongress 17.09.14*. http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/aktuelt/taler_artikler/taler-og-artikler-av-barne--likestilli-2/Barnevern-i-hastighetens-tid---Effektivitet-og-barns-behov--et-barnevern-som-bryr-seg.html?id=767502 (lastet ned 29.09.14).
- Hågvar, Yngve Benestad. 2007. *Å forstå avisa. Innføring i praktisk presseanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Haavind, Hanne. 2000. "På jakt etter kjønnede betydninger." I *Kjønn og fortolkende metode*, red. Hanne Haavind. Oslo: Gyldendal Norsk forlag.
- Jackson, Alecia Y. og Lisa A. Mazzei. 2013. "Plugging one text into another. Thinking with theory in qualitative research." I *Qualitative Inquiry* 19 (4):261-271.
- James, Allison og Alan Prout. 1997. *Constructing and reconstructing childhood: contemporary issues in the sociological study of childhood*. London: Falmer Press.
- Johannessen, Asbjørn, Per Arne Tufte og Line Christoffersen. 2010. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 4. utgave. Oslo: Abstrakt forlag.
- Johansen, Anders H. 2015. – *Ulovlig knebling av lærere*. <http://www.dagbladet.no/2015/05/04/nyheter/innenriks/skole/ytringsfrihet/39005216/> (lastet ned 05.05.15).

- Johansen, Ingvild. 2014. *Turnover i det kommunale barnevernet*. Rapport 2014/ 18. Statistisk sentralbyrå.
- Johansen, Ivar. 2010. *Åpenhet – Feil med munnkurv i barnevernet, skriver Nordstrand blad på lederplass*.
www.ivarjohansen.no/temaer/apenhet/2280-munnkurv-barnevern.html
 (lastet ned 04.05.15).
- Järvinen, Margaretha og Nanna Mik-Meyer (red). 2005. *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observationer og dokumenter*. København: Hans Reitzels forlag.
- Jørgensen, Brit. 2015. ”Barn og unge i barnevernets omsorg – psykiske vansker og omsorgssvikt: Hva skal til for å endre praksis?” *Fontene* 7:52-53
- Jørgensen, Marianne W. og Louise Phillips. 1999. *Diskursanalyse som teori og metode*. Fredriksberg C: Roskilde Universitetsforlag/ Samfundslitteratur.
- Karoli, Solomia. 2009. *Sigøynerkongens datter – historien om mitt liv*. Oslo: Aschehoug.
- Karoli, Solomia. 2014. *Norske sigøynerbarn – etnisk rensing og barnevern?* Oslo: Marxist forlag AS.
- Killén, Kari. 2009. *Sveket I. Barn i risiko- og omsorgssviktsituasjoner*. 4. utgave. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Kjølørød, Lise. 2003. ”En tjenesteintens velferdsstat.” I *Det norske samfunn*, Ivar Frønes og Lise Kjølørød. Oslo: Gyldendal.
- Kleppe, Lise og Eivind Engebretsen. 2010. ”Professional Responsibility and Human Rights at Asylum Reception Centres.” *Nordic Journal of Human Rights* 3-4: 422-437.
- Kongen av Bastøy*. 2010. Marius Holst.
- Krogh, Thomas. 1996. ”Debattene om hermeneutikk.” I *Historie, forståelse og fortolkning*, Thomas Krogh. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann. 2009. *Det kvalitative forskningsintervju*. 2. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Latour, Bruno og Stephen Woolgar. 1979. *Laboratory life: the social construction of scientific facts*. Beverly Hills: Sage Publications. Sitert fra Engebretsen, Eivind og Kristin Heggen 2012b. ”Tilsynskunnskap.” I *Makt på nye måter*, red. Eivind Engebretsen og Kristin Heggen. Oslo: Universitetsforlaget.
- Levin, Irene. 2001. ”Diskurs i og om sosialt arbeid.” I *Fra mottaker til aktør*, red. Mona Sandbæk. Oslo: Gyldendal.
- Levin, Irene. 2004. *Hva er sosialt arbeid?* Oslo: Universitetsforlaget.

- Lidén, Hilde. 2004. "Barns rettigheter – en realiserbar intensjon?" *Tidsskrift for Velferdsforskning* 4:196-212.
- Lidén, Hilde. 2005. *Barn og unge fra nasjonale minoriteter. En nordisk kunnskapsoversikt. Rapport 2005:7*. Institutt for samfunnsforskning.
- Lindholm, Magne. 2001. "Nyheten, fortellingen og årsaksloven." *Norsk medietidsskrift* 1: 84-99.
- Lindholm, Magne. 2015. Journalisten som moralsk revisor. *Dagbladet*. side 58-59.
- Lipsky, Michael. 1980. *Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russel Sage Foundation.
- Lov av 17. juli 1953. *Lov om barnevern* (loven er opphevet).
- Lov av 10. februar 1967. *Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)*.
- Lov av 17. juli 1992 nr. 100. *Lov om barneverntjenester (barnevernloven)*.
- Lov av 8. april 1981 nr. 7. *Lov om barn og foreldre (barneloven)*.
- Lundgren, Vilhelm G., Truls Juritzen, Eivind Engebretsen og Kristin Heggen. 2012. "Makt." I *Makt på nye måter*, red. Eivind Engebretsen og Kristin Heggen. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lundström, Tommy og Gunvor Andersson. 2004. "Socialarbetare om massmedier." *Nordisk sosialt arbeid* 1:2-18.
- Lundström, Tommy. 2004. "Mellan vardag og dramatikk. Pressens bevakning av socialt arbete med utsatta barn och unga." I *Sociala problem och socialpolitik i massmedier*, red. Helena Blomberg, Christian Kroll, Tommy Lundström og Hans Swärd. Lund: Studentlitteratur.
- Mal for oppgaveskriving ved Fakultet for samfunnsfag av 25.11.13. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Mathiesen, Thomas. 2002. *Makt og medier. En innføring i mediesosiologi*. Oslo: Pax Forlag AS.
- Med tvang skal vondt fordrives*. 2014. (Vist i Brennpunkt NRK, 04.03.2014).
- Meld. St. 6 (2012-2013). *En helhetlig integreringspolitikk*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Merrick, Elizabeth. 2010. "An exploration of quality in qualitative research: Are "reliability" and "validity" relevant?" I *Using Qualitative Methods in Psychology*, red. Mary Kopola og Lisa A. Suzuki. Thousands Oaks/ London/ New Dehli: Sage Publications.
- Messel, Jan. 2013. *I velferdsstatens frontlinje. Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres historie*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Messel, Jan. 2015. *En sjanseseilas for barnevernspedagoger*.
<http://khrono.no/debatt/sjanseseilas-barnevernspedagoger> (lastet ned 10.08.15).
- Meyer, Siri. 2003. "Som det står skrevet. Tekst og makt: en introduksjon." I *Maktens tekster*, red. Kjell Lars Berge, Siri Meyer og Tom Are Trippestad. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Midjo, Turid. 2010. *En studie av samhandlingen mellom foreldre og barnevernarbeidere i barnevernets undersøkelse*. Avhandling for graden philosophiae doctor. Trondheim: NTNU.
- NOU 2000:12. *Barnevernet i Norge – Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. Barne- og familiedepartementet.
- NOU 2009:8. *Kompetanseutvikling i barnevernet – Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning*. Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU 2012:5. *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- NRK. 2015a. *Dette er allmennkringkasting*.
<http://www.nrk.no/informasjon/dette-er-allmennkringkasting-1.6512112>
 (lastet ned 16.04.15).
- NRK. 2015b. *NRK-plakaten*. <http://www.nrk.no/informasjon/nrk-plakaten-1.12253428>
 (lastet ned 16.04.15).
- NRK. 2015c. *NRKs omdømme styrket*.
<http://www.nrk.no/informasjon/nrks-omdomme-styrket-1.12242631>
 (lastet ned 17.04.15).
- Nyseter, Tore. 2015. "Fra velferdsstat til konkurransestat." *Fontene* 8: 46-47.
- Oltedal, Audgunn og Helga Johannesdottir. 2015. Et "ansiktsløst" barnevern. *Dagsavisen*. 04.05. side 29.
- Parton, Nigel. 2014. "Social Work, Child Protection and Politics: Some Critical and Constructive Reflections." *The British Journal of Social Work*. Volume 44, Issue 7: 2042-2056. doi: 10.1093/bjsw/bcu091.
- Paulsen, Veronika, Kristin Thorshaug og Berit Berg. 2014. *Møter mellom innvandrere og barnevernet. Kunnskapsstatus*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS.
- Pettersen, Karen-Sofie. 2005. *Tatere og misjonen. Mangfold, makt og motstand*. Doktoravhandling. NOVA Rapport 2/ 05. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

- Phillips, Louise og Kim Schrøder. 2005. "Diskursanalytisk tekstanalyse." I *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observationer og dokumenter*, red. Margaretha Järvinen og Nanna Mik-Meyer. København: Hans Reitzels forlag.
- Pipping, Rolf. 1938. *Ordspråksstudier*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 28:3. Sitert fra Skovholt, Karianne og Aslaug Veum. 2014. *Tekstanalyse – ei innføring*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Pressens faglige utvalg. 1999. *PFU-sak nr 040/ 99. Barne- og familiesenteret Notodden kommune mot Dagbladet*. <http://presse.no/pfu-sak/04099/> (lastet ned 11.08.15).
- Pressens faglige utvalg. 2012. *PFU-sak 243/12. NN mot Samfunnsmagasinet (nett)*. <http://presse.no/pfu-sak/24312/> (lastet ned 11.08.15).
- Pressens faglige utvalg. 2013. *Vær Varsom-plakaten*. <http://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/> (lastet ned 16.04.15).
- Prop. 106 L (2012-2013). *Endringer i barnevernloven*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (Stoltenberg II-regjeringen).
- Raja, Abid Q. 2008. *Talsmann*. Oslo: Aschehoug.
- Ringdal, Kristen. 2013. *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rorty, Richard (red). 1967. *The Linguistic Turn: Recent Essays in Philosophical Method*. Chigago: University Press.
- Rosvoll, Maria og Natasha Bielenberg. 2012. *Antisiganisme, stereotypier og diskriminering av rom*. HL-senterets temahefte nr. 14. Oslo: HL-senteret. Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter.
- Rugkåsa, Marianne. 2014. "Ubehaget i det godes tjeneste." I *Ubehaget i sosialt arbeid*, red. Annbjørg Ohnstad, Marianne Rugkåsa og Signe Ylvisaker. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Rød, Solfrid. 2012. "Knebler ansatte." *Fontene* 4: 3.
- Rød, Solfrid. 2015a. "Prisvinner etterlyser verdistigning." *Fontene* 5:24-25.
- Rød, Solfrid. 2015b. "Totalitære regimer." *Fontene* 6:3.
- Rød, Solfrid. 2015c. *Massiv kritikk og uthenging i media er det største arbeidsmiljøproblemet*. <http://fontene.no/?app=NeoDirect&com=6/47/300705/87728ec44e&t=Barnevernsansatte+Massiv+kritikk+og+uthenging+i+media+er+det+storste+arbeidsmiljoproblemet> (lastet ned 27.10.15).

- Sjøvold, Mette S. og Kristin G. Furuholmen. 2015. *De minste barnas stemme. Utredning og tiltak for risikoutsatte sped- og småbarn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skjulte bånd*. 2014. (Vist i Brennpunkt, NRK, 22.04.2014).
- Skogstrøm, Lene. 2015a. *Fagfolk melder bekymring om barnevernet*.
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Fagfolk-melder-bekymring-om-barnevernet-8052187.html> (lastet ned 22.06.15).
- Skogstrøm, Lene. 2015b. *Barnevernleder: Oppropet mot barnevernet kan gjøre stor skade*.
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Barnevernleder-Oppropet-mot-barnevernet-kan-gjore-stor-skade-8065189.html> (lastet ned 23.06.15).
- Skogstrøm, Lene. 2015c. *Syv ting som er blitt bedre i barnevernet – og syv ting som kan bli bedre*. <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Syv-ting-som-er-blitt-bedre-i-barnevernet---og-syv-ting-som-kan-bli-bedre-8065249.html> (lastet ned 14.07.15).
- Skovholt, Karianne og Aslaug Veum. 2014. *Tekstanalyse – ei innføring*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Skårderud, Finn. 2013. *Sterk/ svak. Håndbok om spiseforstyrrelser*. Oslo: Aschehoug.
- Smedsrud, Morten S. 2015. – Boka er et kampskrift. *Klassekampen*. 08.06. side 24-25.
- Sontag, Susan. 1976/ 2004. *Om fotografi*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Soydan, Haluk. 1993. *Det sociala arbetets idehistoria*. Lund: Studentlitteratur. Sitert fra Levin, Irene. 2001. ”Diskurs i og om sosialt arbeid.” I *Fra mottaker til aktør*, red. Mona Sandbæk. Oslo: Gyldendal.
- Spire, Antoine og Jacques Derrida. 2001/ 2005. ”Den andre er skjult fordi han er annerledes. Intervju.” I *AGORA. Journal for metafysisk spekulasjon, nr. 1-2, 2005*, Jacques Derrida 1930-2004, red. Frode Helland og Ragnar B. Myklebust. Oslo: Aschehoug.
- Stang, Edda. 2007. *Fremstillinger av barnevern i løssalgspresen. En innholdsanalyse av artikler om barnevern i VG og Dagbladet*. NOVA Rapport 7/2007. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Statistisk sentralbyrå (SSB). 2015. *Barnevern, 2014*.
<https://www.ssb.no/barneverng/> (lastet ned 02.09.15).
- St.meld. nr. 17 (2004-2005). *Makt og demokrati*. Statsministerens kontor.
- St. meld. nr. 24 (2004-2005). *Erstatningsordninger for barn i barneheimar og spesialskular for barn med åtferdsvansker*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

- St.meld. nr. 44 (2003-2004). *Erstatningsordning for krigsbarn og erstatningsordning for romanifolk/tatere og eldre utdanningskadelidende samer og kvener*. Justis- og beredskapsdepartementet.
- Storø, Jan. 2015. *Norsk barnevern er i ferd med å bli "verdensberømt."*
<http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/Norsk-barnevern-er-i-ferd-med-a-bli-verdensberomt-8046130.html> (lastet ned 16.06.15).
- Svallfors, Stefan. 1995. *Välfärdsstaten i pressen. En analys av svensk tidningsrapportering om välfärdsolitik 1969-1963*. Umeå: Sociologiska institutionen Umeå universitetet.
- Sæbønes, Ann-Marit. 2004. *Barnevernet og media*.
<http://www.dagbladet.no/kultur/2004/10/16/411495.html> (lastet ned 29.04.15).
- Søndergaard, Dorte M. 2000. "Destabiliserende diskursanalyse: Veje ind i poststrukturalistisk inspireret empirisk forskning." I *Kjønn og fortolkende metode*, red. Hanne Haavind. Oslo: Gyldendal Norsk forlag.
- Tessem, Liv B. 04.03.15. *Lang vei til barns rettsvern*.
<http://www.aftenposten.no/fakta/innsikt/Lang-vei-til-barns-rettsvern-7902997.html> (lastet ned 05.03.15).
- Thomassen, Magdalene. 2006. *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tocqueville, Alexis de. 1840/ 1995. *Om demokratiet i Amerika*. Oslo: Gyldendal.
- Tønnesson, Johan L. 2012. *Hva er sakprosa*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ulset, Gro. 2012. *Barnevern bør samarbeide med media*.
<http://forskning.no/meninger/kronikk/2012/02/barnevern-bor-samarbeide-med-media> (lastet ned 17.06.15).
- Urdal, Trine Cecilie. 2012. *Ulik vektlegging av fremtiden – en studie av barnevernlederes forhold til media*. Masteroppgave i sosialt arbeid. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Utdannings- og forskningsdepartementet. 2005. *Rammeplan og forskrift for 3-årig barnevernspedagogutdanning*. Se også:
<http://www.hioa.no/Studier-og-kurs/SAM/Bachelor/Barnevern> (lastet ned 17.07.15).
- Veland, Jarmund. 2004. "Barnevernets legitimitet – et åpent barnevern." I *Barnevernet – forutsetninger og gjennomføring*, red. Toril Havik, Mette Y. Larsen, Sigrid Nordstoga og Jarmund Veland. Oslo: Universitetsforlaget.
- Viggen, Eirik Dahl. 2012. "Rapport fra de hemmelige tjenester." *Fontene* 4:7-11.
- Viggen, Eirik Dahl. 2015. "Uredde stemmer eller illojale svikere?" *Fontene* 6:6-11.

- Wadel, Cato. 1990. *Den samfunnsvitenskapelige konstruksjon av virkeligheten*. 2. utgave. Flekkefjord: SEEK A/S.
- Widerberg, Karin. 2001. *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Østbye, Helge, Knut Helland, Karl Knapskog og Leif Ove Larsen. 2007. *Metodebok for mediefag*. 3. utgave. Bergen: Fagbokforlaget.
- Aaslestad, Petter. 1997. *Pasienten som tekst: fortellerrollen i psykiatriske journaler: Gaustad 1890-1990*. Oslo: Tano Aschehoug.

Vedlegg 1

Oversikt over empirisk materiale

Ekstra artikkel. Jakobsen, Rolf og Jan H. Tomassen. 01.10.14. *Per Aslak takker*

barnevernet.

<http://www.nrk.no/troms/per-aslak-takker-barnevernet-1.11962673> (lastet ned 08.05.15).

Artikkel 1. Krekling, David V. og Kirsti H. Honningsøy. 30.11.14. *Dette er "Her svikter*

Norge." <http://www.nrk.no/norge/dette-er-her-svikter-norge-1.12071756>

(lastet ned 22.05.15).

Artikkel 2. Krekling, David V., Siri K. Strøm og Kirsti H. Honningsøy. 21.12.14. *Her er det*

færre enn en ansatt i barnevernet.

<http://www.nrk.no/norge/her-er-det-faerre-enn-en-ansatt-i-barnevernet-1.12107240>

(lastet ned 22.05.15).

Artikkel 3. Krekling, David V. 22.12.14. *Barnevernet brukte seks år på å ta omsorgen over*

Jessica. <http://www.nrk.no/norge/barnevernet-brukte-seks-a-pa-a-ta-omsorgen-over-jessica-1.12102798> (lastet ned 22.05.15).

Artikkel 4. Krekling, David V., Kirsti H. Honningsøy, Glen Imrie og Peter Haza. 22.12.14.

Her svikter det i barnevernet.

<http://www.nrk.no/norge/her-svikter-det-i-barnevernet-1.12108827>

(lastet ned 20.02.15).

Artikkel 5. Krekling, David V. og Cecilie R. Bostad. 22.12.14. *Ingen faglig grunn til ikke å*

rettighetsfeste barnevernloven.

[http://www.nrk.no/norge/_ingen-faglig-grunn-til-ikke-a-rettighetsfeste-](http://www.nrk.no/norge/_ingen-faglig-grunn-til-ikke-a-rettighetsfeste-barnevernloven-1.12115355)

[barnevernloven-1.12115355](http://www.nrk.no/norge/_ingen-faglig-grunn-til-ikke-a-rettighetsfeste-barnevernloven-1.12115355) (lastet ned 22.05.15).

Artikkel 6. Krekling, David V. og Emrah Senel. 22.12.14. *Vi driver ikke forsvarlig*

barnevern.

http://www.nrk.no/norge/_vi-driver-ikke-forsvarlig-barnevern-1.12115480

(lastet ned 22.05.15).

Artikkel 7. Krekling, David V., Kirsti H. Honningsøy, Glen Imrie og Peter Haza. 23.12.14.

Ungdommene opplever ikke medvirkning i egen sak.

[http://www.nrk.no/norge/svikter-pa-evaluering-og-medvirkning-](http://www.nrk.no/norge/svikter-pa-evaluering-og-medvirkning-ibarnevernet1.12109214)

[ibarnevernet1.12109214](http://www.nrk.no/norge/svikter-pa-evaluering-og-medvirkning-ibarnevernet1.12109214) (lastet ned 22.05.15).

Artikkel 8. Krekling, David V. og Kirsti H. Honningsøy. 23.12.14. *Cecilie hadde seks vonde år i barnevernet.*

<http://www.nrk.no/norge/cecilie-hadde-seks-vonde-ar-i-barnevernet-1.12106529>

(lastet ned 22.05.15).

Artikkel 9. Hildal, Eirik, Eli E. Vengen og Gro Ravnestad. 22.01.15. *Berre fire av ti klarer videregående.*

<http://www.nrk.no/sognogfjordane/berre-fire-av-ti-barnevernsbarn-klarere-vidaregaande-1.12166881>

(lastet ned 22.05.15).

Artikkel 10. Ese, Britt K. 17.02.15. *Barnevernet får kritikk for lovbrøt mot ungdom.*

<http://www.nrk.no/hordaland/ungdomsinstitusjon-far-kritikk-for-lovbrøt-1.12209822>

(lastet ned 22.05.15).

Artikkel 11. Vengen, Eli E. 17.02.15. *Lovbrøt i barnevernet auka frå tre til nitten på to år.*

<http://www.nrk.no/sognogfjordane/lovbrøt-i-barnevernet-auka-fra-tre-til-nitten-pa-to-ar-1.12211995> (lastet ned 22.05.15).

Artikkel 12. Topdahl, Rolv C. og Magnus Stokka. 19.02.15. *Bekymret for ulovlig tvang i barnevernet.*

<http://www.nrk.no/rogaland/bekymret-for-ulovlig-tvang-i-barnevernet-1.12216645>

(lastet ned 22.05.15).

Artikkel 13. Lundgren, Robert og Gyda K. Hesla. 25.02.15. *Alvorlig når myndighetene ikke følger opp barna.*

<http://www.nrk.no/troms/-barnevernsbarn-far-ikke-oppfølging-1.12228046>

(lastet ned 22.05.15).

Artikkel 14. Topdahl, Rolv C. 27.02.15. *Vil kartlegge tvang i barnevernet.*

<http://www.nrk.no/rogaland/vil-kartlegge-tvang-i-barnevernet-1.12228734>

(lastet ned 22.05.15).

Artikkel 15. Antonsen, Øystein og Pia Tøhaug. 13.03.15. *Nå får barnevernsbarna 35 millioner kroner i erstatning.*

<http://www.nrk.no/troms/na-far-barnevernsbarna-35-millioner-kroner-i-erstatning-1.12259210> (lastet ned 22.05.15).

Artikkel 16. Gjellan, Marit og Marthe Njåstad. 23.03.15. *Hadde anoreksi:-Behandlingen stoppet i barnevernet.*

<http://www.nrk.no/trondelag/hadde-anoreksi--behandlingen-stoppet-i-barnevernet-1.12274421> (lastet ned 22.05.15).

Artikkel 17. Njåstad, Marthe, Marit Gjellan og Amanda Dahlberg-Knudsen. 23.03.15.

Barnevernsborn får ikkje den helsehjelpa dei har krav på.

<http://www.nrk.no/norge/7-av-10-ungdommar-pa-barnevernsinstitusjonar-har-ei-psykisk-liding-1.12270597> (lastet ned 22.05.15).

Artikkel 18. Njåstad, Marthe. 23.03.15. *Endar opp med å medisinere seg sjølv.*

http://www.nrk.no/norge/_-mange-ungdommar-pa-institusjon-endar-opp-med-a-sjolvmedisinere-seg-nar-dei-ikkje-far-hjelp-1.12275022 (lastet ned 22.05.15).